



**T.C.**

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE  
ETKİSİ: GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN PANEL VERİ  
ANALİZİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**CANSU KÖSE**

**Tez Danışmanı**

**DR. ÖĞR. ÜYESİ MUSTAFA TORUN**

**ÇANAKKALE – 2022**





T.C.  
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ:  
GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANSU KÖSE

Tez Danışmanı  
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN

ÇANAKKALE – 2022



T.C.  
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ



Cansu KÖSE tarafından Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN yönetiminde hazırlanan ve 01/11/2022 tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Cinsiyet Eşitsizliğinin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Panel Veri Analizi” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

**Jüri Üyeleri**

**İmza**

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN  
(Danışman)

.....

Doç. Dr. Feyza ARICA

.....

Doç. Dr. Ahmet Tayfur AKCAN

.....

Tez No : 10504633

Tez Savunma Tarihi : 01/11/2022

.....

Doç. Dr. Yener PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.././20..

## ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.



(İmza)

Cansu KÖSE

01/11/2022

## TEŞEKKÜR

Kadınların her açıdan öneme sahip olduğu bu dünya içerisinde cinsiyet eşitsizliği geçmişten bugüne var olan bir sorun halindedir. Cinsiyet eşitsizliği toplumların gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde önemli bir faktör konumundadır. Cinsiyet eşitsizliğinin gelir bölüşümündeki adaleti belirleyici bir etkisi vardır. Bu çalışma, kadınların toplumda daha fazla yer alabilmesi için detaylı bir şekilde inceleme yapılarak sonuçlar ortaya konmuştur.

Her aşamasında emek verdiğim bu çalışmanın yeni çalışmaların ortaya konmasında öncülük etmesini temenni ederim. Çalışmamda bana destek veren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN'a ve her daim yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

Cansu KÖSE  
Çanakkale, Kasım 2022

## ÖZET

### CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ : GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ

Cansu KÖSE

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN

01/11/2022, 101

Geçmişten günümüze kadar önemli bir sorun olarak yer alan cinsiyet eşitsizliği üzerinde tartışılmaya devam eden bir konu halindedir. Bunun yanısıra cinsiyet eşitsizliği ile ortaya çıkan kadın erkek ayrımcılığı birçok değişken üzerinde etkisi görülmektedir. Bu değişkenlerden en çok etki edenlerden biri de gelir dağılımıdır. Kadın ve erkek arasındaki gelirin bölüşümü ülkeden ülkeye de değişiklik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde kadın daha az istihdam edilmekte, erkeklere göre daha düşük ücrette çalışmakta, kayıtdışı ekonomide daha fazla yer almakta ve sınırlı meslek gruplarında bulunmaktadır.

Bu çalışmadaki amaç cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerine etkisini analiz etmektir. Çalışmada, gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan 16 ülke (Türkiye, El Salvador, Honduras, Dominik Cumhuriyeti, Rusya, Costa Rica, Ekvador, Endonezya, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Panama, Peru, Paraguay, Ukrayna, Uruguay) 2006-2018 dönemine ait yıllık verilerle panel veri yöntemi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonucunda cinsiyet eşitsizliği ve gelir dağılımı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet eşitsizliği azaldıkça gelir dağılımında adalet artmaktadır. Elde edilen bulgulara göre değerlendirme yapıldığında cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik atılacak her adım ve kadınların çalışma hayatına katılımı desteklenmesi, kayıtlı istihdamda yer alarak yüksek ücret almaları gelir dağılımında adaletin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Cinsiyet Eşitsizliği, Gelir Dağılımı, Panel Veri Analizi,

## ABSTRACT

### THE EFFECT OF GENDER INEQUALITY ON INCOME DISTRIBUTION : PANEL DATA ANALYSIS FOR DEVELOPING COUNTRIES

Cansu KÖSE

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Economics

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TORUN

01/11/2022, 101

Gender inequality, which has been an important problem from the past to the present, is a subject that continues to be discussed. In addition, gender inequality and gender inequality have an impact on many variables. One of the most influential of these variables is income distribution. The distribution of income between men and women varies from country to country. In countries with high gender inequality, women are less employed, work at lower wages than men, take more part in the informal economy and are in limited occupational groups.

The aim of this study is to analyze the effect of gender inequality on income distribution. In the study, 16 countries in the developing countries group (Turkey, El Salvador, Honduras, Dominican Republic, Russia, Costa Rica, Ecuador, Indonesia, Kyrgyzstan, Kazakhstan, Moldova, Panama, Peru, Paraguay, Ukraine, Uruguay) The panel data method was applied with the annual data of the As a result of the analysis, a negative relationship was found between gender inequality and income distribution. As gender inequality decreases, justice in income distribution increases. When evaluated according to the findings, every step to be taken towards reducing gender inequality and supporting women's participation in working life, taking part in formal employment and receiving high wages will contribute to ensuring fairness in income distribution.

**Keywords:** Gender Inequality, Income Distribution, Panel Data,



# İÇİNDEKİLER

## Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET .....	iv
ABSTRACT .....	v
İÇİNDEKİLER .....	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	viii
TABLOLAR DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x

## BİRİNCİ BÖLÜM

### GİRİŞ

## İKİNCİ BÖLÜM

### KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı .....	3
2.2. Cinsiyet Eşitsizliği .....	4
2.3. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ölçülmesi.....	6
2.3.1. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi .....	7
2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi.....	8
2.3.3. Küresel Cinsiyet Uçurum Endeksi .....	8
2.4. Gelir Dağılımı Kavramı .....	9
2.5. Gelir Dağılımı Türleri .....	10
2.5.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı .....	10
2.5.2. Kişisel Gelir Dağılımı.....	11

2.5.3. Sektörel Gelir Dağılımı .....	12
2.5.4. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	13
2.6. Gelir Dağılımı Teorileri .....	14
2.6.1. Klasik Gelir Dağılımı Teorisi.....	14
2.6.2. Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi.....	15
2.6.3. Monetarist Gelir Dağılımı Teorisi .....	16
2.7. Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri .....	18
2.7.1. Lorenz Eğrisi .....	18
2.7.2. Yüzdelik Dilimleme Yöntemi .....	20
2.7.3. Gini Katsayısı .....	20
2.7.4. Atkinson Analizi.....	21
2.7.5. Theil İndeksi.....	21
2.7.6. Kuznets Eğrisi .....	22
2.8. Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörler .....	23
2.8.1. Gelir Dağılımına Etki Eden Makroekonomik Faktörler.....	23
Ekonomik Büyüme.....	24
İşsizlik.....	24
Enflasyon.....	25
Vergiler.....	26
Faiz.....	28
Küreselleşme.....	29
2.8.2. Gelir Dağılımına Etki Eden Makroekonomik Olmayan Faktörler .....	30
Eğitim.....	30
Beşeri Sermaye.....	31
Nüfus.....	32
2.9. Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme.....	32

2.10. İnsani Gelişim Kavramı .....	34
2.11. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Gelişme .....	35
2.12. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış .....	37
2.12.1. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ekonomik Alana Etkisi .....	37
2.12.2. Cinsiyet Eşitsizliğinin Eğitime Etkisi.....	39
2.12.3. Cinsiyet Eşitsizliğinin Siyasete Etkisi .....	42
2.12.4. Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi .....	47
2.12.5. Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadına Yönelik Şiddete Etkisi.....	49
2.13. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Çalışmalar .....	51
2.13.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi.....	51
2.13.2. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı .....	52
2.13.3. Milenyum Kalkınma Hedefi.....	53
2.13.4. NATO Kararları.....	54
2.13.5. Avrupa Birliği Kararları .....	55
2.14. Gelişmekte Olan Ülkelerde Gelir Dağılımı.....	56
2.15. Cinsiyete Bağlı Gelir Açığı Sorunu .....	59
2.16. Kadın Yoksulluğu ve Orta Gelir Tuzağı .....	59
2.17. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı.....	61
2.18. Literatür Taraması.....	63

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Veri Seti ve Model .....	70
3.2. Metodoloji.....	71
3.2.1. Panel Veri Analizi .....	72
3.2.2. Uygun Tahmincinin Seçimi İçin Kullanılan Testler .....	72

3.2.3. Birim ve Zaman Etkisinin Belirlenmesi .....	73
3.2.4. Sabit Etkiler Tahmincisi ile Tesadüfi Etkiler Tahmincisi Arasında Tercih .....	73
3.2.5. Panel Veri Modellerinde Temel Varsayımların Test Edilmesi .....	74
3.2.6. Temel Varsayımlardan Sapmanın Düzeltilmesi .....	75

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler .....	76
4.2. Klasik Modelin Birim ve Zaman Etkilere Göre Test Edilmesi.....	77

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	82
5.2. Öneriler .....	84
KAYNAKÇA.....	86

## SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türliü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
GDI	Cinsiyet Gelişim Endeksi
GEM	Cinsiyet Güçlendirme Endeksi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
İGE	İnsani Gelişim Endeksi
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TCDB	Türk Lirası
TCDGE	Devlet Su İşleri
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WDI	Dünya Gelişim Endeksi
WEF	Dünya Ekonomik Forumu

## TABLolar DİZİNİ

<b>Tablo No</b>	<b>Tablo Adı</b>	<b>Sayfa No</b>
<b>Tablo 1</b>	Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Katılım Ve Fırsat	2
<b>Tablo 2</b>	Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitimsel Kazanım	3
<b>Tablo 3</b>	Gelişmekte Olan Ülkelerde Politik Güçlendirme	27
<b>Tablo 4</b>	Gelişmekte Olan Ülkelerde Sağlık Ve Hayatta Kalma	29
<b>Tablo 5</b>	Tanımlayıcı İstatistikler	30
<b>Tablo 6</b>	Korelasyon Matrisi	30
<b>Tablo 7</b>	F Testi Ve Olabilirlik Oranı Test Sonuçları	31
<b>Tablo 8</b>	Dirençli Hausman Testi Sonucu	32
<b>Tablo 9</b>	Tesadüfi Birim Etkiler Regresyon Sonuçları	45
<b>Tablo 10</b>	Varsayımlardan Sapma Testi Sonuçları	47
<b>Tablo 11</b>	Arellano, Froot Ve Rogers Tahmincisi Sonuçları	51

## ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Lorenz Eğrisi	7
Şekil 2	Kuznets Eğrisi	8
Şekil 3	Gelişmekte Olan Ülkelerde Cinsiyet Eşitliği	14
Şekil 4	Dünyada Gelir ve Servet Eşitsizliği	15
Şekil 5	Gelişmekte Olan Ülkelerin Gini Endeksi Ortalaması	16



## BİRİNCİ BÖLÜM

### GİRİŞ

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerini belirleyen ve kişiler, gruplar ve sektörler arasındaki bölüşümüyle gelir dağılımı önemli bir konu olarak yer almaktadır. Elde edilen gelirin, üretim faktörleri veya kişiler arasında nasıl dağılımı olacağı, bu dağılımın ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi, dağılımının adaletli olup olmaması iktisat içerisinde tartışılan bir konu olmuştur. Ülke içindeki milli gelirin adaletli bir şekilde dağılımının yapılması toplumlardaki eşitsizliğin ortadan kalkmasına sağlayacaktır. Böylece ülkelerdeki eşitsizlikler azaltılarak ülkelerin gelişmişlik seviyesine de yansıtacaktır. Bir ülkenin gelir dağılımı ile gelişmişlik seviyesi arasında yakından bir ilişki bulunmakta ve ülkelerin gelir dağılımı adaleti arttıkça gelişmişlik seviyeleri de arttığı görülmektedir. Gelir dağılımında cinsiyetler arası gelir dağılımı da üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Cinsiyetler arasındaki ayrımcılık eşitsizliğe neden olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini meydana getirmektedir. Cinsiyet eşitsizliğinden dolayı kadınlar toplum içindeki baskın gruplar tarafından bastırılmaya çalışılmakta sosyo-ekonomik, siyasi, eğitim, sağlık alanından mahrum bırakılmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki temel eşitsizliğin bir nedeni olan kültürel faktör cinsiyet eşitsizliğini etkileyerek ataerkil toplum yapısının varlığı cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanmasında oldukça büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca cinsiyet eşitsizliği kadınların yoksullaşmasını daha da artırarak eşitsizliğin büyümesine yol açmakta kadın yoksulluğunun derinleştiğini gözler önüne sermektedir. Toplum tarafından benimsenmiş cinsiyet ayrımcılığı kadınların daha az eğitim görmesine, daha az sağlıklı olmasına, daha az işgücüne katılan ve geliri daha az olan işlerde çalışmasına neden olmaktadır. Bunun yanısıra kadınların çoğu daha düşük ücretli çalışmasına rağmen kayıtdışı bir şekilde çalıştırılarak kadın emeği sömürülmektedir. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar ikinci sınıf muameleyle maruz bırakılmakta, toplumsal statülerinin düşük olmasından dolayı da sağlık ve eğitim gibi hizmetlerden yeterince olanak sağlayamamaktadır.

Kadın işgücünün ve cinsiyet eşitsizliğinin ulusların/toplumların ekonomik kalkınmalarında oynadığı olumlu role özel bir önem göstermekte, konuya ilişkin yapılmış pek çok araştırma



bulunmaktadır. Cinsiyet eşitsizliklerinin kalkınmaya engel olduğu hem uluslararası kuruluşların araştırmalarında hem de akademik çalışmalarda açık Şekilde ortaya çıkmıştır. Ulusal ve küresel seviyede sürdürülebilir ekonomik büyüme kadınların işgücüne katılmalarına ve yetenek ile özelliklerini tam olarak kullanmalarına bağlıdır. Günümüzde kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmaları insan haklarının bir gereği olarak değerlendirilmekte, kadınların tüm karar alma mekanizmaları, çalışma yaşamı, sosyal, kültürel ve politik düzlemde katılımını sağlayacak tüm haklardan erkeklerle eşit bir Şekilde yararlanmaları gerektiği kabul edilmektedir. OECD devlet otoritelerine eğitim, istihdam ve girişimcilik alanlarında cinsiyet eşitsizliğini azaltmak adına “Toplumsal Cinsiyet Girişimi” ni başlatarak cinsiyet eşitsizliği konusunda politika nerileri ve veri paylaşmaktadır. Hayatın her alanında var olan cinsiyet eşitsizliği sorunu üzülmesi için politika yapıcıların bu konu üzerinde durarak oluşturacağı politikalar ve uygulamalar önem arz etmektedir. Kadınların varlığının sosyal hayatta var olması toplum içerisinde büyük değişimler yaratacağı gibi önemli bir katkısı olacaktır. Kadınların ekonomik, siyasi, sosyal ve eğitim alanında kendine yer bulması ülkenin gelişmişlik düzeyine etkisi olacağı daha önceki çalışmalara bağlı olarak da bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizlik algısı, toplumsal yapı ve ülkelerin kültürel, ekonomik ve siyasi yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Toplumda kadın ve erkek arasındaki cinsiyet farklılığı aile yapılarının gelenekçi bağları ile de orantılı ilerlemektedir. Ataerkil bir toplum yapısı esas alındığında ise eşitsizliğin temeline inilmiş olmaktadır. Tarih boyunca “Feminizm” olgusunun da hayata geçmesiyle, kadın erkek arasındaki farklılık feminist teori işığında kırılmaya çalışılmıştır. Őuan, özellikle gelişmiş ülkelerde kadınların toplumun her alanında söz sahibi olmasının bu harekate bağlamak mümkündür.

Çalışmanın ilk bölümünde cinsiyet eşitsizliği, gelir dağılımı gibi önemli kavramların üzerinde durularak açıklanmaya çalışılmıştır. Gelir dağılımı ve cinsiyet eşitsizliğinin eşitleri ele alınarak detaylı incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan kuramsal erve içerisinde cinsiyet eşitsizliği ve gelir dağılımıyla ilgili gelişiminden bahsedilmiştir. Çalışmanın nc bölümünde araştırma yöntemi, verilerin tanımı ve araştırmanın hipotezine yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımına etkisi panel veri analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın ekonometrik modelinde cinsiyet eşitsizliği ve gelir dağılımı verileri 2006-2018 yıllık verileri WEF ve World Bank’ın World Development Indicator veri tabanından alınarak analiz edilmiştir. Çalışmanın beşinci bölümü olan sonuç kısmında da analiz sonucunda çıkan bulgulara yer verilerek öneriler ortaya konmuştur.

## İKİNCİ BÖLÜM

### KURAMSAL ÇERÇEVE/ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyet eşitsizliği ve gelir dağılımı gibi kavramlardan bahsedilecek olup konu tüm yönleriyle açıklanmaya çalışılacaktır.

#### 2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet, kişilerin biyolojik yapı farklılığının bulunmasından meydana gelen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet olarak nitelendirilen kavram ise dünden bugüne gelmiş olan kültürel birikimin bir unsurudur. Toplumsal cinsiyet farklı yapıya sahip toplumlarda meydana geldiği için içeriği zaman içinde toplumdan topluma değişiklik gösterir. Toplumsal cinsiyet kadınların ve erkeklerin bulunduğu konumu ayrıca kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi açıklamada yol göstericidir (Özsoy ve Atlama, 2009: 63).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirleriyle bütünüyle ayıramayan ve genel olarak birbirleriyle karıştırılan iki kavramdır. Cinsiyet kavramı, bireyin fizyolojik, biyolojik ve genetik özellikleriyle tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı ise, bireylerin toplumdaki rol ve sorumluluklarını ele alarak tanımlama yapmaktadır ( Topuz vd., 2018: 24). Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez 1968 yılında R.Stoller tarafından ilk defa erkeklik ve kadınlık halleri arasındaki ayrımı belirlemek için ortaya atılmıştır (Çevik ve Karakaş, 2016: 69).

Tarihsel süreç içerisinde insanları anlamlandırabilmek adına kişiler; yaş, cinsiyet, statü, ekonomik ve ırk gibi türlü sınıflandırmalar yaparak tanımlamak için uğraşmışlardır. Yapılan sınıflandırma içerisinde de insan yaşamında önemli yere sahip, kadın ve erkeğin kavramsal açıklaması yer almaktadır. Kişiler dünyaya geldikleri zamandan itibaren cinsel organlarına göre kadın ya da erkek olarak kimlik kazanmaktadırlar. Bireyler benimsedikleri cinsiyete göre de cinsiyet

kimliğini belirlemektedir ( Akkaş, 2020: 56). Toplumsal cinsiyet kavramı farklı toplumların ürünü olmasından dolayı içeriği toplumdan topluma zamanla değişim göstermektedir. Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadınların cinsiyet konumunu veya iki cinsiyet arasındaki ilişkiyi tanımlamaya fayda sağlamaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğe dikkat çekmektedir (Coşkun, 2019: 3).

Toplumsal cinsiyet, toplumun erkek ve kadınlara yüklediği rollerini cinsiyetlerine bağlanması demektir (Yavuz, 2018: 80). Cinsiyet doğal olarak belirlenirken toplumsal cinsiyet kavramı da kültür tarafından belirlenmektedir. Cinsiyet doğal yollarla kendiliğinden belirlendiği için değiştirilemezken aksine toplumsal cinsiyet farklılığı, sosyal yapılandırma sonucu karşımıza çıktığı için değiştirilebilmektedir (Öngen ve Aytaç, 2013: 2).

Ayrımcılık fiziki yetenek, yaş, sınıf, etnik köken, cinsiyet, ırk ya da din gibi faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmış olan bir haksız muamele şeklidir. Sosyologlar tarafından belirlenen ayrımcılık kavramı bir gruba bağlı şekilde ortak hareket etmelerinden dolayı uygulanan negatif bir eylem olarak açıklanmaktadır. Ayrımcılığı bir başka boyutuyla ele almak gerekirse cinsiyet ayrımcılığı, bireylerin cinsiyetlerinden kaynaklı ötekileştirilerek eşitsizlik ve haksızlığa uğramasıdır. Cinsiyetçi ayırım iki biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. Doğrudan cinsiyet ayırımı, bir kişinin kadın olması nedeniyle daha kaba bir davranış gösterilmesi veya daha az olumlu bir davranış sergilenmektedir. Dolaylı cinsiyet ayırımı, eşitlikçi bir yaklaşım gösterse de uygulamalarda kadınların üzerinde olumsuzluklar yaratmaktadır. Buna örnek vermek gerekirse, kadınların karar alma yetkisinde olmaması, üst düzey yönetici pozisyonunda bulunamaması ve çalışma hayatında birçok engellere maruz kalmaları, mobbinge uğraması, tacize uğramalarıdır (Adaçay, 2017: 2).

## **2.2. Cinsiyet Eşitsizliği**

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramının ortaya çıkış sebebi biyolojik ya da fizyolojik olarak değildir. Bu özelliklerden dolayı oluşan farklılıklar eşitsizlik kavramı çerçevesinde bulunmamaktadır. Çünkü eşitsizlik denilen kavram önlenebilir, bu nedenle de gereksiz ve aynı zamanda adaletli olmayan farklılıklar anlamı taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği farklı kapsamlarda iktidar ilişkilerinin sonucu olarak toplumun kadın ve erkeğe ilişkin bakış açısından

kaynağını almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların ekonomik, siyasi, politik, kültürel ve sosyal hayatta insan haklarından ve temel özgürlüklerden yararlanmasında engel oluşturan veya ortadan kaldıran ve cinsiyete yapılan bir ayırım, mahrum bırakma veya kısıtlama anlamına gelmektedir (Şimşek, 2011: 120).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği her yerde karşımıza çıkan hayatımıza yerleşmiş eşitsizlik türlerinden biri olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği hassas bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak ise cinsiyet eşitsizliği görmezden gelinmekte ve önemsenmemektedir (Ecevit, 2003: 83). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınlar açısından büyük bir dezavantaj olmasıyla beraber bu durum dünya nüfusunun yarısını etkilemektedir (UNDP, 2019: 12).

Toplumsal cinsiyetle ilgili olarak kadının hayatında, kadın olmaya kültürel açıdan daha az önem verilmesi söz konusu olmaktadır (Akın ve Demirel, 2003: 73). Bu gibi sorunların yanında kadın ve erkeklerin evde, işyerinde ve siyasette güçlerini kullanmaları noktasında büyük bir eşitsizlik farkı göze çarpmaktadır. Kadınlar evde erkeklere göre üç kattan daha fazla ücretsiz bakım işi yaptıkları görülmektedir (UNDP, 2019). Ekonomik yönden kadınların durumu incelendiğinde kadınlar cinsiyetçi ayrımcılık yüzünden çalışma yaşamından dışlanmakta, güç ve gelir erkekler arasında bölüşülmektedir. Bununla birlikte yapılan aynı işte erkeklerden daha farklı ücret almakta ya da kadınlar toplumsal hayatta daha az istihdam edilmektedir (Demirbilek, 2007: 21).

Erkek ve kadın arasında sosyal ve ekonomik güç dağılımındaki oluşan eşitsizlik de cinsiyet ayrımcılığını gözler önüne sermektedir. Cinsiyete dayalı ayrımcılık yoksulluktan büyük oranda pay almak, düşük hızda ekonomik büyüme, zayıf yönetim ve düşük standartlı yaşamla tehdit oluşturmaktadır (Çolak, 2011: 31).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği dediğimiz olgu aslında aile içinde şekillenmeye başlamaktadır. Aile içinde kız ve erkeğe yüklenen sorumlulukların eşit düzeyde paylaşılmaması, kızların daha geri planda tutulması, erkeklerin ataerkil bir şekilde yetiştirilmesi cinsiyet eşitsizliğinin temel başlangıç alanı olmuştur. Kız ve erkeğe yüklenen farklı sorumlulukların sonucunda ise bu durumu kabullenmiş birçok kadın ve erkek günümüzde bulunmaktadır.

Toplum içerisinde kadınlara biçilen rol ve beklentiler yüzünden eğitim, çalışma ve evlilik gibi yaşamını önemli ölçüde etkileyen kararları almakta kadınlar büyük bir engelle karşı karşıya kalmaktadırlar. Cinsiyet eşitsizliği, kadınların kültürel yönden daha fazla değersiz bir hale bürünmesine ve kadınların sağlığını da oldukça olumsuz etkilemektedir (Zülgüfarlı, 2020: 5-6).

Kadın ve erkek arasında yapılan cinsiyetçi ayırım, kadınların özgür bir şekilde kullanması gereken insani haklarının kullanımına engel olmaktadır. Sağlıkla ilgili bilgiler, yeterli düzeyde beslenme, sağlık hizmetlerine erişim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmada bu durum bazı eşitsizlikçi yaklaşıma neden olmaktadır. Toplumsal eşitliğin olmadığı ülkelerin birçoğunda kadının tek başına hastane, sağlık hizmeti vb. kuruluşlara gitmesi toplumsal bakış açısına ters düşmesi nedeniyle kısıtlanma söz konusu olmaktadır (Sezgin, 2015: 159). Kadınların sağlığını koruması ve tedavi etmesi hususunda eğitim imkanlarına ve bilgiye erişimleri önemlidir. Çünkü kadınların eğitim seviyesinin düşük olması ve bilgiye sınırlı erişimleri, hastalık belirtilerini tanımlaması ve anlamlandırması faaliyete geçmesini etkilemektedir (Manderson, 1999: 76).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alan bir diğer sorun olarak karşımıza kadınların hem daha düşük maaş ve pozisyonlarda çalıştırılması hem de kadınların almış olduğu maaşlarını kocasına veya babasına vermeleridir. Böylece kadınların maaş üzerindeki hakkı kendisinde bulunmamaktadır. Kadınların büyük çoğunluğunun çocuk bakımından sorumlu olması ve buna rağmen yeterli doğum izni verilmemesi, çalışma alanlarında anaokulu, kreş gibi destekleyici hizmetlerin verilmemesi nedeniyle kadınlar iş hayatını sonlandırmak zorunda kalmaktadırlar (Karasu, 2020: 9).

### **2.3. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ölçülmesi**

Tüm dünyadaki ülkelerin gelişmişlikleri farklı ölçüt öğeleriyle meydana gelmiş olsa da tam anlamıyla bir gelişme göstergesi olarak sunulamaz. Bunun ana sebebi; gelişmiş ülkelerin insani gelişmişlik endeksi yüksek olsa da diğer ülkeler için bir eşitlik fırsatı sağlayamamaktadır. Kalkınma düzeyini belirleyen eğitim, sağlık, kişi başı milli gelir oranları yüksek bir gelişme oranı göstermesine rağmen, unutulmaması gereken önemli bir faktör olan kadınların aynı gelişmişlik seviyesine ulaşmadığı anlaşılmaktadır. UNDP'nin yansıtmış olduğu insani kalkınma endeksi bütünüyle bir kalkınma boyutunu göstermemektedir.

Toplumun yarısını oluşturan kadınların sosyo-ekonomik hayattaki aktifliğini belirlemek adına farklı göstergeler ve ölçütler kullanılmaktadır. Kullanılan bu ölçütler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu değerlendirmeler kadınların ekonomi, siyasi, eğitim gibi alanlara katılımı üzerine olmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre; kadının istihdama katılımı, sektörel bazdaki kadın oranı, ücret seviyeleri kadının ekonomik hayattaki yerini konumlandırmaktadır.

Tüm bunların yanısıra kadının toplum içindeki yerini ve üstlendiği rolü belirten tüm göstergeler bir araya getirilerek daha geniş çapta bir inceleme yapmaya imkan veren indekslerde yapılmaktadır. Bu indeksler kadınların konumunu erkeklerle karşılaştırır. Sonrasında elde ettikleri değerlerle ülkeler birbirini kıyaslamaktadır. Karşılaştırma için yapılan en önemli kriterlerden biri, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliği gösteren cinsiyet eşitsizliği endeksidir. Buna ek olarak bir diğer endeks ise cinsiyete dayalı gelişme endeksidir (Deniz ve Hobikoğlu, 2012: 123).

### **2.3.1. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi**

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı eliyle geliştirilmiş olan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, 1995 yılında ilk defa hazırlanmış ve İnsani Gelişme Raporu'nda sunulmuştur. Toplumsal cinsiyete dayalı gelişme endeksi (GDI), bilgi, sağlık ve hayat standartları öğelerinden oluşan insani kalkınma endeksine cinsiyete karşı duyarlılığı sağlamak için yapılan bir endekstir (Klasen, 2006: 243). Toplumsal cinsiyete dayalı gelişme endeksi eğitim ve alım gücüne dayalı kişi başına düşen gayrisafi milli gelir endeksiyle kadın ve erkeği ayrı şekilde değerlendirerek insani gelişme endeksini bize göstermektedir. Bu insani gelişme endeksinden cinsiyete dayalı gelişme endeksi oluşturulmuştur (Jahan, 2016: 3).

TCDGE, insani gelişmenin üç temel boyutunda erkek ve kadın arasındaki kazanımların ölçer: Eğitim, sağlık ve ekonomik kaynaklara hakimiyet. Toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler her boyutta kullanılmaktadır. Sağlık boyutu yönüyle incelediğimizde kadın ve erkeklerin doğuştan beklenen yaşam süresiyle bu endeks

oluşturulmuştur. Bir diğer boyut olan eğitimde ise iki gösterge aracılığıyla ölçüm yapılmaktadır. Bunlardan biri, çocuklar için kadın ve erkeklerde beklenen öğrenim süresi bir diğeri ise, 25 yaş ve üzeri yetişkinler için kadın ve erkek ortalama öğrenim süresidir. Ekonomik kaynakların hakimiyeti, kadın ve erkeklerin tahmini elde ettiği gelire göre ölçülmektedir. Gelir bileşeni, kişi başına düşen GSMH (2011 sabit fiyatlarla), nüfusun cinsiyete göre dağılımları, ekonomik olarak aktif kadın ve erkek nüfus dağılımları, tüm sektörlerde olmak üzere kadın ücretlerinin erkek oranlarına göre hesaplama yapılmaktadır. TCDGE'nin gelir bileşeni, ekonomik hakimiyeti gösteren vekil bir göstergedir. Bu bileşen diğer İGE bileşenlerinin toplumsal cinsiyet farklarına değinmesine benzer bir yönde gelir farklarını ortaya koymaktadır (UNDP, 2018: 1).

### **2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi**

Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi yaklaşık 160 ülkede sağlık, eğitime ulaşım ve parlamontoda temsil ve işgücüne katılma oranı gibi önemli başlıklarda toplumsal cinsiyet farkının gözlemlenmesine imkan sağlamaktadır. GII değerinin yüksek olması, daha az etkin kullanılan insan sermayesini bize göstermektedir (UNDP, 2016: 3).

GII 0 ile 1 arasında değer almaktadır. 0 kadın ve erkek arasındaki eşitliği gösterirken, 1 tam eşitsizliği göstermektedir Bu indeks, BM tarafından geliştirilen son indeks olmanın yanısıra en yaygın kullanılan indekstir. Toplumsal düzeyde kadın erkek eşitsizliğini ölçen bu indeksin yaygın şekilde kullanılmasının altında yatan sebep, GDI ve GEM'in unsurlarını birleştirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda GDI ve GEM'in en tartışmalı unsuru olan gelir ya da ekonomik kaynaklar GII'nin bir bileşeni olmaması bakımından önem arz etmektedir (Kavas, 2016: 4).

### **2.3.3. Küresel Cinsiyet Uçurum Endeksi**

Küresel cinsiyet farkı endeksi ölçütleri, dört temel boyut arasında (ekonomik katılım ve fırsatlar, sağlık ve hayatta kalma, eğitimsel kazanımlar ve politik güçlendirme)

gelişimini ve süreç içerisinde bu boşlukların kapatılmasına yönelik ilerlemeyi izlemektedir. Küresel cinsiyet uçurum endeksi bölgeler ve gelir grupları arasında tüm zamanlarda karşılaştırılmasını sağlayan bir ölçüttür. Küresel cinsiyet uçurumu endeksi raporu, 2006 yılından beri yayınlanmaktadır. Küresel cinsiyet uçurum endeks raporu, dört temel alandaki göstergeler aracılığıyla kadın ve erkek arasındaki temel farklılıkları ve cinsiyetler arasındaki uçurumu elde edilen veriler ışığında ortaya koymaktadır. Cinsiyet eşitsizliğinin alt endeksleri olan göstergeler şu şekildedir; eğitim, sağlık, politika ve ekonomi olmak üzere dört temel alt endekslerden oluşmaktadır.

- **Ekonomik Katılım ve Fırsat Endeksi:** Bu endekste kadın ve erkek işgücüne katılım oranlarının birbirine oranı, birbirine benzer işlerde çalışan kadın ve erkeklerin elde ettiği kazançların anket verileri, kadınların tahmini gelirinin erkeklerle oranlaması, kadın milletvekili ve yöneticilerin erkeklere göre oranı, profesyonel ve teknik çalışanların kadınların erkeklere göre oranı.
- **Eğitime Katılım Endeksi:** Endeks içerisinde kadın okuryazarlık seviyesinin erkek okuryazarlara göre oranı, kadınlarda net okullaşma oranının erkeklere oranı, kadınların yükseköğretime kayıt yaptıрма oranlarının erkeklere göre oranlaması yer almaktadır.
- **Sağlık ve Hayatta Kalma Endeksi:** Doğumda cinsiyet oranı, kadınlarda beklenen sağlıklı yaşam süresinin, erkeklerinkine göre oranından oluşmaktadır.
- **Politik Güçlenme Endeksi:** Mecliste yer alan kadınların erkeklere göre oranı, bakanlık seviyesindeki kadın sayısının erkeklere oranı, son 50 yıl içinde devlet ya da hükümet başkanı görevi yapan kadınların geçirdiği yıl sayısının erkeklerin yıl sayısına göre oranlamasıdır ( Karakaş ve Çevik, 2016: 74).

#### 2.4. Gelir Dağılımı Kavramı

Gelir dağılımı, bir ekonomide belirli bir dönemde elde ettiği gelirin, hane halkı, bireyler, toplumsal gruplar, bölgelere ya da üretim faktörü sahipleri arasında nasıl



bölüşüldüğüdür. (Çalışkan, 2010: 92). Özetle, ulusal gelir belirli bir zaman diliminde, bir toplumda elde edilen mal ve hizmetlerin parasal karşılığıdır, gelir dağılımı ise milli gelirin gruplar arasındaki paylaşımıdır (Tanrıverdi, 2007: 3). Gelir dağılımının iki aşamadan oluştuğu görülmektedir. Bunlardan ilki birincil gelir dağılımı, diğeri ise ikincil gelir dağılımıdır. Birincil gelir dağılımı; üretim faktörlerinden elde edilen paya denmektedir. Örneğin girişimcinin kazanç sağladığı 1 yıllık kar, gelirin birinci dağılımı olarak gösterilebilir. Gelirin ikincil dağılımı; toplumsal adaleti ve refahı oluşturmak için hükümetin hizmetlerini sunmasına kaynak sağlamaktadır. Gelirin yeniden dağılımında en temel araçlar vergiler ve kamu harcamalarıdır ( Topkaya, 2018: 203-204).

## **2.5. Gelir Dağılımı Türleri**

Çalışmanın bu bölümünde gelir dağılımı türlerine değinilecektir. Gelir dağılımı türleri fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı ve bölgesel gelir dağılımı olarak dört şekilde gruplandırması yapılacaktır.

### **2.5.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı**

Gelir dağılımının kullanılmasında kullanılan yöntemlerden ilki olan fonksiyonel dağılım, gelirin üretim faktörü sahipleri arasındaki dağılımını ifade etmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımı, üretim sonrasında elde edilen kazancın faktörler arasında bölüşülmesini sağlayarak, hangi miktarda ücret ve maaşa, hangi miktarda tarım geliri ve hangi miktarının faiz gelirin olacağını belirlemektedir. Fonksiyonel dağılım aynı zamanda bir ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında bize bilgi vermektedir. Gelişmiş olan ülkelerde kalkınma döneminin başlangıcında tarımsal sektörün milli gelirden aldığı pay oldukça yüksek iken, gelişmişlik seviyesi arttıkça buna paralel olarak ücretli kesimin payında artış yaşanmıştır. Gelişmiş ülke ekonomileri içerisinde emek gelirin ulusal hasıladan aldığı pay %70 oranındayken, gelişmekte olan ülkelerde %30 oranla düşük bir düzeydedir (Bilen ve Yumuşak, 2000: 79).

Fonksiyonel dağılım, gelirin emek sahipleri ve üretim faktörleri sahibi arasındaki bölüşümün analizi için kullanılan bir tanımdır. Çünkü sosyal çevrenin önemli bir çoğunluğu

olan bağımlı çalışanların asli gelirinin emek gelirinden oluşması, geliri yüksek olanların neredeyse tamamını oluşturan bir bölümünün emek dışı gelir sağlamasıdır. Bugüne baktığımızda ekonomik açıdan toplumda farklılıkların olması nedeniyle ücret ve karlar değişmektedir. Kısaca tarım çalışanı ile mülk sahibinin geliri değiştiği gibi, şirket sahibi yöneticilerin yüksek düzeyde ücret almasına karşın işçi statüsünde değerlendirilmesi bütünüyle öne çıkan farklılığın sağlıklı olmasına sebep olmuştur. Önceki dönemlerde ücretlilerle yüksek gelirliler arasında çarpıcı bir farklılık varken fonksiyonel gelir dağılımı, etkinliğini ve işlevselliğini kaybetmiştir (Acar, 2015: 43).

### **2.5.2. Kişisel Gelir Dağılımı**

Üretimden elde edilmiş olan gelirin, ekonomik birimler arasında paylaşımıyla yapılan gelir dağılımına kişisel gelir dağılımı denmektedir (Güvenoğlu ve Erçakar, 2018: 40). Tanımdan anlaşılacağı üzere, kişisel gelir dağılımında ön planda olan gelirin kişiler ve haneler arasında olan dağılımıdır. Kişisel gelir dağılımı milli gelirin belirli dönemlerde bireyler arasında nasıl dağıtıldığını ekonomik faaliyetlere bakmaksızın ortaya koymaktadır. Ülkelerin ekonomik eşitsizliklerinin iyi bir göstergesi olan kişisel gelir dağılımı ölçümlerinin birinci hedefi, hanehalkları arasında olan gelir eşitsizliklerinin belirlenmesidir. Bu anlamda bireysel gelir dağılımı olarak da adlandırılan kişisel gelir dağılımı sosyo-ekonomik eşitsizliklerin göstergesi olarak bireysel ve statik özellik göstermektedir (Şahin, 1997: 387).

Kişisel gelir dağılımında önemli olan nokta gelirin kaynak ya da bileşim unsuru değil, miktarının önem arz etmesidir (Pehlivan, 2009: 25). Çünkü kişi başına düşen milli gelir hesaplaması bu kritere dayalı olmaktadır. Kişi başına düşen milli gelir hesaplaması, toplamda elde edilen milli gelirin ülke nüfusuna bölümüyle hesaplanmaktadır. Bir diğer ölçüm yöntemi de ülke nüfusunun en düşük gelir grupları ile en yüksek gelir grupları da dahil olmak üzere, arasındaki tüm grupları beş eşit gruba böler ve her bir grubun milli gelirini hesaplar. Grupların hesaplanan milli geliri totaldeki millî gelire olan yüzdesi hesaplanarak, beş grup arasında kıyaslama yapılmaktadır. en düşük gelire sahip grupların %20 si ile en yüksek gelire sahip grupların %20'sinin milli gelirden aldıkları paylar arasında büyük bir fark oluşumu gelir dağılımındaki adaletsizliği göstermektedir (Yücel, 2011: 7).

Kişisel gelirin bölüşümünde, kişilerin yada tüketici birimlerin belirli bir zaman zarfı içerisinde elde etmiş olduğu gelirin miktarları baz alındığında, kişisel gelir dağılımı bireyler arasındaki gelir dağılımı eşitsizliği araştırmalarında kullanılan önemli bir ölçüt olmaktadır. Kişisel gelir dağılımında, eşitlik yaratılması oldukça önem arz etmektedir. Bundan dolayı toplum içerisinde sosyal manada barışçıl ve adil bir gelirin bölüşümü olması için, toplumdaki refah eşitsizliği ve adaletsiz sosyal sınıf farkının önünde bir set oluşturulması, toplumsal yaşamda istenen huzur ve barış ortamı için ihtiyaç duyulmaktadır. Buradaki temel amaç aslında haksız bir şekilde gelir sağlayanların ekonomik birikiminin önüne geçilmesi ve toplumsal alandaki sosyal refahı artıran eşitlikçi bir gelir dağılımının sağlanmasıdır (Kubar, 2011: 230).

### **2.5.3. Sektörel Gelir Dağılımı**

Sektörel gelir dağılımı, elde edilen milli geliri iktisadi alandaki üretim yapan sektörler göre ayırmaktadır. Yani tarım, sanayi, hizmet, ticaret vd. sektörlerin milli gelir üzerinden almış oldukları paylardır. Ve bu da bize bir ülkenin iktisadi yönden ilerleyişi hakkında bilgi sağlamaktadır. Sektörel gelir dağılımının yıllar içinde izlenebilmesi , ülkeyle ilgili sanayileşmenin ne kadar geliştiği, globalleşmeyle birlikte hangi sektöre daha fazla önem verilmesi konusunda ülkeye politika önerileri sunması yönünden bize yol göstermektedir (Halaç ve Kuştepe, 2004: 147).

Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları payları ve bunların uzun vadede takip ettikleri yol, gayri safi milli hasılaya katkısı gibi iktisadi değerler devlete gösterge olarak, hangi sektörlerin girişiminin destekleneceğini, hangi sektörlerin gelir dağılımı ne yönde etkilendiğini sektörler açısından gelir dağılımının sonuçlarına bakılarak bir karar oluşturmasına imkan sağlamaktadır. Sektörel gelir dağılımı, ülke ekonomisinin gelişmişlik seviyesi hakkında bize bilgi verir. Gelişmiş ülke modellerinde sanayi sektöründen hizmet sektörüne geçiş yapılması tarım alanının milli gelirdeki payının az olduğu görülmektedir. Az gelişmiş ülkelerin ekonomisi içerisinde de tarıma bağlı bir gelişim olduğu için tarım sektörünün milli gelirden almış olduğu payı fazladır ( Tayyar, 2011: 8).

#### 2.5.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkenin sınırları içerisinde elde edilen gelirin coğrafi yönden gösteren bir gelir dağılımı çeşididir. Bölgesel gelir dağılımı ile bir ülkenin değişik bölgelerinde yaşayan bireylerin milli gelirden ne kadar pay aldığı görülmektedir. Ülke coğrafyasına baktığımız zaman bölgelerin tümü aynı kalkınmışlık seviyesinde değildir. Bazı coğrafi bölgeler gelirden daha fazla pay alırken, bazı coğrafi bölgeler milli gelirden daha az pay almaktadır. Yine ülke içerisinde bölgeler arasındaki gelir bölüşümünün ölçülmesinde gelişmiş ve az gelişmiş coğrafi bölgelerdeki gelir dağılımı farklılığının ölçülmesinde bölgesel gelir dağılımı katkı yapmaktadır. Gelişmiş ülkelerde coğrafi bölgeler arasındaki gelir dağılımı farkı az ve daha adaletli iken, gelişmemiş ülkelerdeki coğrafi bölgeler arasında gelir dağılımı farkı daha fazla ve eşit olmadığı görülmektedir (Yiğenoğlu, 2015: 10-11)

Bölgeler arasındaki sosyo ekonomik dengesizlikler, coğrafi bölgeler arasında tarım, sanayi, ticaret, hizmet, haberleşme, ulaşım, sağlık, eğitim, demografik ve sosyal göstergeler yönünden farklılıkların meydana gelmiş olmasından dolayı sebep olmaktadır. Yukarıda saymış olduğumuz tüm bu farklılıkların ortaya çıkardığı sonuçlar bölgeler arasındaki gelir bölüşümünün farklılaşmasına yol açmış bulunmaktadır. Buna bağlı olarak gelir dağılımındaki dengesizliklerin tek başına ele alınmaması, sosyo-ekonomik faktörlerin yol açtığı dengesizliklerin ortaya çıkarılması ve sonuçların değerlendirme yapılarak çözüm getirilmesi gereklidir. Ülkemizdeki gelir dağılımı problemi, bölgesel gelişme dengesizliği ile entegre olduğu görülmektedir. Bu bağlamda her bölgenin kendi özelliklerini ve sorunların tespit edilmesi açısından ayrı çalışmaların yapılması, gelir ve istihdama yönelik incelemeler de fayda sağlayacaktır. Bu sayede tüm bölgelerin kendine özgü özelliklerine göre çözüm yolu bulması, bazı belirli teşvik tedbirleriyle beraber eğitim ve nüfus politikalarının hayata geçirilmesine öncülük edilmesi gereklidir (DPT, 2001: 28).

## 2.6. Gelir Dağılımı Teorileri

Gelirin toplum içinde dağılımı yani gelir dağılımı anlaşılması zor ve karışık bir olaydır. Uzun yıllardır önemle bahsedilen ve üzerinde durulan bu olay, iktisadi doktrinler tarafından makro ve mikro seviyede olmak üzere değişik biçimlerde yorumlanmış ve açıklanmıştır. İktisat biliminin sistematikleşmeye başlamasından itibaren toplumsal ürünün, bu ürünün üretimine katılan kişiler arasında ne şekilde bölüşüleceğinin açıklanması iktisatçının temel görevlerinden biri olarak bilinmektedir (Öztürk, 2000: 60). Çalışmanın bu bölümünde gelir dağılımı teorilere ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

### 2.6.1. Klasik Gelir Dağılımı Teorisi

Klasik okulda gelir dağılımına ilişkin ilk çalışmalar Adam Smith tarafından yapılmıştır. Adam Smith toplumsal sınıflandırma ile emekçi sınıf, kapitalist sınıf ve toprak sahipleri şeklinde üçe ayırmıştır. Ortaya koymuş olduğu bu sosyal sınıfların milli gelirden elde ettiği payları , ücret, kar ve rant şeklinde tanımlanmıştır. Böylece gelirden alınan payların nasıl kazança dönüştüğünü anlayabilmek için “klasik gelir dağılımı teorisi”nin ilkelerini belirlemiştir. Smith emeğe olan talebin ücretlerin düzeyini etkilediği fikrini savunmuştur. Ücretin işveren ve işçi ile arasındaki sözleşmesi sonucunda meydana geldiği görüşünü benimsemiştir. Adam Smith işçiye ödenecek ücret miktarının belirli bir minimum seviyeye kadar düşebileceğini öngörmektedir. İşçi sınıfı ve ailesinin geçimini sağlaması için belirlenen ücret geçimlik ücret olarak nitelendirilmiştir ve bu geçimlik ücret uzun dönemde ücretin düşebileceği en alt seviyedir. Smith buna ek olarak ücretlerin uzun dönemde yükseleceği görüşünü ortaya atmıştır. Ricardo Smith gibi bölüşüm teorisinde ücretler yerine rant kavramı üzerinde durmuştur. Ricardo'nun savunduğu görüşe göre; ücretler, gelir dağılımı ve üretim şartlarının değişikliğe uğraması malların değişim oranlarını da belirlemektedir. Mutlak değere göre bölüşümün olmadığı görelî değerî bölüşüme bağlı olduğu fikrindedir. Ricardocu teorik görüşün ana hedefi, gelir dağılımının açıklanmasıdır. Fakat Ricardo için üretilen malların ve kullanılan üretim gereçlerinin değişime uğramadığı halde gelir dağılımının ve toplam gelir üzerinde bir değişim olması önemli bir problemdir (Karacan, 2017: 23).

Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinin iki temel ilkesi vardır. Bunlardan biri marjinal ilkesi, diğeri ise fazlalık ilkesidir. Marjinal ilkesi, rant payını açıklar. Fazlalık ilkesi ise toplamın ücretler ve kar arasındaki dağılımı tanım yapar (Kaldor, 1956: 84). Ricardo, kar ve ücret arasında bir paradoksun bulunduğu ve karın yükselişi ya da azalışının ücretin yüksek ya da düşük olmasıyla belirlenebileceği üzerinde durulmaktadır. Yani kar da bir düşüş olmadan emeğin fiyatında bir artış olması olası değildir (Ricardo, 1997: 39-40).

Malthus'un nüfus yasası, ücret teorisi ile desteklenerek bu teoriye güçlü bir temel oluşmasını sağlamıştır. Malthus'un teorisine göre, kitlelerin hayat standartlarını artırmak, ücret düşüklüğünün sübvansede edilmesi ile gerçekleşebilir. Bu da sadece zengin tabakanın bütün gelirlerinin çekilmesiyle sonuçlanır (Clark, 1946: 59-60). Malthus doğal işleyişi benimsemiş olsa da refah ile karşılaşılacağı beklentisinin gerçekleşmeyeceğini iddia etmektedir. Çünkü, insanlar geometrik olarak artarken, üretim yalnızca aritmetik olarak artmakta, bunun sonucunda ise üretim zaman içerisinde nüfusun çoğalmasının gerisinde bulunmaktadır. Nüfus ve üretim arasındaki ilişkiyi düzeltebilmenin çözüm yolu ise nüfusun sınırlandırılmasını sağlamaktır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 92-93).

Klasik iktisat akımı, endüstri kapitalizm devrinin başlamasıyla ortaya çıkarak kapitalistlerin gelirlerinin hak edilen bir gelir olarak özümsemiştir. Bu yüzden de kapitalist sınıfın savunuculuğunu yapmış olarak görülmektedir. Klasik iktisat akımında gelir; ücret, rant ve kar olarak üçe ayrılmaktadır. Gelirin üç faktör (emek, sermaye ve girişimci) arasında bölüşebilmesi için, ücretlerin emeğin bir karşılığı olarak belirlenmesi özellikle vurgulanmakta ve bu istikrar için de önemli bir koşul olmaktadır (Clark, 1946).

### **2.6.2. Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi**

Keynesyen teoriye göre, eksik istihdam nedeniyle gelir ve istihdam arasındaki bağlantı incelenmiştir. Keynes'in teorisi iki temel öğeden oluşmaktadır. Bu iki temel öğe miktar ve fiyat arasındaki uyumdur. Keynesyen teoriye göre; bir ekonomide eksik istihdam bulunuyorsa 'miktar uyumu' ile ekonomik dengeyi sağlayabilir. Fakat ekonomi tam

istihdam durumunda ise “fiyat uyumu” ile ekonominin dengeye gelebileceğini açıklamıştır. Ve bundan dolayı yatırım-tasarruf arasındaki eşitliğin üretim miktarındaki bir artış ile gerçekleşebileceğini dile getirmiştir. Üretim arttığında istihdam artmış olacak ve böylece gelirden de artışı sağlayacaktır. Gelirdeki artışlar tasarrufları artıracak ve bu sayede yatırım-tasarruf eşitliği sağlanmış olacaktır. Yatırım-tasarruf eşitliği durumunda ücretle kâr arasında denge sağlanacağı için gelir dağılımında değişiklik olmayacaktır. Ekonomi tam istihdam seviyesindeyken meydana gelmiş olan fiyat uyumu mekanizmasında yatırımların artmasıyla toplam harcamalar fiyatlar genel düzeyini yükseltmiştir. Fiyatların yükselişiyle ücretlerin alım gücünün düşmesine sebep olacağı için gelir dağılımı ücretlilerin aleyhine işleyecektir. İşçi sınıfı böyle bir durumda tasarruf yapamayacağı için, yatırımların artışında yalnızca kapitalist kesimin tasarrufu değer elde edecektir. Buna göre iki ayrı sınıf karşımıza çıkmaktadır. Bu sınıflar kapitalist ve işçi sınıfı olarak tanımlanmaktadır (Kızmaz, 2019: 9).

### **2.6.3. Monetarist Gelir Dağılımı Teorisi**

Monetarist yaklaşımın gelir dağılımı teorisine göre refah devletinin ortadan kaldırılarak zenginden fakire doğru gelir aktarımı gerçekleştirecek şekilde bir sistem getirilmesi görüşünü benimsemektedirler. 1929 kriziyle devlet müdahalesini savunan keynesyen görüş oldukça zirve noktaya çıktığı görülmektedir. Fakat bu teorem ilerleyen zaman içerisinde enflasyon ve işsizliğin artışına çözüm olamamış ve bu yüzden bazı tartışmalar meydana gelmiştir. Monetarizm, devlet müdahalesini reddederek para politikasının teşvik edilmesini savunan bir görüş ortaya koymuştur. Monetarist anlayışa göre milli gelirle fiyatlar arasında düzenli bir ilişki söz konusu olmaktadır. Monetaristler para miktarının üretimdeki büyüme oranıyla eşit olacak şekilde çoğaltılmasını savunmuşlardır (Aktan, 2010: 180).

Milton Friedman’a göre devlet müdahalesinin azaltılması gerekmektedir. Müdahale politikalarının sonucunda ortaya çıkan maliyetler, tarafsızlara yüklenerek sağlanacak kazançlarda sadece seçilmiş bir grup yarar sağlamaktadır. Friedman’ın öncülüğündeki monetarist yaklaşım, miktar teorisinin geliştirilmesi haricinde modern miktar teorisi üzerine de değinmektedir. Modern miktar teoremine göre, enflasyon parasal bir olgudur ve dolaşım

hızının değişimini büyük ölçüde etkilememektedir. Böylece enflasyon üzerindeki etkileri de sınırlı olmaktadır ( Yıldırım, 2019: 453).

Milton Friedman sürekli gelir hipotezinde bugünkü servet düzeyi, bugünkü kazanılan ve gelecekte kazanılacağı öngörülen gelir veri iken, kişinin yaşamını sürdürmek için planlamış olduğu düzenli tüketim seviyesinden bahsetmektedir. Kişinin gelir artışı belirli zamanlarda gerçekleşebilir fakat birey böyle anda gelirinin kalıcı olup olmadığına bakarak karar vermesi gerekmektedir. Friedman'ın sürekli gelir hipotezi yaklaşımında, her yıl tüketime ayrılacak olan miktarı sürekli gelir içinde ele alınmaktadır. Sürekli gelir tahmininde adaptif beklentiler varsayımı geçerli olmakta ve sürekli gelir, geçmiş dönemlerdeki gelir seviyesinin ortalaması şeklinde değerlendirilmektedir (Çınar, 2021: 17).

Friedman'ın yaklaşımında farklı mesleklerdeki bireylerin bir bölümü riski severken diğer bir bölümü ise riski sevmemesinden dolayı gelir dağılımı bu konu üzerinden açıklanmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliğinin bir bölümü bazı bireylerin farklı tercihlerinin olması ve bir diğer bölümü daha önemli paya sahip olarak doğuştan gelen yetenek, özellik ve mülkiyet kavramlarından gelmektedir. Vergiler, kamu harcamaları, sosyal transferler gibi buna benzer müdahale araçlarıyla kişilerin görüşlerine etki ederek seçimlerinde farklılaştırmaya yol açabilmektedir (Çapar, 2018: 11).

Milton Friedman, geliri az olan kesim için “Kupon Sistemini” ortaya çıkarmıştır. Kupon sistemine göre, devlet gelir seviyesi az olan kişilere kamusal mal ve hizmetleri vermeden, bu kimselere verilecek hizmet ve mal bedelini gösteren bir kupon vererek kişilerin ihtiyaçlarını özel kesimden kuponlar sayesinde gidermesini sağlayacaktır. Bunun yanısıra Monetarist görüş temsilcisinin öncülerinden olan Milton Friedman, Negatif Gelir Vergisi sistemini ortaya atarak, fakirlik sınırının altında daha az gelire sahip olan kesim için devletin vergi almamasını ve geliri az olan kesim için ödeme yapılması gerektiği görüşünü ortaya koymuştur (Kayrakçı, 2006: 34).

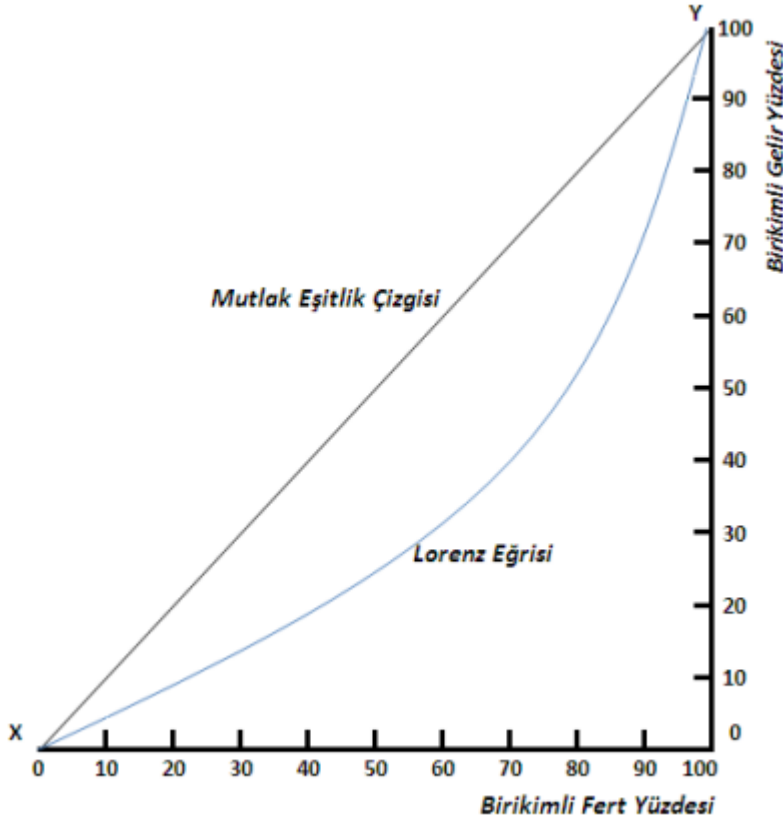


## 2.7. Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri

Gelir dağılımı, ülke içerisinde belirli dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerden elde edilen GSYH'nin ekonomik birimler, bölgeler ve üretim sürecine katılanlar arasındaki dağılımdan bahsetmektedir. Gelir dağılımının ülke ekonomisi içerisindeki oluşan dengesizlikleri ve faktörler arasında dağılımın ortalamadan sapması sonucu gelir eşitsizliğine yol açar. Ülke içerisinde gruplar arasındaki gelir dağılımının uçurumlaşması ekonomiyi olumsuz bir yöne doğru sürükleyerek istikrarsızlık oluşmasına neden olabilir. Bu bağlamda ülkedeki ekonomik faaliyetlerin gelir dağılımını ölçmek amacıyla farklı yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemler başlıca; Lorenz eğrisi, yüzdeler dilimleme, gini katsayısı, Theil endeksi ve Dalton Atkinson endeksi, değişim katsayısı ve değişim aralığı gibi yöntemlerdir. Yaygın bir biçimde kullanılan yöntemler ise; Lorenz eğrisi, Yüzdeler dilimleme yöntemi ve Gini katsayısıdır (Bodur, 2021: 43).

### 2.7.1. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi, ülke içerisinde elde edilen GSYH'nin üretim sürecinde olan nüfusa göre dağılımını ifade etmektedir. Bu yöntem, milli gelir elde edenlerin birikimli payı ile elde edilen milli gelirin birikimli payı arasındaki ilişkinin incelenmesini sağlar (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 41). Lorenz eğrisi bir nüfusun gelir bölüşümünün açıklanmasını sağlayan bir araçtır. Lorenz eğrisi, yüzdeler nüfusun yüzdeler gelir dağılımını gösteren bir işlev konumundadır (Shkalinov vd., 2003: 308). Ekonomi içerisinde yer alan gelir dağılımı fonksiyonunun bir amacı da bütçe politikaları oluşturarak toplumun her kesiminde eşit gelir bölüşümü sağlanmış bir şekilde Lorenz Eğrisi'ne ulaşmaktır. Lorenz eğrisinin eşitliğe yakın hali aşağıdaki şekilde yer almaktadır (Şener, 1996: 19)



Şekil 1: Lorenz Eğrisi

Kaynak: Taş, 2016: 9

Şekil 1'deki lorenz eğrisinde mutlak eşitlik doğrusu, varsayımsal olarak sosyal eşitliğin sınırını belirleyen bir çizgi konumundadır. Mutlak eşitlik doğrusundan yaşanacak sağa doğru sapmayla lorenz eğrisine geçiş toplumsal eşitliği bozarak toplumsal tabakanın bozulmasına ve sosyo-ekonomik gelir eşitsizliklerine neden olacaktır (Taş, 2016: 9).

Lorenz eğrisi yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Çünkü kişisel gelir dağılımının milli gelirden ve zaman içinde değişen para biriminden ayrı bir biçimde gösterilmesi ve tüm toplumun ya da belli bir kesimin ele alınmasıyla ortaya çıkan sonucun anlamlılık sağlamasıdır. Böylece Lorenz eğrisi, diğer çözümlere göre anlaşılması daha kolay ve yaygın bir kullanım alanı olan yöntemdir (Kurtipek, 2011: 12).

### 2.7.2. Yüzdellik Dilimleme Yöntemi

Yüzdellik dilimleme yöntemi, gelir dağılımı adaletsizliğini gösteren iyi bir ölçüttür. Bu metot, adaletsiz gelir dağılımının zaman içerisindeki değişimi analiz etmede ve ülkeler arasında kıyaslama konusunda yaygın olarak kullanılır. Yüzdellik dilimleme yönteminde belirli bir dönemde elde edilmiş olan toplam gelirden pay alan tüm birey ya da hanhalkları eşit yüzdelerle ayrılarak, en düşük gelirli yüzdellik dilimden en yüksek gelirli yüzdellik dilimine doğru sıralanmaktadır. Bu şekilde gelir eşitsizliği incelenmektedir (TÜİK, 2018).

Gelir dağılımının eşit biçimde dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için haneler %5'lik 20 gruba, %10'luk 10 gruba veya %20'lik 5 gruba ayrılarak, bu grupların elde edilmiş olan toplam gelirden ne kadar pay aldığı karşılaştırılır. Hanhalklarının yüzde paylarının hesaplanması için haneler birey başına düşen eşdeğer kullanılabilir net gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanır ve 5,10 veya 20 grup şeklinde hane halkları grubu oluşturulur. Oluşturulan bu yüzdellik dilimlerin toplam gelirden aldıkları paya göre de hanelerin gelir dağılımının durumu üzerine yorum yapılmaktadır. Yüzdellik dilim analizi göstergesi (P80/P20), yüzde 20'lik hane halkı dilimlerinde bulunan 5. yüzdellik dilimin toplam gelirden aldığı payın, 1. Yüzdellik dilimin yani en düşük gelir diliminin toplam gelirden aldığı paya bölünerek elde edilir. Bu şekilde en zengin kişiler ile en yoksul kişilerin gelirden aldıkları payların zaman içindeki değişimi izlenebilir. Böylece bulunan oranın büyük çıkması eşitsizliğin gittikçe arttığını, oranın küçük çıkması ise eşitsizliğin azaldığını göstermektedir (TÜİK, 2008).

### 2.7.3. Gini Katsayısı

Kişisel gelir dağılımını ölçmek için yaygın bir şekilde kullanılan dağılım ölçütü olan gini katsayısı, Lorenz eğrisinden yararlanılarak eğri ve köşegen arasında kalan alanın, köşegenin altında kalan toplam alanın oranına eşittir. Buradaki oran arttıkça gelir dağılımındaki adaletsizlik artmaktadır. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır ve gini katsayısı oranı 0 'a yakın veya eşitse gelir dağılımında adalet söz konusudur. Eğer, gini katsayısı 1'e yakın veya eşitse gelir dağılımındaki eşitsizlik arttığı ve gelirin bir kişide toplandığını bize gösterir (TÜİK, 2020).

#### **2.7.4. Atkinson Analizi**

Atkinson analizi, İngiliz ekonomist olan A.B. Atkinson (1970) geliştirmesiyle ortaya çıkan bir lme yöntemidir. Bu analiz sosyal refahı da içeren ve gelir dağılımı açısından refah daralmasıyla ilgili sorunları ifade etmektedir. Atkinson analizi, gelir dağılımı sıralamasını sosyal refah fonksiyonu boyutuyla eşitsizliğin ltlerini düzenli bir hale gelmesini sağlayarak yeni bir sıralama oluşturur. Bu analiz, sosyal refah fonksiyonunda toplumun eşitsizliğe biçmiş olduğu payın ağırlığı sıfır ve sonsuz arasında değer almaktadır. Eğer ağırlık sıfıra eşit ise gelirin dağılımında toplumsal bir bütünlük söz konusu değildir. Fakat sonsuz değer aldığında toplum yalnızca geliri düşük kişilerle bütünleşmektedir (ınar, 2021: 9).

#### **2.7.5. Theil İndeksi**

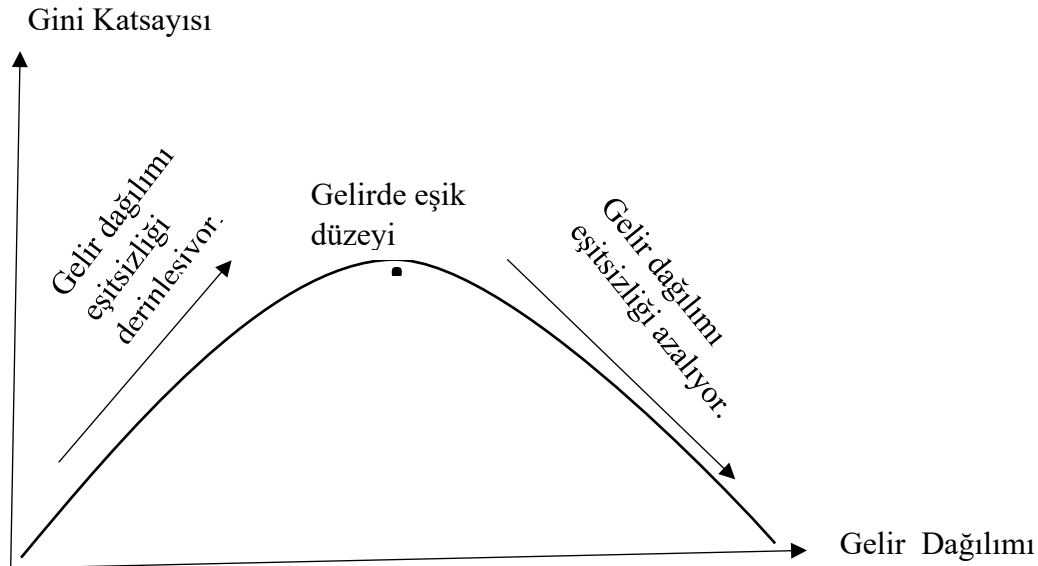
Henri Theil 1960 dönemlerinde bu endeksi geliştirmiştir. Theil endeksi aracılığıyla gelir eşitsizliği llmektedir. Endeks, kişisel gelirin toplam nüfusun ortalama gelirini kıyaslamasını sağlamaktadır. Theil endeksi kitlenin kendileri ve birbirleri arasındaki gelir farklılıklarını yorumlamasına imkan tanımaktadır.

Theil endeksinde gelir ortalaması ve gelir çarpıldığında bir eşitsizlik ls (T) ortaya çıkmaktadır. T sıfır ve bir arasında değer alır. Gini katsayısı gibi endeks bir değerini aldığında gelir dağılımı eşitsizliğini, endeks sıfır değerini aldığında gelir dağılımı eşitliğini ifade eder. Theil endeksi hesaplamasında kişiler ya da hane halkı rakamını temel almasından dolayı ülkeler arasında karşılaştırma yapılamamaktadır. Endeks sadece ülkenin durumunu göstermektedir. Gelir seviyeleri birbirine yakın olan kişilerin arasındaki gelir aktarımı da endekse aynı düzeyde yansıdığı görülmektedir ( Tekin, 2021: 30).

## 2.7.6. Kuznets Eğrisi

Gelir dağılımı eşitsizliğinin bir diğer ölçütü olan kuznets eğrisi (ters u hipotezi) 1955 yılında Simon Kuznets'in yayınladığı “Ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği” adlı çalışmasında tanımlanmıştır. Kuznets yapmış olduğu çalışmada ABD, İngiltere ve Almanya için gelir dağılımı adaletsizliği ve kişi başına düşen gelir seviyesi arasında ilişkisi olduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda ülke gelişme evresinin başındayken Kuznets eğrisinin artış eğiliminde olduğunu ve maksimum seviyeye geldiğini, daha sonrasında da azaldığını gözlemlemiştir. Yani, gini katsayısı ile kişi başına düşen gelir seviyesi artışının arasında “ ters U eğrisi” şeklinde ilişki söz konusudur ( Kuznets, 1955: 18).

Kuznets eğrisi kişi başına düşen gelir seviyesi, ekonomik gelişme veya kişisel tüketim ile değiştirilebilmektedir. Bununla birlikte Kuznets oranı, ekonomilerdeki gelirlerin ve kişi başına düşen gelir seviyesinin makro ekonomik değişkenlerle arasındaki ilintiyi analiz edebilmek için ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan temel soru, bir ülkede ekonomik büyüme gerçekleştiğinde gelir dağılımı adaletsizliğinin ne yönde seyir edeceği durumudur (Ganaie ve Kamaiah, 2015: 139).



Şekil 2: Kuznets Eğrisi

Kaynak: Todaro ve Smith, 2012: 236

Kuznets eğrisi denklemi şu şekilde tanımlanmaktadır.

$$\text{Gini} = \beta_0 + \beta_1 y + \beta_2 y^2 + u \quad (1.1)$$

Denklemdaki  $y$ , kişi başına düşen gelir düzeyinin simgesidir. Gini katsayısı ile gelir arasında ilişkiyi ters U biçiminde ifade etmesi için  $\beta_1 > 0$  ve  $\beta_2 < 0$  olmalıdır (Park ve Brat, 1995: 121).

Kuznets eğrisine göre, ülkelerin ekonomik büyümesinin yanında aynı zamanda gelir dağılımındaki adaletsizliği de azaltarak dengeli bir hale getirmesini sağlayacaktır. Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi, ekonomik büyümenin ilk safhasında, gelir dağılımındaki eşitsizlik giderek artmaktadır ve tepe noktasına ulaştığında gelir dağılımındaki adaletsizliğin en yüksek olduğu yer olarak göze çarpmaktadır. Sonrasında kırsal ve tarımsal kesimlerden verimi daha yüksek olan kentsel kesime doğru bir emek aktarımı söz konusudur. Böylece ürün piyasasının geniş bir çapa ulaşmasını sağlayarak, zamanla gelir dağılımı adaletsizliğinin azalmasında katkıda bulunmuştur (Kuznets, 1955: 9-10).

## **2.8. Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörler**

Bu bölümde gelir dağılımını yönelik etki eden makroekonomik faktörler olan; ekonomik büyüme, işsizlik, enflasyon, faiz, kamu harcamaları, vergiler, dış ticaret ve kredi politikaları ile makroekonomik olmayan faktörler; eğitim, demografik yapı, Sosyo-kültürel yapı incelenmektedir.

### **2.8.1. Gelir Dağılımına Etki Eden Makroekonomik Faktörler**

Çalışmamızın bu kısmında gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörler açıklanmaya çalışılacaktır. Makroekonomik değişkenler olan, ekonomik büyüme, işsizlik, enflasyon, vergi, kamu harcaması, faiz ve küreselleşmenin gelir dağılımı üzerinde farklı etkileri mevcuttur.

## **Ekonomik Büyüme**

Bir ülke ekonomisinin nüfus, işgücü, toprak ve diğer üretim faktörlerinde gerçekleşen artışa ekonomik büyüme olarak ifade edilmektedir. Kalkınma ya da gelişme dediğimiz kavramlar ise ekonomi içerisindeki değişimlerle açıklanır (Acar, 2002: 9).

Eski uygarlıklardan günümüze kadar değişimlerin olması iktisadi ve sosyal yapıyı da etkileyerek, bunun sonucunda üretim ve gelirleri artırmıştır. Böylece büyüme sağlanmış ancak bunun beraberinde getirdiği gelir dengesizlikleri önlenememiştir. Gelir dağılımı sorunu baş göstermiştir. Klasik akım öncesi ve liberal görüşün ortaya çıkmasına kadar, askeri üstünlük ve sosyal örgütlenmelere dayalı toplumlarda, tarım aracılığıyla ekonomik büyüme yaşanmasına rağmen servet sahibi ve yoksul kesim arasındaki gelir dağılımı dengesi sağlanamamıştır (Çetin, 2011: 206).

Ekonomik büyüme aynı zamanda yatırım ve istihdamın artmasını sağlar. Ekonomik büyüme içerisinde gelir dağılımının eşitlendiği durumda düşük gelirli kesime pozitif yönde etkisi olacaktır. Ekonomik büyüme ve kalkınma yalnızca sermaye sahiplerinin kazancında olursa dar gelirli kesimi olumsuz bir yönde etkileyecektir (Lewis, 1970). Diğer bir yandan gelir eşitsizliği problemi yoksul ülkelerin ekonomik büyümesini yavaşlatsa da zengin ülkelerin ekonomik büyümesine katkıda bulunur. Gelir dağılımı dengesizliğini gidermek amacıyla yapılan politikalar; az gelişmiş ülkelerde büyümeyi teşvik eden haklı bir sebep olarak görünürken, gelişmiş ülkeler açısından eşitlikten yararlanma ve iktisadi büyümenin azalma eğilimi arasında karşılıklı değişim olduğu görülmektedir (Alyu, 2018: 36).

## **İşsizlik**

Gelir dağılımı ve işsizlik arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda işsizlik oranındaki bir puanlık düşüş yoksulluk oranındaki bir puanlık düşüşü

sağladığı görülmektedir. İstihdamın hızlı artışı sayesinde işsizlik oranının azalması gelir dağılımı eşitliği bakımından olumlu etkiler yaratmıştır ( Arslan ve Şaşmaz, 2021: 665).

Nüfusun artışına bağlı olarak yaşanan işgücündeki artışla beraber emek piyasasına girmesiyle ekonomide istihdam sağladığı gibi işsizlik rakamlarını da yükseltmektedir. Kişilerin işsiz olması gelir dağılımı yönünden dengesizlik yaratırken başka bir olumsuz sonucu olarak yoksulluk seviyesini artırdığı görülmektedir (Akça ve Ela 2012: 245-246). Gelir dengesizliğinin bir sebebi olarak görülen işsizlik özellikle yoksul bireylerde olduğu çarpıcı bir şekilde görülmektedir. İşsizlik, üretim ve tüketim üzerinde dengesizlik yaratırken yatırımların azalmasına bu yüzden de yoksulluk seviyesini daha da yukarı çekmesine neden olurken, gelir dağılımını oldukça bozan bir etken olmaktadır. Çalışma çağındaki bireylere istihdam alanı sağlanamaması, kişilerin gelir elde etmesini engeller ve gelir eşitsizliği problemi olarak karşımıza çıktığı görülür. Bugün istihdam ve işsizliğin yarattığı ekonomik ve sosyal sonuçlar ülkelerin önemli bir sorun kaynağı olmuştur. Bu sorunun nedenlerinden biri; emek yoğun üretimden, sermaye yoğun üretime geçilmesi nitelikli işgücü arayışını artırmış ve niteliksiz işgücünün işsiz kalmasının sebebi olmuştur. Böylece gelir dağılımı adaletsizliğinin daha da derinleşmesini sağlamıştır ( Oktay, 2019: 12).

### **Enflasyon**

Ekonomik istikrarsızlığın belirtisi olan enflasyon olgusu gelir dağılımının bozulmasına neden olan ana etkenlerden biridir. Enflasyonun yüksek olması gelir dağılımında adaletsizliği artırırken buna karşın enflasyon oranının düşürülmesi gelir dağılımındaki iyileştirmeyi doğrudan sağlayamamaktadır. Enflasyon olgusu gelir dağılımı üzerinde tersine artan oranlı vergiyle benzerlik göstermektedir. Sermaye sahipleri enflasyonist bir ortamda kendilerini koruyabilirken enflasyon geliri sabit olan bireylerde reel gelir kayıplarına neden olmaktadır ( Aktaş Kaya, 2007:48). Enflasyon rakamlarının göz ardı edilerek yapılan ücret düzenlemeleri gelir dağılımında adaletsizliğe ve dengesizliğe yol açmaktadır. Enflasyon fiyatlar genel düzeyindeki değişimleri, paranın satın alma gücünü etkileyerek ücretler ve gelir bölüşümünde negatif etki yaratmaktadır. Ekonomik istikrarın sağlanması için fiyatlar genel düzeyinin sürekli artmasının önünü kesmektir. Fiyatlar genel seviyesindeki düzenli ve sürekli artış enflasyon olarak tanımlanır. İstikrar sağlanamamış ve



sağlıksız bir ekonominin ana sebebi olan enflasyon gelir dağılımını etkileyen faktörlerin başlıcalarından biri olmaktadır (Akyürek, 2008: 15).

Enflasyon gelir dağılımı üzerine etki eden önemli bir faktör olarak yer almaktadır. Hanehalkı gelirleri arasında farklılıkların olmasından dolayı enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde homojen bir etkisi bulunmamaktadır. Enflasyon olgusu gelir gruplarını eşit bir şekilde etkilemediği için gelir dağılımını bazı kanallarla yeniden dağıtımını sağlamaktadır. Gelirin yeniden dağılımını sağlayan bazı kanallar şunlardır; işgücü gelirleri, sermaye gelirleri ve transfer harcamalarıdır. Bu kanallar üzerinden gelir dağılımı adaletsizliğini arttırmakta veya azaltmaktadır. Bireylerin faiz ve temettüden elde ettiği geliri; finansal piyasalara ulaşımında zorluk yaşaması ve giriş engellemelerinin olması sebebiyle dar gelirli kesim açısından gelir dağılımı eşitsizliğini çoğaltmaktadır. Dar gelirli kesim için devlet tarafından yapılan sosyal yardım ve transfer harcamaları enflasyon oranından olumsuz bir şekilde etkilenerek yine gelir dağılımı eşitsizliğini artırmaktadır. Gelecekteki enflasyon beklentileriyle yapılan düzenlemelerin zarara uğratması mümkün değildir. Fakat her zaman enflasyon beklentilere göre gerçekleşmeyerek fiyat seviyesinde artış yaşatabilir. Bu durumda enflasyon gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen önemli bir faktördür. Beklenmeyen enflasyonda borçlu-alacaklı hipotezi gelirin yeniden dağılımına yol açmaktadır. Hipotezde beklenmeyen enflasyon yükselişleri borçlu tarafa avantaj oluştururken borcun reel anlamda değerini azaltarak alacaklının aleyhine olmasını sağlayacaktır. (Emek ve Tatoğlu, 2020: 302).

## **Vergiler**

Vergiler ekonomide kamu gelirleri olarak yer alan ve politikaları sayesinde gelir dağılımının düzenlenmesinde büyük rol oynayan bir faktördür. Piyasanın serbest bırakılmasıyla kendi başına gelir dağılımını sağlayamadığını ve gelir dağılımında dengesizliklerin yarattığı göze çarpmaktadır. Buna bağlı olarak gelişen ekonomik ve sosyal alandaki sorunların meydana gelmesiyle politik çözüm yolları arayışı içerisine girilmiş bulunmaktadır. Gelişmiş ekonomilerde dolaysız vergilerin vergi gelirleri arasındaki payı daha fazla bulunurken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ekonomilerde dolaylı vergilerin ağırlığı daha fazla görülmektedir. Vergi tüm ülke ekonomileri içerisinde önemli kamu geliri olarak yer almasının yanısıra çok yönlü bir araç özelliğine sahiptir. Bugüne bakıldığında

vergiler ekonominin içerisinde olmazsa olmaz temel araçtır ve vergilerin yasalarla biçimlendirilmesi sağlanarak içselleştirilmiştir. Vergilerin yapısı ve türü gelirin yeniden bölüşümüyle ilişkilidir. Her ülkenin de vergilerinin farklı nitelikleri bulunduğu için vergilerin gelir bölüşümü etkileri üzerine incelemede bulunurken farklılığı göz önünde tutulması oldukça önemlidir ( Kanca ve Bayrak, 2019: 1497).

Vergiler; kamu gelirini oluşturan, devletin vergilendirme yetkisini elinde bulunduran kamu tüzel kişilerin kişi ve kurumlardan, ödeme gücüne bağlı olarak karşılığı olmayan ve zorunluluğa dayalı ödemelerdir. Vergilendirme sisteminin ana hedefi, devletin kamu harcamalarına kaynak sağlayarak, ekonomik işleyişi bozmadan, vergi adaleti ve gelir dağılımı problemine yol açmadan, ekonomik büyümenin önünde engel olmayan, anlaşılması kolay bir düzende bulunmasıdır (Demirgil, 2018: 120).

Gelir dağılımı konusunda eşitsizliğin giderilmesinde devletin müdahalesi ve sosyal harcamalar oldukça etkin bir işleve sahiptir. Böylece en etkili müdahale aracı olan vergi gelirin yeniden bölüşümünde etkinlik sağlarken, sosyal harcamalar ile farklı gelir seviyesine sahip kesimlerin piyasa bölüşümünün sonucunda elde ettikleri paylarının artmasında katkı sağlar. Bu nedenden dolayı, devlet otoritesi tarafından verilen kararlar, yapılan harcamalar ve elinde bulundurduğu her gelir, gelir dağılımına müdahale özelliği gösterir. (Uzunyılmaz, 2019: 18).

Devlet ekonomik ve sosyal hayatı düzenleme amaçlı planlar yaparken bunun sonucundaki etkileri gözlemleyerek bazı ölçütleri dikkate almalıdır. Kaynakların etkin kullanımının sağlanması beraberinde iktisadi dengenin kurulması gibi kriterlerinin yanısıra bu planlamaların kimlere fayda sağladığı bunları kimlerin kaynak sağladığı konuları da oldukça öneme sahiptir (Akdoğan, 2016: 456).

Gelirin yeniden bölüşümü konusunda vergilendirme politikalarının yetersiz kalması halinde karar verme mekanizmaları gelir dağılımını düzenlemek için harcama politikalarının devreye girmesini sağlayacaktır. Adaletli bir gelir dağılımı sistemi için amaçlar belirlenirken

karar mekanizması otoriteleri, amaçlarını gerçekleştirmesi için hangi hedefleri göz ardı edeceğini bilmeleri ve dikkate almaları gerekmektedir (Ürper, 2018: 40).

Devlet vergiler yoluyla elde ettiği gelirleri harcama kanalıyla yeniden dağıtımını sağlayarak görevini yapar ve etkinliğini gerçekleştirir. Harcama kanalı ile devlet gelir dağılımını eşitsizliğini ortadan kaldırmak için uğraşmaktadır. Gelişmemiş yörelerdeki köylere elektrik, su, yol, eğitim vb. hizmetleri götürerek devlet gelir dağılımında iyileşmeyi sağlar ve oradaki halkın refah düzeyini artırır. Halkın faydalanacağı eğitim, ulaştırma, sağlık vb. hizmetler bu hizmetlerin örnekleri niteliğindedir. Böylece cari ve yatırım harcamalarını yapan devlet toplumsal refah seviyesinin yükselmesine yardım eder. (Erdem vd., 2015: 57).

## **Faiz**

Devletler finansman kaynağı ihtiyacını gidermek amacıyla çözüm yolunu borçlanma faiz oranlarını yükseltmede bulmuştur. Faiz oranlarının yükseltilmesi faiz dışı fazlayı azaltarak kamunun bütçe açıklarının daha da büyümesine neden olur. Bütçe açığının artışı borç artışını da neden olurken faizin artmasına da ortam hazırlar. Vergi adalet sisteminin uygulanmadığı dolaylı vergiler özellikle bütçe açıklarının ve borçlanmanın ana kaynağı olması nedeniyle gelir dağılımında daha da dengesizliklere yol açmaktadır. Ekonomik kriz zamanlarında devletin, aşırı borçlanma faiz ödemelerinde dolaylı vergileri toplayarak finans aracı oluşturması koşulunda zengin ile fakir arasındaki gelir farkı artarak makas açığının büyümesine neden olacaktır. Borçlanma faizlerindeki artışlar diğer mevduat faizleri, kredi faizleri vb. faiz oranlarını da artırma yoluyla etkiler. Faizin bir diğer gelir dağılımını etkileme yolu faizin artması likidite tercihini artırarak faiz işlevi doğrultusunda tasarrufları artırır böylece yatırım ve üretimi daraltıcı özelliği ile etkilemektedir. Bunun sonucu olarak işsizliği ve işçi ücretini azaltması işçi kesiminin zararına olmasıyla varlıklı kesimi daha zengin hale getirecek yoksul sınıfın daha da fakirleşmesine yol açacaktır ( Ceyhan ve Peçe, 2020: 36).

Faizin düşmesinin olumlu bir sonucu olarak merkez bankası rezervlerinin artmasına katkı sağlar. Böyle bir ortamın varlığında genişletici para politikası uygulamasına gidilmektedir. Genişletici para politikası sonucunda piyasada para arzı artarak enflasyon

olgusuna neden olacaktır. Enflasyonist sürecinde olan bir ekonomi içinde sabit ücretlilerin gelir dağılımından aldığı pay azalarak, gelir dağılımında faiz düşüşünün neden olduğu dengesizlikler ortaya çıkar (Rochon ve Setterfield, 2008: 9).

## **Küreselleşme**

Küreselleşmeyle birlikte dinamik bir hal alan çalışma şartları daha da ağırlaşırken, ücretler açısından bir düşüş söz konusudur. Yarı zamanlı, düzensiz çalışma saatleriyle beraber sürekli gelir elde etmek daha da güç bir duruma gelmiştir. Kısaca küreselleşme olgusu niteliksiz işlerde çalışan bireyleri işlerinden olma veya aç kalma tehlikeleriyle yüzleşme korkusuna neden olmaktadır. İşsizlik korkusu yaşayan bu niteliksiz işçi sınıfı, modern köleliğe boyun eğerek, çok ağır çalışma şartlarında, sendikası, güvencesiz ve az ücretle çalışma zorunluluğu vardır (Kalkay, 2020: 164).

Gelir dağılımı konusunda önemli faktörlerden biri olan küreselleşme konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu konu üzerindeki genel düşünce, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etkisi olmasıdır. Küreselleşmeyle belirli sektör ve kesimin kısa zamanda faydalanmasıdır. Özellikle varlıklı sınıfın lehine olması gerçeğidir. Hızla dışa açılan küresel sermaye ve yapılar daha fazla kar, daha az maliyet ve daha fazla ciro peşine düşmesi sonucunda toplumsal sınıflar göz ardı edilmektedir (Yılmaz ve Güven, 2021: 70-71).

Ticaretin serbestleşmesiyle uluslararası ticaretin önündeki engeller kaldırılmıştır. Böylece dış ticaret hacminde artış, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ulus aşırı iktisadi faaliyetlerin ve uluslararası şirketlerin çoğalma sürecini sağlamıştır. Teknolojik açıdan ilerlemelerin sayesinde de ulaşım ve haberleşmenin kolaylaşması ve ucuzlaması, çalışma koşullarındaki değişimler bunlara ek olarak kültürel değişimler bu süreç içerisinde yer almıştır.

Ticaret ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen başlıca teoremlerden biri Heckscher Ohlin Samuelson teoreminden ortaya çıkmış olan Stolper Samuelson teoremidir. Bu teoreme göre; ticari korumacılık ilkesi kaldırılarak ülkelerin karşılaştırmalı bir şekilde üstün olduğu malların üretiminde uzmanlaştırırken, ülkelerde bol bulunan üretim faktörlerine olan talep ve bunların fiyatları yükselecek fakat, az bulunan üretim faktörlerine olan talep ve bunların fiyatları düşüş yaşayacaktır. Faktör dağılımının dengeli olup olmadığına bakılmaksızın bu süreç, ülke içerisinde gelir adaletsizliğini düzeltmeye yönelik pozitif etkisi olacaktır. ( Gökalp Vd., 2011: 88-89).

Karşılaştırmalı üstünlük teoreminde ticari serbestleşmeyle birlikte kaynaklar etkin bir şekilde kullanılır, böylece ülke gelirinin artmasını sağlar. Ticari serbestleşme sürecinde işlenmiş şekilde madde ihracı yapan, hızlı büyüme sağlayan gelişmekte olan ülkelere eşitsizliği azalttığı iddia edilmektedir. Düşük gelirli ülkelere emek yoğun üretimle ihracat hacminin artması niteliksiz işgücünü artıracığı için, serbestleşme yoluyla nitelikli ve niteliksiz işgücü arasındaki gelir eşitsizliği sorununun azalacağı görüşü desteklenmektedir. (Demir, 2018: 74).

### **2.8.2. Gelir Dağılımına Etki Eden Makroekonomik Olmayan Faktörler**

Çalışmamızın bu bölümünde gelir dağılımına etki eden makroekonomik olmayan faktörler açıklanmaya çalışılacaktır. Eğitim ve demografik yapının gelir dağılımı üzerinde olumlu ve olumsuz yönleri mevcuttur.

#### **Eğitim**

Eğitimin oluşturduğu beşeri sermaye, ekonomik büyümenin ve gelir dağılımının önemli faktörlerinden biri olmaktadır. Kişilerin eğitim seviyelerinin artmasına paralel olarak işgücü verimliliğini ve ekonomik büyümeyi arttırmaktadır. Eğitim aynı zamanda gelirin elde edilmesinin yanısıra elde edilen gelirin toplum içinde gelir bölüşümünü etkileyen ve gelir eşitsizliğinin derecesini etkileyen ana etkenlerden biridir. Beşeri sermayeyi yaratan eğitim,

bireyin üretim yeteneğini artırarak üretkenliğini ve elde ettiği geliri artırır bu sayede yoksulluğun azalmasına ve bireyin sermaye birikiminin artışına katkıda bulunmaktadır. Eğitim ve beşeri sermayenin nüfus içerisinde daha fazla genişletilmesi, ülkenin her kesiminde gelecekte daha az eşitsizliğin meydana gelmesi demektir (Yardımcıoğlu, 2012 : 114).

Eğitim, bağımsız güçlü bir toplumun meydana gelmesini sağlayacak, kişisel motivasyonu üst düzeyde, sağlıklı kişilerin yetiştirilmesiyle evrensel ve kişisel kültüre sahip, varlıklı bir toplum seviyesi oluşturmayı hedefler. Bir ülkenin refah ve mutluluğu ülke içerisinde yaşayan bireylerin kaliteli ve devamlı olan bir eğitim görmeleri kazandıkları bilgi ve becerilerle ekonomik büyümeye sağlayacak katkıyla ilişkilidir. Eğitim yalnızca bireysel geliri değil aynı zamanda gelir dağılımına da pozitif yönde bir etkisi bulunmaktadır (Altınışık ve Peker, 2008: 110-111).

### **Beşeri Sermaye**

Bugün beşeri sermaye olarak adlandırdığımız kavram bir ülkenin ekonomisinde en önemli üretim faktörü olarak yer almaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması gelir dağılımında adaletsizliğe neden olan temel öğeler içerisinde bulunmaktadır. Bir bireyin elde edebileceği bilgi düzeyinde bir sınır vardır. Bu bağlamda, toplumun eğitim seviyesi yükseldikçe gelir dağılımı eşitsizliği de azalma eğilimi gösterecektir ( Aktan ve Vural, 2002).

İktisatçılar tarafından yapılan birçok çalışmada, eğitim gelir dağılımının düzenlenmesinde ve ekonomik büyüme sürecini şekillendirmede kilit bir rol almaktadır. Viaena ve Zilcha (2001) çalışmasında şu sonuçları elde etmiştir:

- Beşeri sermaye yatırımlarına yüksek seviyede başlayan ülkenin, gelecek dönemde daha düşük düzeyde bir gelir dağılımı eşitsizliği sağlama olasılığı fazladır.
- Genel eğitimin de önemli bir rolü bulunmaktadır. Eğitimin finans kaynağı olan vergi oranı, her gelir düzeyi için zamanla eşitsizliği azaltacaktır.

- Toplam üretim fonksiyonunda meydana gelen bir teknolojik değişim, gelir dağılımı üzerinde bir etkiye sahip olmamaktadır (Viaena ve Zilcha, 2001: 25).

## **Nüfus**

Nüfus kavramı, başlıca üretim faktörlerinden olan emeğin öncelikli kaynağı arasında yer almaktadır. Bu bağlamda nüfusun sayısı, dağılımı, yoğunluğu ve değişimi üretim seviyesinin temel göstergesi olarak kabul edilmiştir. Talebi yaratan kitle nüfustur. Genel olarak nüfus dağılımı incelendiğinde son derece dengesiz bir şekilde olduğu görülmektedir. Dünyada nüfus dağılımındaki gözlemler sonucunda bazı bölgelerde yoğun nüfus bazı geniş bölgelerde seyrek bir nüfus ve bazı bölümlerinde son derece ıssız olduğu göze çarpmaktadır. Bölgesel bazlı bakıldığında bölgesel gelirin belirlenmesinde nüfus önemli bir etkidir. (Gündem, 2014: 109).

## **2.9. Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme**

Gelir dağılımı, büyüme, kalkınma ve devlet politikaları arasında ilişki bulunmaktadır. Bir durum içinde karşılaştığımız neden ve sonuç ilişkisi; kalkınma, büyüme ve gelir dağılımı arasında da birbirleriyle etkileşim içerisinde olmalarının yanısıra ayrı ayrı veya bütün bir şekilde birçok öğeden etkilenmiş bulunmaktadır (Bıyık, 2021: 35).

İktisadi açıdan olmazsa olmaz ekonomiye yön veren iktisadi büyüme ve kalkınma kavramları iç içe görünsede anlam bakımından oldukça farklılıklar taşımaktadır. Bir ülkede belli bir dönemde tüm mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan milli gelirdeki artış ekonomik büyüme olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik büyüme kavramı nicelik yani sayısal bir artıştan bahsetmektedir. Ekonomik kalkınma daha geniş kapsamlı olan bir kavramdır (Arslan, 2013: 46). Ekonomik kalkınma, ülkelerin ekonomik anlamda ilerlemesinin yanı sıra sosyal, siyasi ve kültürel açıdan gelişimini de kapsamaktadır. İkinci dünya savaşından sonra önem kazanan bu kavram daha çok gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren bir süreçtir. Ülkelerin kalkınmışlık seviyeleri; halkın yaşam standartları ve refah düzeylerini etkilemektedir. Bu yüzden ülkeler ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmayı amaçlar.

Ekonomik kalkınmanın birçok göstergesi olmakla beraber kişi başına düşen gelir en çok kullanılanlar arasında payını almıştır. Bunun yanısıra ekonomik kalkınmanın diğer göstergeleri ise; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayınlanan İnsani Gelişmişlik Endeksi, eğitim, sağlık ve gelirden oluşan bileşenlerdir. Ekonomik kalkınmanın en önemli göstergeleri arasında yer almaktadır (Şaşmaz ve Yayla, 2018: 250). Ekonomik kalkınmanın ölçülmesinde GSMH ve Kişi Başına GSMH, Satın Alma Gücü Paritesi ve insani gelişmişlik endeksi kullanılmaktadır (Özsoy, 2012: 6).

Teknolojik ilerlemeler sayesinde bilgiye ulaşmak ve iletişim kurabilmeyi daha da kolaylaştırmıştır. Bu sayede ülkeler arasındaki mesafeler azalmış ve kültürel açıdan birbirlerine yakınlıkları da artmıştır. Ülkelerin birbirleriyle kurmuş olduğu yakınlaşma hamleleri çok uluslu şirketler açısından yeni pazar olarak görülmüş ve böylece 1980'li yıllarla birlikte Neoliberal politika ülkelerin ekonomi gündemine girmiştir. Neoliberal politikalarla birlikte özellikle gelişmekte olan ülkeler milli gelir artışı sağlamıştır. Fakat gelir artışının yanında önemli bir problem olarak gelir dağılımı eşitsizliği ortaya çıkmıştır. Makroekonomik politikaların birincil amacı gelir artışıyla elde edilen gelirin eşit bir şekilde dağılımı göz ardı edilmiştir. Bu yüzden bir ülkenin kalkınması için gelir artışı amaç değil araç olarak belirlenmelidir. Kalkınma politikaları yapılırken kalkınmaya etki eden öğelerin bilinerek bu öğelerle planlaması gereklidir. Bu nedenle kalkınma politikalarının yapım aşamasında gelir dağılımının belirleyicilerinin saptanması önem arz etmektedir (Akın ve Aytun, 2018: 53).

Yoksulluk ve gelir eşitsizliği gelişmiş ya da az gelişmiş ülkeler farketmeksizin tüm ekonomiler için kaygı duyulması gereken bir konudur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısına doğru artan gelir eşitsizliği, Gini katsayısı ve bazı akademik çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bulgular ile belgeleme çabasına girilmiştir. Gelir eşitsizliği hakkında neden-sonuç ilişkisi kurmak için karşılaştırılabilir verilerin elde edilmesi gereklidir.

Dünya ülkelerinin 1980 yılında serbest piyasa ekonomisine geçmesiyle ve destekleyici ekonomik politikaların yapılması ekonomik büyümeyi daha da artırmıştır. Büyüme rakamlarının artmış olmasına rağmen gelir dağılımında adalet sağlanamamıştır. Çünkü ekonomik büyüme kavramı gelir dağılımı adaletinden bağımsızdır. Gelir dağılımındaki eşitlik ve diğer toplumsal yapıdaki değerleri içeren ekonomik kalkınma



kavramıdır. İkinci dünya savaşından sonra iktisadi anlamda kalkınma ve büyüme arzusu refah toplumu düşlerini ve teknolojiye duyulan isteği artırmıştır. Bunun sonucunda da politika yapıcılar, bilim insanları ve toplumsal kitlenin esas inancı ekonomik büyüme üzerine olmuştur. (Yılmaz ve Demirgil, 2021: 291).

## 2.10. İnsani Gelişim Kavramı

Kalkınma kavramı uzun bir süre boyunca ekonomik büyüme ile ifade edilmiştir. Kalkınma 1970'lere kadar milli gelir artışı olarak tanımlanmış ve Gayrisafi milli hasıla, kişi başına düşen milli gelir bu kavramı en iyi şekilde gösteren rakamsal veriler olmasıyla yer almıştır. Böylece kişi başına düşen milli gelir uzun bir süre tercih edilen sayısal gösterge niteliğinde olmuştur (Jahan, 2003: 155). 1970'li yıllarda ekonomik büyümeyi sağlayan bazı ülkelerde yoksulluk, eşitsizlik, işsizlik ve bölgesel gelişmişlik farkı gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. IMF ve Dünya Bankasının 80'li yıllarda uyguladığı yapısal uyum politikaları da insani yönden ağır sonuçlar vermiştir. Bu nedenle ekonomik kalkınmaya ilişkin modellemeler tartışmaya yer açmıştır. Bu bağlamda 1980'li yıllara gelindiğinde yüksek gelir seviyesi veya yüksek büyüme oranlarının yoksulluktan kaçınma ve refah yaşam sağlanmadığı farkedilmiştir. Merkezi insan olan bir kalkınma modeli üzerinde çalışmalar yapılması için uğraşmışlardır (Çolak, 2011: 5).

1990'lı yıllara gelindiğinde ekonomik performansın yalnızca ekonomik büyüme ile değerlendirilemeyeceği buna ek olarak kişilerin eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği gibi konularda ne düzeyde bir yaşam standardına sahip olduğu konusu da irdelenmeye başlanmıştır. 1990 yılında ilk kez Pakistanlı ekonomist Mahbubul Hak ve Hintli ekonomist Amartya Sen öncülüğünde öne sürülen "insani gelişim" kavramı ve buna bağlı olarak BM'de geliştirilmiş olan "insani gelişim endeksi" ekonomik gelişme ve kalkınma konusunda insanların yaşam standardına dikkat çekmesi açısından oldukça önem arz etmektedir. BM insani kalkınma raporuna göre; insani gelişimin ortalama yaşam süresi, eğitim durumu ve yaşam düzeyi olmak üzere üç temel kritere göre değerlendirilmesi fikri savunulmuştur (Durgun ve Gök, 2017: 25).

1990 yılından bu yana Birleşmiş Milletler daha detaylı refah tanımını yapmak için kullandığı GSYH'nin yanında başka bir ölçüt olan insani gelişim raporunu da sunmaktadır. BM tarafından yayımlanan insani gelişim raporunda İnsani Gelişme Endeksi (HDI) bağımsız olarak hazırlanır ve sunulur. İnsani gelişim endeksi mili gelir haricinde refah tanımını içerir ve üç boyutlu insani gelişimin birleşik ölçümünü yapar (Hobikoğlu ve Deniz, 2012).

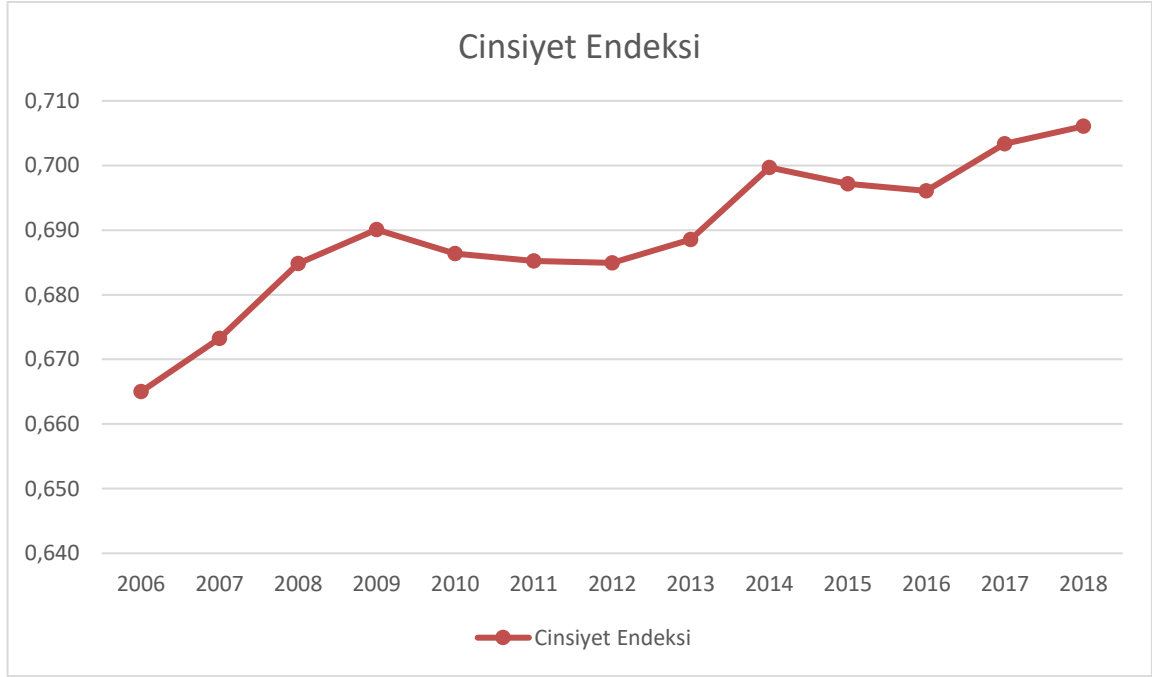
## 2.11. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Gelişme

İnsan toplum içerisinde var olan sosyal bir varlık olarak adlandırılmaktadır. İnsan, toplum içinde kendine yer bulur ve içinde bulunduğu toplumun düzenine uymakla yükümlüdür. İnsan sosyal bir varlık olmasının yanında kültürel bir varlıktır. Birey yaşadığı çevre içerisinde gelenek ve görenekle şekillenerek, kişisel karakteriyle bağlantılı psikolojik özellikleriyle ve içerisinde bulunduğu çevrenin kültüründen etkilenmektedir. Buna bağlı olarak tüm bireyler, biyolojik özellikleriyle birlikte bulunduğu toplumun sosyokültürel ve sosyoekonomik çevresinin yanında bireysel özelliklerinin de etkisi altına girerek kendi kimliğini oluşturmakta, özgün bir birey olmanın niteliklerini sağlamaktadır (Akman, 2021: 5).

Kişisel olarak kimliklerini tamamlayan bireylerin cinsiyetçi kimliği de çoğunlukla aile ve toplum tarafından biçimlendiği görülmektedir. Doğduğundan itibaren birey biyolojik kimliğine göre kıyafetler, oyuncaklar ve yüklemiş oldukları roller ile cinsiyet kimliği kazanmaktadır. Cinsiyet kimliği belirlendikten sonra, iki cinsiyetin inanç ve değer yargısı, tutumlarının gelişimi ile devam eder (Vatandaş, 2007: 32). Cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki biyolojik özelliklerinin farklı olmasıyla birlikte sosyal ve ilişki anlamında farklılığını da tanımlamış olmaktadır. Toplumsal ve biyolojik cinsiyet birbirinden bağımsız olmayan bütünleşik bir olgudur. Genel olarak cinsiyet değişmeyen fiziksel bir olgu olmasına rağmen toplumsal cinsiyet kavramı değişebilir özelliğe sahiptir (Acker, 1992: 565).

WEF raporuna göre cinsiyet eşitliği verileri 0-1 arasında değer almaktadır. 1 değerine yakın olan ülkelerde cinsiyet açıklığı kapatılarak cinsiyet eşitliği artmaktadır. 0 değerine yaklaşan ülkelerde cinsiyetler arası fark açılarak cinsiyet uçurumu ortaya çıkmakta

ve cinsiyet eşitliği azalmaktadır. Wef verilerinden yararlanarak aşağıda 2006-2018 yılı için cinsiyet eşitliği grafiği oluşturulmuştur. Grafik 1’de 16 ülke olan; Türkiye, El Salvador, Honduras, Dominik Cumhuriyeti, Rusya, Costa Rica, Ekvador, Endonezya, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Panama, Peru, Paraguay, Ukrayna, Uruguay cinsiyet eşitliği verilerinin yıllar ortalaması yer almaktadır. Bu verilere bağlı olarak aşağıdaki grafikte yorumlama yapılacaktır.



Şekil 3: Gelişmekte Olan Ülkelerde Cinsiyet Eşitliği

*Kaynak: WEF'ten alınan verilerle oluşturulmuştur.*

Yukarıdaki grafikte cinsiyet eşitliği göstergesi yer almaktadır.. Grafik 1’de 2006-2018 yılı için gelişmekte olan 16 ülke (Türkiye, El Salvador, Honduras, Dominik Cumhuriyeti, Rusya, Costa Rica, Ekvador, Endonezya, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Panama, Peru, Paraguay, Ukrayna, Uruguay) yıllık ortalamalarından oluşan cinsiyet eşitliği verileri yer almaktadır. 2006 yılındaki cinsiyet eşitliği endeksine göre 0,665 ile en düşük oranla cinsiyet eşitsizliğinin en fazla olduğu yıl olarak görülmektedir. Yıllar içerisinde dalgalanmalar yaşayan cinsiyet eşitliği endeksi 2018 yılında 0,706 oranla en yüksek cinsiyet eşitliği endeksi olmuştur. 2018 yılı içerisinde grafikteki cinsiyet eşitliği ortalamasına göre 16 ülkenin cinsiyet eşitliğinde ilerleme kaydettiği göze çarpmaktadır. Grafikte 2009 yılından sonra endekste düşüş görülse de 2013 yılından sonra yükselme yaşanmış ve 2014 yılında zirve bir noktaya ulaşmayı başarmıştır. 2015-2016 yılları arasındaki tekrardan endeks düşüşü

yaşanmış fakat ilerleyen süreçte endeks yükselerek en yüksek cinsiyet eşitliği endeksine ulaşmıştır.

## **2.12. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış**

Dünden bugüne insanlık tarihi içerisinde birçok ekonomik, sosyal ve kültürel, siyasi anlamda değişimler meydana gelmiştir. Toplumun kadın ve erkeğe biçmiş olduğu rol ve sorumluluklar süreç içerisinde yaşanan tüm değişimlerden etkilenmesine yol açmıştır. Kalıplaşmış toplumsal cinsiyet kavramı kadınlara attığı rollerden dolayı kadının evde hapsolmasına ve iş hayatından uzak bir yaşam sürmesine neden olmuştur. Toplumun üstün bir konumunda nitelendirilen erkekler de iş hayatında kendine aktif bir yer edinmiştir. Kısaca kadın ev işi ve çocuk bakımı sorumluluğu ile ilgilenilmesine, eşine karşı sabırlı ve anlayışlı davranması umut edilirken erkek için ise çalışıp ev geçindirme sorumluluğunu üstlenmesi, evin kontrolünü sağlaması umut edilmiştir (Okay, 2021: 13-14).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadın ve erkeğe biçilen rollerin sonucunda çıkan önemli bir sorun olmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı kadınları daha değersiz hale getirerek birçok imkân ve fırsattan yararlanmasının önünde engel olmaktadır. Cinsiyet bağlamındaki eşitsizlikler kadının iş hayatına katılımına, gelirine ve eğitimini olumsuz yönde etkileyerek baskıya maruz kalmaları, birçok problemle karşılaşmasına neden olmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin belirgin bir şekilde yansıdığı alanlardan biri de kadın sağlığına olan etkisidir (Eryılmaz, 2020: 6). Bunlara ek olarak diğer yansıma alanları ekonomi, siyasi, eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır.

### **2.12.1. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ekonomik Alana Etkisi**

Dünya genelinde istihdama katılım konusunda kadınlar erkeklere kıyasla dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Ataerkil toplumlarda öncelikle kadınlar ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutulmaktadır. Bu gelenekselci bakış anlayışıyla

kadınların ekonomik alanda herhangi bir yer bulamadığı görülmüştür ve bu cinsiyetçi bakış kadınları arka plana atmaktadır. Kadınlar bu sayede üretimden uzak, sadece küçük yaşlardan itibaren öğretilmiş olan toplumsal cinsiyet kalıplarına göre davranış ve tutum sergiler. Geleneksel ideoloji açısından, kadın aile ve çocuğun herşeyden önce olduğunu nesiller arasında aktarılmaktadır. Böylece erkeğin ve kadının yaptığı işler birbirinden ayrılarak geleneksel konumda nitelendirilmiştir. Erkek hegemonyasının olduğu bir zihniyette toplum içerisinde kadınlar, tüm alanda engellerle karşı karşıya bırakılarak kendi küçük dünyalarında varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu egemen düşüncenin ne yazık ki ortadan kaldırılması çok da kolay gözükmemektedir (Duruoğlu, 2007: 62).

WEF'in 2006'dan beri yayınlamış olduğu küresel cinsiyet uçurum endeksi önemli veriler sunmaktadır. Endeksin hesaplanması için dört alt endeks kullanılmakta ve bunlardan biri olan ekonomik katılım ve fırsat cinsiyetlere göre değerlendirilerek veriler ortaya konmaktadır. Böylece ülkeler arasındaki cinsiyet farkları kıyaslanarak bir sonuç elde edilmektedir. Aşağıdaki tabloda bu konuya ilişkin veriler yansıtılarak değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 1

Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Katılım ve Fırsat

	2014	2015	2016	2017	2018	2020
COSTA RİCA	0.616	0.587	0.606	0.620	0.066	0.607
DOMİNİK	0.679	0.648	0.658	0.638	0.650	0.660
EKVATOR	0.715	0.677	0.631	0.642	0.657	0.680
HONDURAS	0.639	0.617	0.623	0.669	0.673	0.713
TÜRKİYE	0.453	0.459	0.464	0.471	0.466	0.478
ENDONEZYA	0.598	0.593	0.598	0.610	0.629	0.685
KAZAKİSTAN	0.741	0.749	0.745	0.744	0.741	0.742
URUGUAY	0.684	0.639	0.643	0.645	0.664	0.696
UKRAYNA	0.748	0.731	0.722	0.736	0.747	0.737
KIRGIZİSTAN	0.680	0.658	0.651	0.664	0.662	0.654
MOLDOVA	0.808	0.797	0.795	0.811	0.785	0.788
PARAGUAY	0.646	0.616	0.656	0.652	0.623	0.641
PANAMA	0.712	0.698	0.696	0.691	0.693	0.725
PERU	0.627	0.603	0.594	0.632	0.634	0.652
RUSYA	0.726	0.731	0.722	0.724	0.741	0.749

EL SALVADOR	0.642	0.639	0.623	0.634	0.582	0.590
----------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

*Kaynak: WEF'ten alınan verilerle tablo oluşturulmuştur.*

Yukarıdaki tabloda yer alan ekonomik fırsat ve katılım endeksi cinsiyet eşitsizliği endeksini oluşturmasını sağlayan alt endekslerinden biridir. Tabloda gelişmekte olan 16 ülkenin ekonomik fırsat ve katılım endeksine yer verilmiştir. 2017 yılında gelişmekte olan ülkeler grubunda %81,1 endeks değeriyle Moldova ekonomik fırsat ve katılım alanında en yüksek sıralamaya sahip olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yer alan Türkiye, grup içerisinde en az endeks değerine sahip olan ülkedir. Yıllar içerisinde Türkiye'nin endeksinde artışlar yaşanmış olmasına rağmen grup içerisinde geride kalmaktadır. 2020 yılı içerisinde tablodaki verilere bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerin ekonomik fırsat ve katılım endekslerinde Ukrayna ve Kırgızistan hariç hepsinde endeks yükselişi dikkati çekmektedir. Ülkelerin endeks değerlerinde yıllar içerisinde dalgalanmalar görünse de en son yılda endeks değerleri yükselmiştir.

### **2.12.2. Cinsiyet Eşitsizliğinin Eğitime Etkisi**

Eğitim, öncelikle bir toplumun hem değişmesini, hem de devamlılığını sağlayan önemli bir araç konumundadır. Buna bağlı olarak da eğitimin nesilden nesile aktarılması için eğitim politikalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitim politikaları, bir ülkenin toplumsal ve kültürel, ekonomik, siyasi durumunun yansımasıdır. Eğitim üzerine yapılan politikaların hedeflenmiş bir amaca yönelik sistematik düzenlemenin olması, ülkenin kalkınması için oldukça önemli bir basamak olarak görülmektedir. Bu konuyla ilgili ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün şöyle önemli bir sözü bulunmaktadır: “En mühim, en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitimidir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, yüksek bir cemiyet halinde yaşatır, ya da bir milleti esaret ve sefalet terkeder”. Aynı şekilde bir Fransız Kalkınma Uzmanı, “Geri kalmış bir ülke, eğitimde de geri kalmış bir ülkedir” şeklinde sözüyle eğitimin önemini belirtmiştir. Buna bağlı olarak bir ülkenin gelişmişlik seviyesinin ülke içerisinde bulunan kadınların okullaşma oranı ile de ilişkilidir. Bugüne geldiğimizde de ne yazık ki diğer ülkelerde yaşanan eğitim sorunları gibi ülkemizde de ciddi eksiklikler ve sorunlar bulunmaktadır. Türkiye’de eğitim politikaları teorik olarak eğitimde eşitlik ilkesi yer almasına rağmen, hayata geçirilme açısından oldukça kısıtlı bir eşitliğin varlığı söz

konusudur. Eğitimdeki bu eşitsizlik, sadece Türkiye'deki kadınları etkilemesinin yanısıra ülkenin kalkınmasının ve demokratikleştirilmesinin önünde büyük bir engeldir (Eren, 2018: 1072).

Yapılan önceki çalışmaların cinsiyet eşitsizliğinin ekonominin gelişmesini sağladığını iddia etse de sonraki çalışmalar bu görüşe karşıt olarak, ekonomik gelişme için cinsiyet eşitliğinin sağlanması fikrini ortaya koymuştur (Klasen ve Lamanna, 2009).

Günümüzde artık eğitim, ülkenin ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel açıdan gelişmesinde kilit bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda daha demokratik bir yaşam için cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması gereklidir. Eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği sorunu sadece kızları veya aileleri değil, sosyal adaletin sağlanması açısından da tüm toplumu ilgilendiren önemli bir konudur. (Rankin ve Aytaç, 2006: 30 ).

Ülkemizin içinde bulunduğu dönem içerisindeki cinsiyet eşitliğine dayalı politikalar, küresel politikalardan hareketle kızların okullaşma oranının artırılmasına, okulu bırakmalarının azaltılmasına ve kadın okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesini amaçlamıştır. Bu alanda çalışmalar yürüten UNICEF ve sivil toplum örgütleri yapmış olduğu bazı kampanyalara ve bazı ilerlemelere rağmen içerisinde çelişki bulunduğu görülmektedir. Uzun zamandan beri yürürlükte olan neoliberal politikalardan dolayı eğitim alanına daha az bütçe ayrılmakta olup, eğitime ulaşım ve herkes için erişilebilir nitelikli eğitim sorunları derinlik kazanmaktadır (Sayılan, 2012: 32-33).

Eğitimde süre gelen sorunlar, ülkelerin kalkınmışlık seviyelerine göre de değişmektedir. Gelişmiş ülkeler yönünden temel problem eğitimde nitelik sorunu iken gelişmekte olan ülkelerin nitelik sorununa ek olarak eğitimin herkes için ulaşılabilir olması ve eğitimdeki fırsat eşitsizliği gibi problemlerdir. Eğitim sistemi içerisindeki eşitsizlikler dört biçimde görülmektedir. Bunlardan biri olan cinsiyete bağlı eşitsizlik, okullaşma oranını ve eğitim imkan ve fırsatlarını ele geçirme seviyesi arasındaki ayrımlarını bize gösterir. Türkiye'deki eğitim sisteminde cinsiyete dayalı eşitsizlik problemi eğitimin her aşamasında süregelen bulunmaktadır (Maya, 2013: 71).

Cinsiyete dayalı ayrımcılık eğitim görmenin önündeki en büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimle ilgili bu sorun çözüme ulaşmadıkça herkes için eğitimde fırsat eşitliği ortamı oluşamaz. Okula gidemeyen çocukların ve gençlerin çoğunluğu maalesef kız çocukları olarak görülmektedir. Kadınların ve kız çocuklarının eğitime katılımı derin bir etki yaratarak sosyal gelişmişliği artırması ve kadınların üst düzey konumda görevlendirilmesinde önemli bir etken olsa da henüz beklenen seviyenin üzerinde eğitime katılımı ilgili gelişmeler sağlanamamıştır (UNICEF, 2006: 22). Eğitimin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde dünyadaki birçok ülkede erkeklerle kıyaslandığında kadınların okullaşma oranı daha düşük seviyededir. Cinsiyet eşitsizliğinin eğitimdeki durumuna bakıldığında gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla cinsiyet ayrımı bulunmaktadır (Duryea vd., 2007: 4). Erkek ve kız çocuklarının sadece eğitime ulaşma imkanı değil, aynı zamanda eğitim müfredatı ve okul kültürüne göre verilen cinsiyetçi görevleri eşitsizliğin artmasına ve yerleşmesine neden olmaktadır. Eğitimdeki cinsiyet temelli eşitsizlikler daha çok gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere aittir. Gelişmiş ülkelerdeki kız çocukları eğitime erişim konusunda daha avantajlı bir konumdayken gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere kız çocuklarının eğitime erişimi kısıtlıdır ve dezavantajlı durumdadır. Eğitim alanındaki cinsiyete dayalı ayrımcılık kadınlar için başlıca bir problem ve aynı zamanda okullaşma oranında kız çocukları erkek çocuklarına göre geride kalmış durumda, bazı kız çocuklarının da eğitimini tamamlayamadan eğitimini yarım bırakmak mecburiyetinde kalmaktadır ( Yaşar, 2018: 56-57).

Bir ülkenin aynı zamanda gelişmişlik seviyesini gösteren eğitim tüm ülkeler için önemli bir konu olarak yer almaktadır. Bu bağlamda uluslararası bazı kuruluşlar eğitim ile ilgili birçok verileri ortaya koymaktadır. Aşağıdaki tabloda gelişmekte olan ülkelerin WEF tarafından alınmış eğitimsel kazanım istatistikleri bulunmaktadır. Tabloya bakarak bazı çıkarımlar elde edilebilmektedir.



Tablo 2

## Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitimsel Kazanım

	2015	2016	2017	2018	2020
COSTA RİCA	1.000	1.000	0.999	1.000	1.000
DOMİNİK	0.984	0.989	0.991	0.997	0.998
EKVATOR	0.996	0.996	0.996	0.996	0.997
HONDURAS	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
TÜRKİYE	0.957	0.958	0.965	0.968	0.961
ENDONEZYA	0.986	0.987	0.986	0.967	0.970
KAZAKİSTAN	1.000	0.995	0.997	1.000	0.995
URUGUAY	0.997	0.999	1.000	1.000	1.000
UKRAYNA	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
KIRGIZİSTAN	0.989	0.991	0.990	0.991	0.990
MOLDOVA	0.996	0.996	0.992	0.993	0.996
PARAGUAY	0.994	0.995	0.994	0.994	0.998
PANAMA	0.994	0.993	0.995	0.995	0.994
PERU	0.987	0.989	0.988	0.988	0.981
RUSYA	1.000	0.997	0.997	1.000	1.000
EL SALVADOR	0.991	0.991	0.992	0.992	0.992

*Kaynak: WEF'ten alınan verilerle tablo oluşturulmuştur.*

Tablo 2’de World Economic Forum’dan alınmış cinsiyet eşitsizliği endeksinin alt endekslerinden eğitime katılım oranları yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkeler içinde tabloda en yüksek eğitime katılım %100 oranıyla Honduras ve Ukrayna olduğu görülmektedir. Tabloya göre; Türkiye gelişmekte olan ülkeler arasında %95- %96 ile en düşük katılım oranına sahiptir. Buna rağmen tablo genelinde eğitim kazanım oranının %95- %100 oranında olması eğitim alanındaki cinsiyet boşluğunun bazı ülkeler için kapanmaya yakın bazıları içinde kapandığı tabloya yansımıştır. Böylece cinsiyet açıklığının alt endekslerinden olan eğitimsel kazanım büyük bir ilerleme kaydederek aradaki farkın kapanmasında en yüksek oranlara sahiptir.

### 2.12.3. Cinsiyet Eşitsizliğinin Siyasete Etkisi

Dünden bugüne var olan kadınların toplumdaki konumu ve yaşam tarzı farklı biçimlerde meydana gelmektedir. Demokratik adımlar atılmış olan ülkelerde, siyasi haklarını kazanan ve süreç içerisinde eğitim imkânlarının artmasıyla ekonomik özgürlüğünü

elde eden kadınların gün geçtikçe önemli bir ölçüde sayıları artmaktadır. Bugün, kadınlar artık toplumsal yaşamın her alanında kendilerine yer bulmak ve erkeklerle aynı ölçüde paylaşımın olması hususunda istekleri artmaktadır. 1900'lü yıllarda kadınların seçme ve seçilme hakkı bazı ülkelerde tanınmaya başlanmış ve hayata geçirilme adımları atılmıştır. Dünya 'da ilk 1912 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı veren Avustralya, sonrasında 1917 yılında Sovyet Rusya ve beraberindeki Sovyet Cumhuriyetleri'ne verilen seçme seçilme hakkı ve Türkiye'de 20 Mart 1930'da belediye seçimlerinde seçme, 1933 yılında muhtar seçme ve köy heyetine seçilme hakkı son olarak da 5 Aralık 1934'de milletvekilliğine seçme ve seçilme kanunuyla birlikte kadınlar siyasi alanda ilk haklarını kazanmış olmuşturlardır. Tüm bu hakların elde edilmesine rağmen, kadınların sosyal alandaki konumu gibi siyasal alandaki katılımı da erkeklerle kıyaslandığında daha düşük bir seviyede olduğu dikkat çekmektedir ( Kabaoğlu, 2017: 369).

Türkiye'de kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı birçok ülkeden daha önce verilmiş olsa da Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar kadınların mecliste erkeklerle aynı oranda bir katılım olduğu gözlemlenememiştir. Bunun sebeplerinden biri de hala siyasetin erkek işi olduğu düşüncesidir.

Kadınların siyasi yaşama katılmasındaki sosyo-ekonomik, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet aile yaşantısı gibi engelleyici faktörler nedeniyle siyasi alanda eksik temsil etmesi demokrasinin ilerlemesi açısından olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Hatta buna ek olarak bu durum cinsiyet eşitsizliği probleminin varlığını bize sunmaktadır ( Tekellioğlu ve Örtlek, 2013: 279-280).

Demokratik ortamlarda kadın erkek eşitsizliği problemini ele alan Philips siyasi ortamın cinsiyet farkı gözetmesinin son vermesine toplumsal cinsiyetin gözardı edilerek yalnızca genel bir yargıyla soyutlama yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bunun yanısıra demokrasi içerisinde devam eden cinsiyetçi bölünmelerin hiçbir zaman yok sayılamayacağı gibi böyle bir ortamda eşitlikten bahsedilemeyeceği de aşıkardır ve politik düzenin kadın ve erkek kimliğiyle nitelenmesinin devam etmesi demokrasi açısından değer kaybına neden olacağını özellikle belirtmiştir (Philips, 2012: 22).

Türkiye’de kadınların siyasi alan katılımı çoğunlukla erkeklere göre daha az bulunmaktadır. Bunların başlıca nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- Kadınların siyasete katılımı için gerekli olan belirli bir miktar kaynağı elde edememesi
- Siyaset ve politikanın yalnızca erkeklerin işi olduğuna dayalı görüş
- Kadınların yeterince bilgi düzeyinin bulunmaması ve gerekli eğitiminin yetersizliği
- Politik sistemin işleyiş biçimi
- Kadınların aile içindeki görev ve sorumlulukları
- Kadınların erkeklere kıyasla daha az ilgili olma

Bu bağlamda kadınların siyasete katılımı ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşler karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kadınların siyasi alana katılım konusu tartışmalıdır. Siyasi bir katılım hakkı olan oy kullanımı, yine kadınların kendi iradi seçiminin yanısıra aile üyelerindeki erkekler tarafından onların fikir ve görüş vermesiyle etkilenmektedir. Böylece, kadın kendi hür düşüncesiyle oyunu verememekte ve bağımsız bir karar almaktan yoksun olmaktadır. Kadınların duygusal yönünün ağır olması nedeniyle karar alırken objektif bir yaklaşım içinde bulunamazlar. Siyaset alanı erkeklerin kendi işi olması sebebiyle siyasete atılmak isteyen kadınlar kadınlıklarını kaybedebilir. Kadınlar karar mekanizmalarını dolaylı olarak etkilemesinden dolayı doğrudan karar otoritesine katılımlarına ihtiyaç bulunmaz. Siyaset içerisindeki kadınların hemcinsleri adına ortaya koyacağı bir çalışma olmayacağı için katılımları gereksizdir. Erkekler tarafından meydana getirilen bu düşünceler kadınların siyasete katılımı konusundaki olumsuz düşüncelerin nedenini açıklamaktadır. Kadınların siyasi katılımının gerekli olduğu düşüncesinin savunucularının fikirleri de şu şekilde açıklanabilir; kadınların siyasi alanda yer almaları hemcinsleri ve toplumsal açıdan kazanım sağlayacağı görüşü yer almaktadır. Kadınların özellikle siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan birçok kısıtlamalara maruz kalması nedeniyle bu tür sorunların çözümü açısından da kadınların parlamento içerisinde söz sahibi olması oldukça önemlidir. Kadınların siyasi faaliyetlere katılımı, çocuklar ve çocuk işçilere yönelik hakların elde edilmesi ve düzenlenmesi yönünden etkili olacaktır. Kadınların siyaset alanına girmesi toplumsal açıdan yarar sağlayacağı gibi barış, güvenlik, egemenlik, çevre ve sağlık konularında erkeklerden

farklı bir yaklaşımı olması ulusal ve uluslararası bakımdan daha barışçıl bir politika izlenmesine katkıda bulunacaktır (Demir, 2015: 38-39).

World Economic Forum'un küresel cinsiyet uçurum endeksinde alt endeks olarak yer alan Politik Güçlendirme hesaplanarak ülkeler ve cinsiyetler arasındaki farkı bize göstermektedir. Böylece ülkelerin siyaset alanındaki cinsiyet boşluğunun ne kadar kapandığını rakamsal olarak ifade eder. Aşağıdaki tablo buna bir örnek olarak yer almaktadır.

Tablo 3

Gelişmekte Olan Ülkelerde Politik Güçlendirme

	2015	2016	2017	2018	2020
COSTA RICA	0.276	0.365	0.314	0.406	0.545
DOMİNİK	0.140	0.085	0.179	0.179	0.163
EKVATOR	0.297	0.297	0.283	0.283	0.260
HONDURAS	0.160	0.160	0.200	0.176	0.199
TÜRKİYE	0.103	0.090	0.088	0.101	0.124
ENDONEZYA	0.168	0.168	0.193	0.193	0.172
KAZAKİSTAN	0.148	0.153	0.130	0.130	0.130
URUGUAY	0.101	0.101	0.216	0.216	0.274
UKRAYNA	0.098	0.098	0.107	0.107	0.171
KIRGIZİSTAN	0.153	0.132	0.130	0.130	0.130
MOLDOVA	0.195	0.196	0.176	0.176	0.264
PARAGUAY	0.075	0.075	0.094	0.100	0.122
PANAMA	0.214	0.214	0.222	0.222	0.222
PERU	0.173	0.194	0.277	0.282	0.247
RUSYA	0.066	0.214	0.085	0.085	0.095
EL SALVADOR	0.214	0.214	0.214	0.206	0.262

*Kaynak: WEF' ten alınan verilerle tablo oluşturulmuştur.*

Tablo 3'deki verilere bakıldığında 2020 yılında Costa Rica'da siyasi güçlendirmede cinsiyet boşluğunun %54,5'i kapanmıştır. Böylece tablodaki gelişmekte olan ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. WEF 2020 raporuna göre Costa Rica'nın parlamantoda kadın temsili %45,6 oranında ve rapordaki 153 OECD ülkeleri arasından da politik güçlendirme endeksinde göre 6. sırada yerini almıştır. Erkeklerle kıyaslandığında kadın bakanlıkların yeri % 51,9 oranla daha fazla yer almaktadır. Siyasi alandaki cinsiyet

boşluğunu oldukça kapattığı verilere yansıyan Costa Rica'nın cinsiyet uçurumunu azaltmaya kararlı olduğu görülmektedir. Tablo 4'de yer alan Rusya siyasi güçlendirmedeki cinsiyet boşluğunu %9,5 oranında kapatarak en düşük endekse sahiptir. Uruguay 2016'dan sonra politik güçlendirme oranını % 10,1'den %21,6 oranına yükselterek cinsiyet açıklığını kapatmış ve böylece ciddi bir ilerleme kaydettiği göze çarpmaktadır. Türkiye zaman içerisinde politik güçlendirmede dalgalanmalar olsa da son yıldaki % 12,4 oranıyla 2018 yılı rakamlarına göre bir artış söz konusudur. Moldova 2016 yılındaki politik güçlendirme oranında ciddi bir düşüş yaşadıktan sonra 2020 yılında %26,4 oranla büyük bir sıçramaya geçmiştir. Tablo 4'ün genel değerlendirmesi yapıldığında kadınların siyasi katılımını destekleyici en önemli adımları Costa Rica atmış bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde Costa Rica haricinde diğer tüm ülkeler hala siyasi alandaki cinsiyet açıklığını kapatamadığı görülmektedir. Bu alandaki eşitsizlikler ne yazık ki devamlılığını sürdürmektedir.

Kadınların siyasete katılımının olumlu ve olumsuz görüşlerini belirttikten sonra, kadınların siyasi alana katılımı sayısal bir temsilin ötesinde nitelikli bir temsil olması önemli bir husustur. Kadınların siyasi faaliyete katılımında yalnızca bir biyolojik temsil niteliği taşımaması aksine politik mücadele temsilcisi olması şarttır. Türkiye'de kadınların siyasi alana katılımı konusunda günümüze kadar devam eden hakim anlayışa göre; siyasi partilerden otoriter seçici erkek liderler yalnızca birkaç tanıdık kadınları seçerek etkisiz bir temsil atamaktadır. Kadınların böyle bir siyasi oluşum içerisinde yer alması parti alt tabakasında kadınların sayısını artırsa da bu durum apolitik ve görünmez bir temsilin var olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Ayrıca, kadınların siyasi faaliyetlerinde erkeklerden daha farklı bir sorumluluk üstlenme beklentileri olan erkek politikacılar, siyaset alanında cinsiyete bağlı bir sorunun temelini oluşturmaktadır (Ü. Erzen, 2019: 27).

Siyasi alandaki erkek egemenliğinin etkisini azaltmanın yolu kadınların muazzam şekilde artan oranda ve yüksek rakamlarla siyasal karar mekanizmalarına dahil edilmesini sağlamaktır. Bu konuda kadın örgütleri, siyaset içerisinde erkek hegemonyasını azaltmak için kadınların eşit temsil hakkı elde etmesini sağlayacak olan olumlu ayrıcalık ve kota uygulaması getirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Kısaca kadınların baskın temsilliğinin artırılması, toplumun tüm kesimine hitap edeceği için demokratikleşme açısından önemli bir adımdır (Sancar, 2008: 178).

#### 2.12.4. Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi

Türkiye’de toplumun kadın ve erkeklere yükledikleri sorumluluklara bağlı yapılan cinsiyet ayrımı birçok konu üzerinde eşitsizliğe yol açmıştır. Bununla beraber olumsuz neticeleri de olduğu görülmektedir. Cinsiyet ayrımının sonucunda ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliği sağlık alanında da kendini göstermektedir. Cinsiyet ve sağlık arasında bir ilişkinin varlığı mevcuttur. Hem erkek hem kadının biyolojik cinsiyeti ve üreme sisteminin işleyiş farklılığı bununla birlikte getirilen yüklerin yanısıra, toplumsal açıdan nitelendirilmiş olan toplumsal cinsiyet sorumluluğuna bağlı olarak sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen faktörler vardır (Sezgin, 2015: 157). Bu faktörlerin en önemlisi aile ve toplumun neden olduğu psikososyal faktörler ve politik yapılardan etkilenmesi durumudur. Kadınların toplumsal statüdeki konumu sağlığa ilişkin göstergelerde değişime sebep olduğu görülmektedir. Kadının toplum içerisindeki konumu, sağlık algılayışını, hizmetten faydalanma durumunu ve doğurganlığa ilişkin tutumlarını etkilemesi söz konusudur.

DSÖ’nün kadın sağlığı tanımı şu şekilde açıklanmıştır; kadının yalnızca hastalık ya da sakatlığı değil, aynı zamanda ruhen, bedenen ve sosyo-ekonomik yönden iyi olması demektir. Kadın ve erkeklerin hastalığında net ayrımları söz konusudur. Kadınların erkeklere kıyasla doğumdan beklenen yaşam süresi daha fazladır. Kadınlar açısından avantajlı olan bu durum biyolojik nedene bağlıdır. Buna rağmen kadınların uzun yaşam süresi olması demek kaliteli bir hayat standardına sahip olması anlamı taşımamaktadır. Birçok toplum içerisinde kadınların erkeklerden daha fazla stres ve hastalıkla yaşamını sürdürdüğü ifade edilmektedir. Örneğin; kronik hastalıklar, osteoporoz, diyabet, inme, kalp hastalığı, alzheimer, sakatlık, demans hipertansiyon gibi durumların kadınlarda önemli ölçüde arttığı belirtilmiştir. Bunun yanısıra ülkemizde kadınların toplumsal baskılara maruz kalmasıyla kadın sağlığını direkt veya dolaylı bir yoldan etkilenmekte ve kadının ölümüne kadar neden olabilmektedir. Bölgesel farklılıkların sebebiyle de kadınlar doğu ve Güneydoğu bölgesinde kadınlar eşlerinden izin almadan hastaneye gidememekte, erkek hekime muayene olamamakta ve aile planlaması buna benzer nitelikte birçok sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Kadın sağlığında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının karşılaşıldığı alanlardan biri de üreme sağlığı hizmetidir (Coşkun ve Özdilek, 2012: 35)

Cinsiyet eşitsizliğinin sağlık alanına yansımada kadınların sağlık durumunu etkileyen faktörler de ele alınmaktadır. Bu faktörler başlıca şu şekildedir; (M. Aktaş, 2007: 66).

- Ülkenin gelişmişlik seviyesi
- Yoksulluk
- Okuryazarlık oranı
- Kadın ve aileyle ilgili politikalar
- İnanç biçimi

Cinsiyet eşitsizliğinin diğer bir yansıma yeri sağlık alanındadır. Cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi olan küresel cinsiyet uçurum endeksi içindeki sağlık ve hayatta kalma bize bu konuda bilgi vermektedir. Aşağıdaki tabloda WEF'in alt endeksi olan sağlık ve hayatta kalma verileri ile ülkeler karşılaştırılmıştır.

Tablo 4

Gelişmekte Olan Ülkelerde Sağlık ve Hayatta Kalma

	2015	2016	2017	2018	2020
COSTA RİCA	0.975	0.975	0.974	0.977	0.977
DOMİNİK	0.971	0.971	0.980	0.980	0.980
EKVATOR	0.980	0.980	0.977	0.978	0.978
HONDURAS	0.976	0.976	0.974	0.977	0.977
TÜRKİYE	0.980	0.980	0.977	0.976	0.976
ENDONEZYA	0.976	0.976	0.976	0.974	0.974
KAZAKİSTAN	0.980	0.980	0.979	0.979	0.975
URUGUAY	0.980	0.980	0.980	0.980	0.980
UKRAYNA	0.979	0.979	0.978	0.978	0.978
KIRGIZİSTAN	0.973	0.973	0.980	0.980	0.980
MOLDOVA	0.979	0.979	0.980	0.980	0.980
PARAGUAY	0.980	0.980	0.971	0.972	0.972
PANAMA	0.980	0.980	0.980	0.980	0.980
PERU	0.970	0.970	0.978	0.977	0.977
RUSYA	0.979	0.979	0.980	0.980	0.980
EL SALVADOR	0.980	0.980	0.980	0.980	0.980

*Kaynak: WEF'ten alınan verilerle tablo oluşturulmuştur.*

Tablo 4’de yer alan bilgiler ışığında gelişmekte olan ülkelerde Panama, Uruguay, El Salvador %98 sağlık alanında cinsiyet boşluğunu kapatmıştır. Gelişmekte olan ülkeler arasında eğitimsel kazanım gibi sağlık ve hayatta kalma endeksinde de cinsiyet farkının yüksek olmadığı eşitliğin önemli ölçüde sağlandığı dikkat çekmektedir. Sağlık kazanım endeksinde gerileme yaşayan tek ülke Paraguay olarak görülmektedir.

### **2.12.5. Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadına Yönelik Şiddete Etkisi**

Cinsiyet eşitsizliğinin temel sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddet sadece kadınların kadın olmasından kaynaklı uygulanan ya da kadınlara yapılan cinsiyetçi ayrımcılığının yanında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi ve yasalarda açık bir şekilde ifade edilen şiddet olarak her türlü tutum ve davranış biçiminde tanımlanmaktadır. Kadınlara uygulanan şiddet, kadının sosyal yaşamını olumsuz etkileyen bir sorunun parçasıdır. Ulusal ve uluslararası politikalar yapılmasına ve işlenmesine rağmen hala dünya genelinde süreklilik kazanmaya devam eden başat problemdir. Türkiye’de de devamlılığı giderek artmakta olduğu görülmektedir (Bükecik ve Özkan, 2017: 33).

Kadına yönelik şiddeti objektif olarak detaylı bir şekilde ele alınması aile birliğinin güvenliği ve üstünlüğüne inancından kaynaklı zor bir hale gelmektedir. Bunun ana sebebi kadına yönelik şiddet aile içerisinde olduğundan genellikle gizlenmektedir. Kadınlara karşı şiddet oldukça karışık ve bu konunun ele alınması zordur. Kadına yönelik şiddetin amacı, kadınların davranışlarında korkmasına bağlı olarak baskı kurmaktır. Kadın ve erkek arasındaki güçlerin dengesizliği ve güç bakımından erkeklerin daha üstün bir konumda olması durumu bulunmaktadır. Kadının aile içerisinde gücünün eşitsiz olması, ev içindeki emeğinin görmezden gelinişi ve ataerkil olarak yetiştirilen erkeklerin kendilerini üstün bir konumda görmesi ne yazık ki kadın üzerinde şiddet eğilimi göstermesine yol açar. Kadına yönelik şiddet, fiziksel, cinsel ve psikolojik açıdan zarar görmesidir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 37).

Kadına yönelik şiddet tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de şiddet özellikle kadınları etkiler. Sözde erkek egemen gücünü gösterme, otoritesini kabul ettirme olarak başvurduğu şiddetin birçok gerekçeleri vardır. Kadın evde yemeği yakması, kocaya cevap vermesi, parayı gereksiz



şekilde harcaması, çocuk bakımını göz ardı etmesi gibi nedenler kadınların şiddeti hakettiği görüşünün nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka açıdan bakmak gerekirse yine bu şiddeti uygulayanlar bir kadın tarafından yetiştirilmekte ve bu da başka bir sorunu oluşturmaktadır. Şiddetin önüne geçmek için kadınların şiddet gösteren erkeklerin haklı olduğu düşüncesini değiştirmesi gereklidir. Şiddetin fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik açıdan uygulanışı bölgeden bölgeye farklılıkları bulunurken aynı zamanda şiddet yanlısı erkeklerin, yaş, eğitim, çalışma durumu, medeni durum ve refah seviyesi gibi unsurlarda farklılık göstermesini sağlar (Dağcı ve Ören, 2018: 238). KSGM'nin kadına yönelik şiddet araştırmasına bakıldığında Türkiye'de neredeyse her 10 kadından 4'ünün eşi tarafından fiziksel veya cinsel şiddete uğramaktadır. KSGM'nin, Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması sonucuna göre; 15-24 yaş aralığındaki kadınlar, ilköğretim ve altındaki eğitim görenler, reşit olmadan 18 yaşından önce evlenmiş olanlar, ücretli bir işte çalışmayanlar ve refah seviyesi düşük olan kişiler arasında şiddet daha yaygındır. Tüm bunların yanısıra şiddet mağduru olan kadınlar intihar etme ve öldürülme riskiyle karşılaşmaktadır (Karahana vd., 2022: 37).

Kadına yönelik yapılan şiddet konusunda diğer bir önemli husus, şiddet döngüsünün bulunmasıdır. Kadın ve erkeğe biçilmiş roller dolayısıyla şiddetin kendini sürekli yenilemesiyle birlikte normal bir durum olarak karşılanması, kadınların uğraşmasına rağmen şiddetle baş edemeyeceğini düşünerek kabullenmesi, kendi yaşamını sadece bir erkeğin idaresine bırakma görüşü yerleştiğinden dolayı kadın ve erkeğin arasındaki bu eşitsiz gücün varlığı ataerkil toplumdaki her kadın gördüğü şiddet sonrasında inkar etmekte ve suçluluk duygusu hissetmektedir. Şiddet mağduru olan kadınlar bazen tek başına veya genellikle de yardım ve desteklemelerle bilinçlenerek farkındalık yaratılabilir. Bu sayede kadınların şiddetle mücadele ederek dayanışma oluşturmaları, harekete geçmeleri daha da güçlenmelerini sağlar. Kadınların cinsel taciz, tecavüz, kadına yönelik şiddet, hukukta toplumsal cinsiyet konuları üzerine bilgilendirilmeleri şarttır ( Eren ve Gelmez, 2013: 104).

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalara bakıldığında genel olarak yerel seviyede kaldığı aynı zamanda kadınları destekleyen kuruluşların uğraşları sonucunda yapılmaktadır. Bu konuyla ilgili çalışmalar 1990'lı yıllardan sonra ivme kazanmış olmasına karşın yeterli düzeyde olmadığı görülür. Kadına yönelik şiddet çalışmalarına örnek olarak, Hacettepe Üniversitesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının birlikte yaptığı Türkiye'de

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet araştırması en kapsamlı çalışmadır. Bu çalışmada ülke içerisindeki 12 bölgeden toplanan veriler kapsamında 15-59 yaş aralığındaki kadınların görmüş olduğu her türlü şiddet raporlanmaya alınmıştır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi, kadınların sosyal hayatının tüm alanlarında engellerin ve cinsiyetçi ayrımcılığın tam olarak yok edilmesinde kilit bir göreve sahiptir. Şiddetin önlenmesi için alınabilecek tedbirler şu şekildedir; ( Saraçoğlu ve Kuşak, 2019: 20-21)

- Kadına karşı şiddete dikkat çekmek için medya üzerinden destek sağlanmalıdır.
- Kadına yönelik şiddet konusunda bireylerin bilinçlenmesi için eğitimler yapılmalıdır.
- Öğretim planları içerisinde cinsiyet eşitliğini vurgulayan bir içerik üretilmelidir.
- Cinsiyet ayrımcılığıyla ilgili kalıplaşmış ifadeler, faaliyetler eğitim alanından çıkarılmalıdır.
- Kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik yasal düzenlemeler yapılması gereklidir.

### **2.13. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Çalışmalar**

Konunun bu bölümünde cinsiyet eşitsizliği ile ilgili yapılan çalışma ve faaliyetlerden bahsedilecektir.

#### **2.13.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)**

CEDAW, kadınların insan haklarını gözetin ve güvence altına alan bir anlaşmadır. Bu sözleşmede 16 temel madde yer almaktadır. Sözleşmenin temel maddelerinde; siyasi ve sosyal yaşama katılım, aile içerisinde, çalışma yaşamında, sağlık hizmetlerinde ve eğitim ile ilgili alanlarda eşitliği sağlamak ve cinsiyetçi ayrımı ortadan kaldırmak için gerekli yükümlülükler belirtilmiştir. Sözleşmeye konu olan taraf devletler, kadın erkek arasındaki eşitsizliği, kalıplaşmış cinsiyet rollerini devam ettiren kültür ve önyargıları yok etme sorumluluğu bulunmaktadır. Sözleşmenin amacı “ yasalarda ve yaşamda kadınlara karşı var olan ayrımcılıkların kaldırılmasıdır.” CEDAW 18 Aralık 1979 yılında Birleşmiş Milletler

Genel kurulunda onaylanmıştır. CEDAW 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılarak, İkinci Dünya Kadın Konferansı'nın açılışında 51 ülke tarafından imzalanmış ve 3 Eylül 1981 yılında yürürlüğe geçmiştir. Ekim 1982 tarihinde Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi ilk toplantısını Viyana'da gerçekleştirmiştir. 5 Mayıs 2009 yılına geldiğinde CEDAW'ın taraf ülke sayısı 186'dır. Günümüzde CEDAW, kadın haklarının tümünü oluşturan tek belge niteliğindedir. CEDAW, kadın haklarının bütün bir şekliyle ayrımcılığa gitmeden ölçü ve standartlarını detaylı ele alan tek uluslararası araçtır. Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesine dair sözleşme ele alındığında, CEDAW kadınların hakları anlayışı konusunda bağımsız olmamakla birlikte tam aksine bu görüşleri yansıtan bir araç konumundadır. CEDAW, 1950-1970 dönemleri arasında kadının gelişen konumuyla ilgili düşüncelerini ortaya atmış ve cinsiyetçi tabanlı ayrımcılıktan ziyade yalnızca kadına karşı ayrımcılık konusu üzerinde durarak eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerini belirtmiştir (Akışoğlu, 2012).

Türkiye 1985 yılında CEDAW'ı imzalayarak taraf devlet olmuştur. Taraf ülke sayısı 2010 yılında 186 olan CEDAW sözleşmesinin ana hedefi, toplumsal hayatın tüm alanlarında kadın-erkek eşitliğini sağlamak adına kalıplaşmış tüm cinsiyetçi önyargıların yanında gelenekselleşmiş tüm ayrımcılıkların yok edilmesidir (Yıldırım vd. 2018: 39).

### **2.13.2. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı**

Çin'in başkenti Pekin'de yapılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilerek Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 15 Eylül 1995 tarihinde 16. Kurul toplantısında onaylanmıştır (insan hakları derneği). Kabul edilen Pekin Deklarasyonun eylem planında hem kadınların hem de dünyanın eşitlik, gelişme ve barış gibi amaçlar konusunda 12 kritik alan oluşturulmuştur. Bu bağlamda belirlenen 12 kritik alan konusunda problemlerin çözümü için ulusal ve uluslararası düzeyde yapılması gerekli olan konular üzerine anlaşma sağlanarak stratejik amaçlar doğrultusunda eylem planı yapılmıştır. Pekin Eylem Planı içerisinde alınan kararların yanında ülke içi ve uluslararası takip etme mekanizmalarının oluşturulması kararı da deklarasyon metnine dahil edilmiştir. Pekin deklarasyonundan sonraki 5 yıllık süreçte hangi hedeflere ulaşılmış, nasıl bir ilerleme kaydedilmiş mekanizmalar aracılığıyla takip edilmiştir. Ayrıca hangi konularda problemin devam ettiği ve ortaya çıkan yeni sorunlarla ilgili değerlendirilme yapılmıştır. 2000 yılının

başından itibaren her ülke durumunu değerlendirerek rapor oluşturmuş ve BM'e göndermiştir. Yukarıda konusu geçmekte olan bazı önemli alanlar şunlardır;

- **Kadın ve Yoksulluk;** Bu konuyla ilgili kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizlikten bahsedilmiştir. Kadınların ne yazık ki yoksulluktan daha fazla etkilendiği ve birçok yükü kendilerinin taşımasıdır. Bunlara ek olarak küreselleşme ve yapısal uyum politikalarının olumsuz etkileri de kadınlara yansımıştır.

- **Kadın ve Sağlık;** Kadın ve sağlık konusu üzerinde net bir karar oluşturulamadığı oldukça fazla tartışma konusu yarattığı bir alan olmuştur. Kısaca açıklamak gerekirse bu alanda kadın sağlığıyla ilgili sadece doğum yaşında olan kadınlara hizmet sunulması değil kadınların tüm yaşam şeklini ele alan bir plan yapılması başarı olarak nitelendirilebilir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki anne ölümleri incelendiğinde aradaki büyük farklar göze çarpmaktadır. HIV/ AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklara, malarya, verem ve ishaller hastalıklar, kardiyovasküler ile pulmoner gibi bulaşıcı olmayan hastalıklara daha fazla kaynak ayrılması gerektiği belirtilmiştir.

- **Kadına Yönelik Şiddet;** Sosyal ve özel hayatta kadınlara karşı şiddet insan hakları sorunu olduğu kabul edilerek kadına yönelik şiddeti önlemeyi üstlenme sorumluluğu almıştır. Kız çocuklarının ve kadınların şiddetten korunması ve yaş grubu farketmeksizin kadınlara yönelik şiddetin cezalandırılması deklarasyon içerisinde onaylanmıştır (Şahin ve Akın, 2001: 10-13).

Devlet yöneticileri, uluslararası örgütler, kadın örgütleri, özel sektör ve sendikaların sorumlulukları tanımlanmış ve belirlenen alanlarda amaçları gerçekleştirmek adına kesin tarihler verilmiştir. Hükümetler ilk defa Pekin Deklarasyonu Eylem Planı içerisinde, milli politikalarında yapacakları değişikliklere, atacakları adımlarla ilgili taahhütte bulunmuşlardır. Pekin deklarasyonu kararları için ülkelerinde nasıl bir uygulama yapacaklarını belirten ulusal eylem planları tasarlanmıştır (Alemdar ve Çetin, 2021: 55).

### **2.13.3. Milenyum Kalkınma Hedefi**

2000 'li yıllara gelindiğinde bin yıl kalkınma hedefi olarak belirtilen hedeflerin çoğu, 1990 senelerinde yapılmış olan birçok toplantılarla belirlenmiştir. Daha sonra 2000

senesinde bin yıl hedefleri sıralamasına girmiştir. Bin yıl kalkınma hedefinde birçok konu başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında özellikle cinsiyet eşitliği ile konusu da ele alınmıştır. Bin yıl kalkınma hedefi içerisinde cinsiyet eşitliği ve kadınların dahil edilmesi amacı doğrultusunda hedeflenen temel eğitimde ve orta eğitimde 2005 yılına kadar cinsiyet eşitsizliğinin çözümlenmesi ve 2015 yılından önce eğitim kademelerinin tümünde eşitliğin sağlanmasıdır. 2015 yılında BKH'nin başarılı olduğuna dair sonuçlar bulunsa da, ülkeler ve bölgeler arasında ki farkların giderilmesinde, eşitsizliğin ve düzensizliğin azaltılması konusunda tam anlamıyla ilerleme kaydedilememiştir. Özellikle kadınlar iş imkanları, mülk sahipliği, özel ve kamu sektöründe karar alma süreçlerine hala dahil edilmemektedir. Latin Amerika ve Karayip bölgesinde yaşayan yoksul hanelerde kadınların oranı daha fazladır. Bu bölgelerde yoksulluk azalırken, kadın yoksulluk oranının arttığı tespit edilmiştir (Eşkinat, 2016: 273).

#### **2.13.4. NATO Kararları**

NATO birliği barış ve güvenlik konularında kadınların görev ve sorumluluklarını fazlaştırması girişimini desteklemektedir. NATO'ya üye devletler BMGK 1325 sayılı kararıyla yerel, ulusal ve uluslararası örgütlenmelerdeki karar alma aşamasında kadınlarında yer almasının önemini niteler. Galler zirvesi (2014), Nato'ya üye devlet başkanları, Nato'nun ortak savunma, kriz yönetimi ve güvenlik sağlanması ortaklığında cinsiyet eşitliği temelinde sorumluluklara uyarlanması yönünde karar verilmiştir. Buna bağlı olarak NATO genel sekreteri aracılığıyla, “ Kadına Barış ve Güvenlik ” mevzuuyla ilgili kişisel temsilci seçilmiştir. NATO'nun kadınlarla ilgili ele aldığı diğer konu liderlik pozisyonunda yer alan kadınların konumunu güvenceye almaktır. NATO'nun kadınlarla ilgilendiği birimler tarafından kadınlara imkan ve fırsat sunmak için NATO kadınların Profesyonel Ağı ve danışmanlık-eğitim programları uygulanmaya konmuştur. Danışmanlık-eğitim programı kapsamında NATO'da görevde bulunacak kadın personel adaylarının sayısının çoğaltılmasıdır (Özdemir, 2016: 48).

### 2.13.5. Avrupa Birliği Kararları

Avrupa Birliğinde sosyal politikalar içerisinde önemli bir yeri olan ana politikalardan biri de kadın ve erkek eşitliği ilkesinin benimsenmesidir. Gelişen süreç içerisinde antlaşma Şartları gereği, kadın erkek arasındaki eşitlik ilkesi ve fırsat eşitliği kapsamında kadının alışma Şartlarının düzelterek iyileştirilmesi hedeflenmiştir. AB'nin içerisinde yer alan kurucu bir antlaşma olan Roma Antlaşması, kadın erkek eşitliği ile ilgili önemli maddeler oluşturulduğu görülmektedir. Roma Antlaşmasının kadın erkek eşitliği üzerine önemli bir maddesi de “ye olan her ülke ilk dönemde kadın ve erkekler için aynı işte aynı ücret ilkesini uygular ve bunu sürdürür.” Kurucu antlaşma içerinde yer alan bu madde cinsiyetçi ayrımı yasaklamış bulunmakta ve ücret eşitliği konusunda ye tarafların uygulaması gereken bir madde olduğu vurgulanmıştır. 1993 yılındaki Maastrich antlaşmasıyla birlikte sosyal politika düzenlemeleri yapılmıştır. Antlaşma'nın 137. Maddesine göre istihdam, alışma Şartları, güvenlik, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal koruma gibi çalışma hayatıyla ilgili konularda teklif sunulmadan önce sosyal tarafların görüşlerinin alınması zorunluluğu getirilmiş bulunmaktadır. Taraflar arasında bu zamana kadar annelik izni, kısmi çalışma ve belirli süreli çalışmayla ilgili üç antlaşma yapılmıştır. Daha sonra komisyon yönergesi ile bu antlaşma yürürlüğe girmiştir. Maastrich Antlaşması'nın ek sosyal Őartı 2 ve 6. Maddelerine düzenleme yapılmıştır. 2/1 maddesinde; eşit ücret ödenmesinin yapılması yanında, kadın ve erkekler arasında çalışma ortamında fırsat eşitliğinin sağlanması ve iş yerinde eşit muamele uygulamasının hayata geçirilmesi ek madde tarafından belirtilmiştir. 6/3 maddesinde; birlik içerisinde, ye ülkelerin kadın ve erkek eşitliğiyle ilgili alınan kararlara destek verilmesi öngörülerek ye ülkelerin eşitlik dengesi oluşturuncaya kadar kadınlara çeşitli ayrıcalıklar veren düzenlemelerin onaylanmasında bir sorun oluşturmadığu belirtilmiştir ( Gmener, 2008: 68).

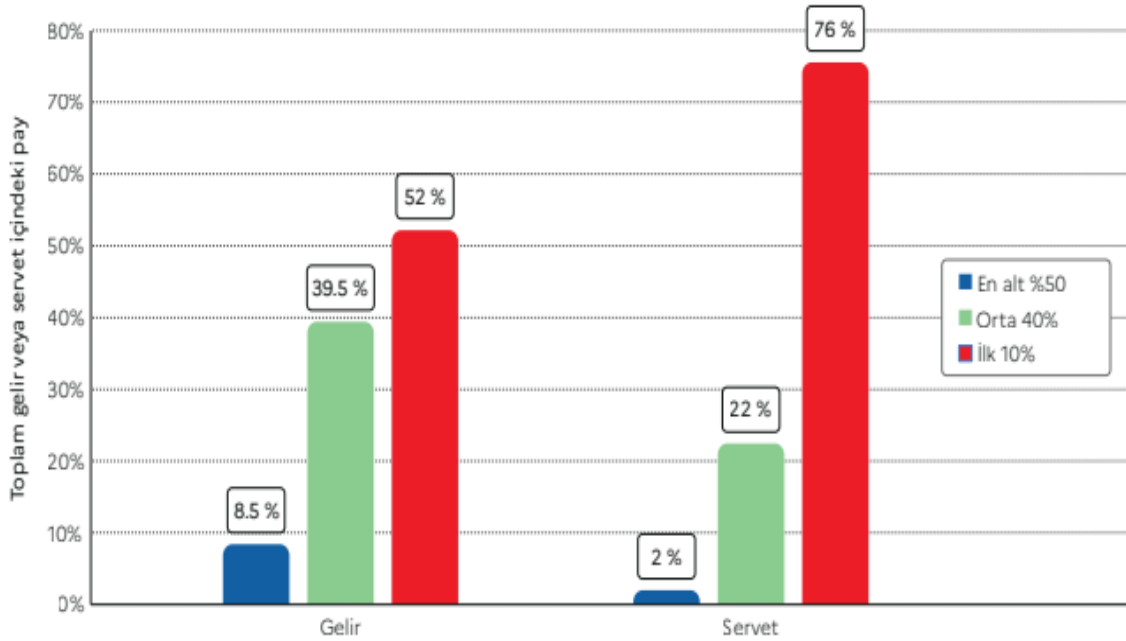
AB kadın erkek arasındaki eşitliği sağlamak amacıyla Amsterdam Antlaşmasını temel planı olarak hedeflemiştir. Bu antlaşmanın 13. Maddesine göre eşit davranma ve eşit fırsatlar alanı içinde ayrımcılığa karşı mücadele yapılacağu vurgulanmıştır. Cinsiyet eşitliğini sağlamak için AB'nin içinde yer alan Antlaşma maddeleri ve yönergeler kadın erkek eşitliğini siyasi açıdan dengelenmesi yerine ekonomik yönden dengelenmesi için oluşturulmuştur (Aydemir, 2019: 36).

Cinsiyet eşitliği ile ilgili AB birçok çalışma, düzenleme, yönerge ve yasal çerçevelerle ana akım haline getirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda üye devletler tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hazırlanan politikalar yeniden biçimlendirilmesi üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu konuyla ilgili alınan kararlardan biri de 1990'da kurulan Brüksel merkezli Avrupa Kadın Lobisini'nin desteklenmesidir. Avrupa Kadın Lobisi'nin kurulmasıyla Avrupa düzeyinde farklı bir kamusal çevre düzeni oluşturulmuştur. Böylece, ülke vatandaşları ve yöneticiler arasındaki ilişkilerin kurulmasında köprü görevi sağlamıştır. Aynı zamanda Avrupa Kadın Lobisi çıkan kanunları izlemekte ve AB'nin politikalarını toplumsal cinsiyet bakış açısıyla inceleme yapmaktadır. Avrupa kadın lobisi dünya çapında 17 kadın örgütünü barındıran en büyük kuruluş olarak bilinir ve AB'nin politikasına katılımları için özendirilmesini sağlar. Kuruluş hem BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi hem de Avrupa Konseyi'nde danışma statüsü oluşturması sayesinde uluslararası kilit bir rol üstlenmektedir (European Women's Lobby, 2015).

#### **2.14. Gelişmekte Olan Ülkelerde Gelir Dağılımı**

Gelir dağılımı bir ülkenin gelişmişlik seviyesini, sosyal ve idari yapısını anlamamızda bize yardımcı olur. Bir ülkenin gelir dağılımı incelendiğinde ve bu ülkenin gelir dağılımında bozulma varsa o ülke için demokrasinin varlığından söz edilemez. Demokrasinin güçlü olduğu ülkelerle demokratik olmayan ülkeler kıyaslandığında gelir dağılımı arasındaki farklar oldukça göze çarpmaktadır. Demokraside ileri olan ülkelerin gelir dağılımında adaletin daha fazla olduğu böylece gruplar arasındaki gelir eşitsizliklerinin azalan bir eğilim içerisinde olduğu görülmektedir. Ülkemizde yer aldığı gelişmekte olan ülkeler grubunda gelişmiş ülkelere göre gelir dağılımındaki adalet daha azdır. Bunun başlıca nedenlerinden biri tarım kesiminin yoğunlukta olması ve nüfusun büyük bir kesiminin tarım sektöründe çalışan grup içerisinde olmasıdır. Gelişmiş konumda olan ülkeler, gelir bölüşümünde eşitlikçi yaklaşımlarla uyguladığı sosyo-ekonomik politikalarla beraber ücretli çalışanların paylarının artırılması sonucunda gelirin orta ve alt gruba aktarılarak gelir dağılımında iyileşme ve adaleti sağlamıştır (Bilen ve Güçlü, 1995: 160-162).

Tüm dünya nüfusunda derinleşmiş yoksulluk, eşitsizlik ve refah düzeyinin iyileştirme çabalarına girişimde gelir dağılımında adaletin sağlanması önemli bir unsurdur eşitsizliklerin azaltılmasıyla ilgili gelişmiş ülkelere göre gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler için büyük bir problem teşkil etmektedir. Dünya eşitsizlik raporuna göre; birçok ülke hala detaylı bir şekilde gelir ve servet eşitsizliği ile ilgili verileri paylaşmamakta ve oluşturmamaktadır. Bunun sonucunda da makro ve mikro ekonomik yönden eşitsizlik verilerini sağlıklı bir şekilde incelemek mümkün değildir. Dünya eşitsizlik raporu ayrıca hane halkı araştırmalarına bağlı standart eşitsizlik ölçütlerinin, ülkelerdeki en zengin kesimin gelir seviyesini azaltarak gelir dağılımındaki dengesizliklerin düşük olduğunu gösterme yoluna girdikleri raporda belirtilmiştir (Öcal ve Güven, 2022: 37).



Şekil 4: Dünyada Gelir ve Servet Eşitsizliği

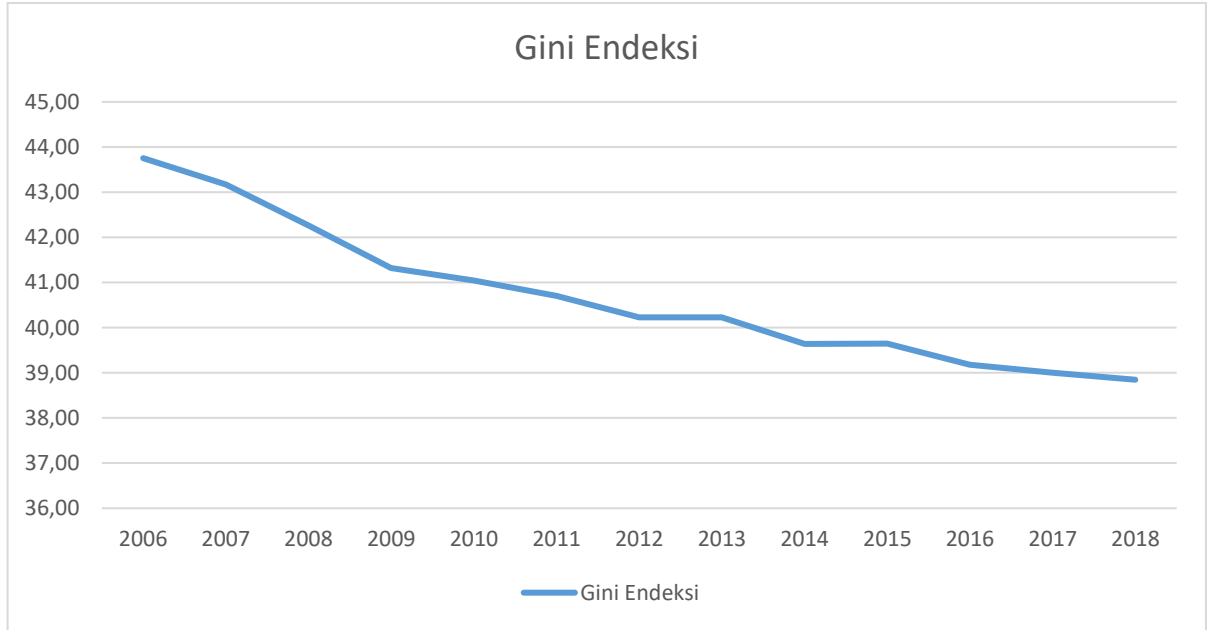
*Kaynak: World Inequality Report 2*

Yukarıdaki grafikte 2021 yılı küresel gelir ve servet eşitsizliği ele alınmıştır. Bu grafikte 2021 yılına göre bir kişi ortalama olarak 16.700 Avro kazanç elde etmektedir. Bu ortalamaya baktığımızda ülkeler arasındaki ve ülkeler içindeki eşitsizliğin derin bir şekilde olduğunu bize göstermektedir. Dünya nüfusu içerisinde %10 luk dilime sahip olan en zengin kesim küresel gelirin %52'sini elde tutmaktadır. Dünya nüfusunun diğer kısmında olan en yoksul %50'lik kısmı ise sadece küresel gelirden %8,5'luk bir pay alabilmektedir. Dünya nüfusunun %10'luk zengin kesimindeki bir birey yıllık ortalama 82.700 Avro gelir



sağlarken, küresel nüfus içerisindeki %50'lik en fakir kesimde yer alan bir birey yıllık sadece 2800 Avro kazanç elde etmektedir (WIL, 2022: 4).

Gelir eşitsizliği tüm ülkelerin ortak bir sorunu halindeyken bu sorunun daha da açıklayıcı olabilmesi adına gelişmekte olan ülkelere ait gini endeksine Şekil 3'de yer verilmiştir.



Şekil 5: Gelişmekte Olan Ülkelerin Gini Endeksi Ortalaması

*Kaynak: WDI'dan alınan verilerle oluşturulmuştur.*

Yukarıdaki grafikte 2006-2018 yılları arasında 16 ülke (Türkiye, El Salvador, Honduras, Dominik Cumhuriyeti, Rusya, Costa Rica, Ekvador, Endonezya, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Panama, Peru, Paraguay, Ukrayna, Uruguay) gini katsayıları yer almaktadır. Bu grafiğe göre 2006 yılında gini katsayısı 43,75 ile en yüksek değere sahiptir. Gini endeksindeki artış gelir dağılımındaki adaletsizliğin arttığını ve gelir grupları arasında eşitsizliklerin varlığını bize gösterir. Grafiğe bakıldığında genel olarak gini katsayısında belirli dalgalanmalar görünse de azalma eğilimindedir. 2018 yılına bakıldığında gini katsayısının en düşük değerde olduğu görülür. Bu değere göre 2018 yılında gelir dağılımı adaletinin arttığı ve eşitsizliklerin azaldığının bir göstergesidir.

## 2.15. Cinsiyete Bağlı Gelir Açığı Sorunu

Sanayileşmiş olan ülkeler savaş dönemi sonrası, kadınların ücretli bir şekilde işgücüne katılımının yükselmesine katkıda bulunarak istihdam oranlarında artışı gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda istihdam alanında artışın görülmesine rağmen toplumsal cinsiyet açığının hala devam ettiği görülmektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin başında kadınların erkeklere oranla daha az istihdam edilmesi önemli bir sorundur. Bunun yanısıra, birçok çeşitli sorunlar devam etmekte ve diğer bir ayrıma örnek vermek gerekirse şu şekilde sıralanabilir; kadınların tam zamanlı bir işte çalışmaması, kadın ve erkeklerin aynı sektörler içerisinde istihdam edilmeyerek ayrımcılık yapılması, kadınların erkeklerden daha düşük ücretler çalıştırılmaları, kadınların düşük maaşlı bir işte istihdam edilmeleridir (Özalp, 2021: 95).

Cinsiyete bağlı gelir eşitsizliği probleminde kadınların yalnızca hizmet ve tarım sektöründe çalışmalarında emeğinin yoğun olması gelir boşluğuna yol açarken, aynı zamanda işgücüne katılım imkanlarından meydana gelen eşitsizlikler de cinsiyete bağlı gelir açığını artırdığı görülmektedir. 1980'li yıllarda hizmet sektörünün ön plana çıkmasıyla oluşan istihdam artışı, gelir açığının nedenleri arasında yer alan tarım sektörünün önemini yitirmesine yol açmıştır. 1980 neoklasik akımın başladığı dönem içerisinde küresel bazda tarımdaki istihdam oranı %53, sanayideki oranı %18,5, hizmet sektörü oranı %26,75 olduğu gözlemlenmiştir. 2000'li yıllarda küreselleşme sürecinin daha da hız kazanmasıyla beraber küresel işgücünün sektörler arasındaki dağılımı tarım %16, sanayi %25, hizmet sektörü ise %59 olarak kaydedilmiştir (Uyanık, 2008: 219).

## 2.16. Kadın Yoksulluğu ve Orta Gelir Tuzağı

Bugün, yoksulluk diye ifade edilen kavram kadınlar tarafından derin bir şekilde hissedildiği görülmektedir. Günümüzde yoksulluğun en büyük sorunlarından biri kadın yoksulluğudur. Dünyanın her yerinde yoksulluğun en fazla mağduru ne yazık ki kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşturduğu sorunlar yüzünden erkeklerden daha dezavantajlı bir konuda oldukları apaçık ortadadır. Kadınların

emeğinin karşılığını görememesi, şiddete uğramaları, düşük ücretlerle çalıştırılmaları, mirastan yeterince pay alınamaması, kadınları yoksullaştıran etmenlerdir. Buna bağlı olarak yoksulluğun kadınlaşması aynı zamanda çocuk yoksulluğunu da beraberinde getirmektedir. Çocuklar ve kadınlar, maalesef derinliği artan küresel yoksulluğun en büyük mağdurlarıdır. Kadınların kentleşmeyle çalışma hayatına katılımları sağlanmış olsa da cinsiyete bağlı ayrımcılık devam etmektedir. Yoksul kadınların içinde bulunduğu durum diğer kadınlar ile kıyaslandığında çok daha kötüdür. Kent yaşamında yer alan kadınların istihdam alanı içerisinde daha fazla yer almaları kapitalist sistemin kadın emeğini sömürüsüne yol açmıştır. Kadınların ucuz işgücü olarak çalıştırılması, kadınların yoksullaşmasını artırarak “yoksulluğun kadınlaşması” kavramını ortaya çıkarmıştır (Açıkgöz, 2010: 46).

Kadın yoksulluğu başlarda gelir azlığı ile ifade edilirken ilerleyen zaman içerisinde çok yönlü ele alınmaya başlanmıştır. 1990’lı yıllardan sonra kadın yoksulluğu çok yönlü olarak ele alan isimlerden biri Amartya Sen yoksulluk kavramını gelir azlığı ya da maddi yetersizlik yerine, temel kapasitelerden eksik bırakılması olarak belirtmiştir. Kadınların eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişim olanağının olmaması, kendini iyi bir şekilde tanımlayamaması ve kendine olan güvensizliği yoksulluğun başka bir boyut kısmıdır. Burada belirtilen kısaca, yoksulluk içerisindeki kadınların yalnızca ekonomik açıdan değil, yasal ve toplumsal haklardan yoksun bırakılması, toplumda sosyal hayatın içinde yer bulamaması psikolojik ve hukuksal yönden irdelenmesi gerektiğidir (Alptekin, 2014: 22). Bir ülke ekonomisinde belirli düzeyde ekonomik büyümeye ulaşıldıktan sonra büyüme hızının durağanlaşması durumuna orta gelir tuzağı denmektedir. Orta gelir tuzağı olarak adlandırılan yaklaşım ilk kez ortaya çıktığında ABD’de kişi başına düşen milli gelirin %20 oranı ülke ekonomileri için orta gelir seviyesi olarak kabul görmüştür (Eğilmez, 2012). Orta gelir tuzağında, ülke orta gelir seviyesini yakaladıktan sonra yüksek gelir düzeyine ulaşamaması durumu söz konusudur. Dünya bankası orta gelir tuzağında olan ülkelerin, düşük gelir seviyesine sahip ülkelerle kıyaslandığında imalat sanayi ürünlerinde rekabet gücü daha düşük, inovasyonun gelişmiş olduğu yüksek gelir seviyeli ülkelerinde gerisinde kaldığı ülkeler olarak literatürde açıklanmıştır. Tarımdan sanayiye geçmiş olan ülkelerde üretkenliğin artmasıyla beraber gelir seviyesi de yükselmiştir. Kırsal nüfusun kente geçmesi de ayrı bir sorun olarak istihdamın azalmasına neden olmuş ve küresel rekabeti düşürmüştür. Kırsal nüfusun göçü sonucu kırsal kesimdeki emek arzı azalarak ekonomik büyümenin

yavaşlayarak durağanlaşmasına doğru bir eğilimi olmuştur. Bunun sonucunda ülke ekonomileri orta gelir tuzağından yüksek gelir seviyesine bir türlü ulaşamamaktadır (Karaçoban ve Rad, 2021: 160).

Orta gelir tuzağına giren ülkelerin bu durumdan kurtulması için uygulayacakları ekonomik politikalar ve hedefler önem arz etmektedir. Orta gelir tuzağından çıkmak isteyen ülkelerin uygulaması gereken stratejiler şu şekildedir; Ulusal tasarrufların artırılması, Ar-Ge çalışmaları ve inovasyonu artırmayı sağlamak, işgücünde nitelik elde etmek için beşeri sermaye yatırımları, patent ve fikri mülkiyet haklarını korumak, işgücü piyasasında yeniliklerin yapılması ve faktör verimliliğinin artırılması, kurumsal köklü yenilikler ve altyapı için gerekli yatırımları yapmaktır (Yıldız, 2015: 158).

## **2.17. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı**

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı Avustralya'da ilk ortaya çıktığı görülmektedir. Devletler bütçesi döviz kuru, kamu finansmanı ve paradan oluşan makroekonomik politikalarlardır. Devlet bütçelemesi için yapılan politikalar ulusal hesaplarda yer alan devlet finansmanı, dış ticaret ve ödemeler dengesinden oluşan makroekonomik göstergelerle açıklanmaktadır. TCDB analizi temelde kadın ve kız çocuklarının erkek ve erkek çocuklarıyla kıyaslayarak etkilerini ve uygulamalarını ancak cinsiyet eşitsizliğinin yeni görünümü ve kamu finansmanı ile tanımlar. Öncelikle ilk olarak para, döviz kuru, maliye politikaları gibi makroekonomik amaçların cinsiyetçi yönünü tanımak gerekmektedir. Bunlara ek olarak; büyüme ve üretkenlik, insani gelişim ve eşitliğin cinsiyet yönünden kabul görmesidir (Dewan, 2004: 10-11).

Cinsiyete duyarlı bütçeleme, feminizm konularıyla ilgili mücadele eden kesimin bir sonuca ulaşmasını sağlamıştır. Bugün neredeyse tüm dünya üzerindeki devletlerde tartışılmaktadır. Cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulaması yalnızca kadınlara özgü bir bütçeleme anlayışı değildir. Bahsedilen bu bütçeleme, kamusal finansmanın cinsiyet eşitliğine dayalı kullanımını garantileyen bir yaklaşımdır. Cinsiyete duyarlı bütçeleme

anlayışı, ülke ekonomisinde planlamadan itibaren başlayarak, hedeflerin belirlenmesi, hedefe ulaşma doğrultusunda kaynakların tahsis edilişi son olarak belirlenen hedefin nasıl ulaşıldığının incelenmesi aşamasında hiçbiri farketmeksizin kullanılabilir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, kamusal tüm kaynakların ne miktarda kadınlar için harcandığının incelenmesi bakımından oldukça önemli bir yöntemdir (Tüğen ve Özen, 2008: 2). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, bir sistem olarak ele alınmaz ve bir yaklaşım olarak açıklanmaktadır. Örneğin; ülke içerisinde performans bütçeleme sistemine göre bütçenin oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesi aşamalarında cinsiyet eşitliği yaklaşımıyla yapılan bütçeleme hala performans bütçelemeyken, bütün aşamalarda kullanılan yaklaşım toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme olarak ifade edilir (Çelik ve Atabey, 2013: 159).

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelerin belirli amaçları bulunmaktadır. Bu amaçları ülke içerisindeki sosyal, siyasi ve kurumsal yapısına göre farklılık göstermektedir. Buna rağmen toplumsal cinsiyet bütçelemesinin temel hedefleri şu şekildedir;

- Toplumsal cinsiyete ilişkin bilinci arttırmak.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımıyla oluşturulan bütçe sisteminin hükümet politikalarıyla belirlenen hedeflerin yerine getirilmesi için daha fazla hesap verilebilir bir bütçeye dönüştürmektir.
- Cinsiyet eşitliğine uygun bir şekilde bütçe ve politika değişikliği yapmak.

Bu üç maddelik temel hedefin hepsi birbiriyle bağlantılıdır. Amacın bir tanesini uygulamaya geçirmek istendiğinde diğerlerinin de olması şarttır. Ancak bu üç hedef gerçekleştiğinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı başarılı olabilir (Tepekule vd., 2016: 2322-2323).

TÇDB yaklaşımı, kadın ve erkek arasındaki eşitliğin sağlanmasına, kadın haklarının elde etmesini, yoksulluğun azaltılmasına, kaynak tahsisinin ne kadar miktarda yapılacağını yapılan harcamaların takibi yapılarak hesap verme özelliğinin ve şeffaflığının artırılmasında, kadını ekonomik alanda güçlendirerek toplum refahının üst düzeye ulaşmasında ve demokratik adımların atılmasında kilit bir görev üstlenmektedir (Ergen ve Durak, 2017: 112). TCDB'nin ekonomi içerisinde önemli bir yeri vardır. Böylece cinsiyet eşitliğine bağlı

olarak meydana gelen ekonomik kazanımları, üretim ve verimlilikte yaşanan yükseliştir. Kadınların ekonomik saha içerisinde güç kazanması bütün ülkelerde artan verimlilik, stressiz bir yaşam aynı zamanda sağlıklı bireyler olarak dönüşüm sağlayacağı belirtilmektedir. Cinsiyete duyarlı bütçeleme ve diğer bütçe sistemleri ile kıyaslandığında bazı görüşler ortaya konmuştur. Bu görüşler; ( Külekçi ve Canbay 2012: 39).

- Cinsiyete dayalı bütçeleme sistemi devlet bütçelemesinde birçok amaca yönelik verileri çeşitlendirerek yenilik getirmesini sağlayacaktır.

- Cinsiyete dayalı bütçeleme sistemindeki bütün planları ayrıntılı hale getirmesi mümkün değildir.

- Cinsiyet bütçesi bazı belirli yönleriyle sıfır tabanlı bütçelemeyle benzer özellikler taşımaktadır.

-Cinsiyete duyarlı bütçeleme sistemindeki yeniliklerin, bütçe kararlarının belirlenmesine yönelik değişiklik yaratıp yaratmadığı incelenmelidir.

## **2.18. Literatür Taraması**

Çalışmanın bu bölümünde gelir dağılımı ve cinsiyet eşitsizliği arasındaki ilişkiyi tespit eden çalışmalar incelenmiştir. Literatür incelendiğinde gelir dağılımı ve cinsiyet eşitsizliği ile ilgili çok fazla çalışmaya yer verilmemesine rağmen cinsiyet eşitsizliği ekonomik büyüme ve kalkınma, eğitim, istihdam gibi konularla bağlantısı incelenmiştir. Literatürdeki bazı çalışmalar şu şekildedir.

Sadeghi (1995) eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik gelişme ile arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmada ülkeler arasındaki okuryazarlık seviyelerindeki cinsiyet eşitsizliği ve okul kayıt oranlarından kişi başına düşen GSMH artışının ne şekilde etkilendiğini tespit etmek, ayrıca OPEC (Organization Of Petroleum Exporting Countries) ve EAC (East Asian Countries) ülkelerindeki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik gelişme üzerindeki etkilerini tespit etmektir. Çalışmanın sonucunda ilk veya ortaöğretim düzeyindeki cinsiyet eşitsizliği azaldıkça kişi başına düşen GSMH'nin arttığı

görülmüştür. Böylece bu çalışmada, cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkinin negatif olduğu sonucuna varılmıştır.

Gladwin ve diğerleri (1996) çalışmasında cinsiyet eşitsizliğinin yanında gelir eşitsizliğini incelemiştir. Uzun dönemde yapısal dönüşüm ve gelir artışının Üçüncü Dünya Ülkelerindeki kadınların konumunun gelişip gelişmediği sorusuna cevap aramıştır. Çalışmada 1960-1985 dönemi verileri için zaman serisi yöntemi kullanılmıştır. Üretimdeki istihdam farklılıklarıyla bazı durumlara rağmen uzun dönemdeki ilerlemeyle azalan eşitsizlikler hipotezi desteklemektedir.

Dollar ve Gatti (1999) ele aldıkları çalışmada cinsiyet eşitsizliği üzerine 127 ülke için kişi başına gelir ve ekonomik büyüme üzerine etkisini 1975-1990 dönemi arasındaki elde edilen verilerle En Küçük Kareler yöntemi kullanarak incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre cinsiyet eşitsizliği ve kişi başına gelir arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Seguino (2000) yılındaki çalışması, belirli bir seriden oluşan ekonomik büyümenin belirleyicilerini ihracat sektörü içinde kadınların işgücünün büyük bir bölümünden yararlanan yarı sanayileşmiş ihracata yönelik ülkeler için araştırmaktadır. Test edilen hipotezde, cinsiyet eşitsizliği kadınlara daha düşük seviyede ücret almasını katkı sağlayan cinsiyet eşitsizliği 1975-1995 yılları arasında ihracat üzerine olumlu etkisi sayesinde büyümeye katkı sağlamıştır. Yapılan analiz sonucunda gelir eşitsizliğini büyümeyi yavaşlattığını iddia eden çalışmaların tersine GSYİH büyümesinin cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği ile pozitif bir yönde ilişki bulunduğunu tespit etmiştir.

Klasen (2000) çalışmada ülkeler arasında panel regresyonları kullanarak eğitim ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin büyüme ve kalkınma üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Bulgulara göre; eğitim ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliği ekonomik büyüme ve kalkınmayı azaltmıştır. Eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği içsel büyüme teorisinin desteklemiş olduğu ortalama beşeri sermayenin niteliğini azaltarak doğrudan ekonomik büyümeyi etkilemiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği doğurganlık ve ölüm oranlarını

azalmasının önüne geçerek, gelişmekte olan ekonomilerin refah düzeyinin artmasını riske atmıştır.

Costa vd., (2009) önemli ekonomik sonuç olan gelir artışı, yoksulluk ve eşitsizlik gibi göstergeler ve işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada 8 Latin Amerika ülkeleri için mikrosimülasyon yöntemi ile analiz yapılmıştır. Cinsiyet eşitsizliği dört yönüyle ele alınmıştır bunlar; işgücü piyasasına katılım, meslek statüsü içindeki farklılıklar, ücret farklılığı ve niteliklerin farklılığıdır. Yapılan çalışmanın sonucunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin işgücü piyasasında azaltılmasıyla kadınların işgücüne katılımındaki artış işgücü piyasasına erişim, yoksulluk ve gelir adaletsizliğini azaldığı görülmüştür.

Olafsdottir (2008) İzlanda kamu sektörü birliği federasyonunun Akademisyenler Birliği üyeleri arasındaki cinsiyet ücret farklılığını ölçmektedir. Üye olan sendikaların toplu iş sözleşmeleri değişirken, yapılan anlaşmalarla merkeziyetsiz bir şekil aldığı tespit edilmiştir. Çalışmada cinsiyet ücret farklılığı 1994-2007 yılları arasında düşmüş olsa da ücret farklılığı hala önemini korumaktadır.

Klasen ve Lamanna (2009) da yaptığı çalışmada Panel data verileri kullanılarak 1960-2000 dönemine ait Klasen tarafından önceden yapılan çalışma güncelleştirilmiştir. Eğitim ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi azaltacağı bulgusuna ulaşmıştır.

Harkness (2010) kadın istihdamı ve hanehalkı gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 17 OECD ülkesi için mikro verilerle incelemiştir. Çalışmanın sonucunda İskandinav ülkelerinde görülen düşük seviyedeki eşitsizlikler sadece kadınlar arasındaki eşitlik veya daha yüksek seviyede cinsiyet eşitsizliği tarafından değil, düşük ücret eşitsizliği oranlarıyla desteklendiği görülmektedir.



Parada (2014) 1991-2012 dönemi arasında Uruguay’da kadın istihdamındaki artışın gelir dağılımı üzerine etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada özellikle eşitsizlik ve yoksulluk üzerine etkisi ele alınmıştır. Bourguignon ve arkadaşları tarafından önerilen mikro ayrışma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kadın istihdamındaki artışın gelir dağılımını açıklamada önemli bir etkiye sahip değilken istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

Gonzales (2015) çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. BM’nin Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi kullanılarak 140 ülke için yirmi yıllık verilerle inceleme sonucunda mükemmel cinsiyet eşitliğinden mükemmel eşitsizliğe geçişin nedeni gini katsayısının 10 puan daha yükselmesiyle ilgilidir.

Baloch vd. (2018) toplumsal cinsiyet eşitliğinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini araştırmıştır. 2006-2013 dönemi için 103 ülkenin dinamik panel verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliği ve alt endekslerin gelir dağılımı üzerinde anlamlı ve olumsuz etkileri tespit edilmiştir. Cinsiyet eşitliğinin artırılmasıyla daha düşük düzeyde bir gelir eşitsizliğinin olmasını sağlayacaktır.

Kılıç ve Balan (2019) toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerine etkisini analiz etmiştir. Yapılan çalışmada 2006-2016 dönemi verileriyle seçilmiş OECD ülkeleri için panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerinde adaletsizliğe neden olduğu görülmektedir.

Fortes ve diğerleri (2020) çalışmada kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği ölçmek için endeks oluşturulmuş ve bu eşitsizliği belirleyen faktörler sosyal harcama politikaları sayesinde kamusal sektörün rolüne dikkat edilerek inceleme yapılmıştır. Çalışmada 15 yıllık süre için 33 Avrupa ülkesi için bir panel veri tahmini edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda gelir eşitsizliği ve cinsiyet eşitsizliği arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Sosyal harcamaların ve sağlık harcamalarının cinsiyetler arasındaki gelir dağılımını iyileştirdiğini gözlemlemişlerdir.

Çağatay ve Özler (1995) çalışmasında 1985-1990 arasındaki verilerle kadınların işgücündeki payı ile uzun dönemdeki ekonomik kalkınma ve yapısal uyumla ilgili makroekonomik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular sonucunda uzun dönemde kalkınma ve kadınların işgücü dağılımı arasındaki ilişki U biçiminde olduğu saptanmıştır. Yapısal uyum politikaları gelir dağılımının kötüleşmesi ve açıklığın artmasına bağlı olarak işgücünün kadınlaşmasında artışa neden olmuştur.

Selim ve İlkcaracan (2002) Türkiye işgücü piyasasında cinsiyet ayrımcılığının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini Oaxaca ayrışma yöntemi kullanarak analiz etmiştir. Yapılan çalışmada TÜİK 1995 İşgücüne Katılım Ve Ücret Yapısı Anketi verileri kullanılmıştır. Çalışma sonucuna göre cinsiyet ücret açıklığının büyük bir kısmı kadınların çalışma tecrübelerinin ve görev sürelerinin oldukça düşük seviyede olmasından kaynaklanmaktadır. Analizde cinsiyet ücret eşitsizliğinin %20'lik kısmının cinsiyet ayrımından kaynaklı olsa da cinsiyet ücret eşitsizliğinin %80'lik bölümü kadın ve erkek arasındaki niteliğin farklı olmasıdır.

Tansel (2005) çalışmasında Türkiye'deki kadın ve erkek arasındaki ücret farklılığını istihdam alanındaki cinsiyetçi ayrımcılığın eşitsizlik üzerindeki etkisini özel ve kamu sektörü için incelemiştir. Çalışmada Oaxaca ayrışma yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadaki veriler 1994 TÜİK Hanehalkı Harcama Anketinden elde edilerek 15-65 yaş grubu bireyler ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, üniversite düzeyindekiler haricinde erkeklerin kamu sektöründeki ücretleri özel sektöre göre daha yüksektir. Özel ve kamu sektörü içerisindeki üniversite mezunu erkekler birbirine yakın ve eşit ücret almaktadır. Kamu sektöründe çalışan kadınların ücret düzeyi erkeklerle bire bir yakinken bu durum özel sektörde daha farklıdır ve bu da cinsiyetçi bir ayrımcılığın olduğunu göstermektedir.

Jacob (2020) gelir eşitsizliğinin cinsiyet üzerine etkisini incelemiştir. 2001-2017 yılları arasındaki İsveç nüfusu üzerinde panel veriler kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlarda kadın ve erkek arasındaki gelirden kalıcı ve büyük bir uçurum olduğu tespit edilmiştir. Düşük ve orta gelir düzeyindeki kişilerin kadınlardan oluşması daha olası ve sadece %1 içindeki altı kişiden biri kadındır. Kadın ve erkek arasındaki gelir açıklığı

önemliken buna rağmen günümüze kadar gelir eşitsizliğinin gözardı edilen bir boyutu bulunmaktadır.

Munir ve Kanwal (2015) eğitim ve cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı eşitsizliği üzerine etkisini analiz etmiştir. Çalışmada Güney Asya Ülkelerinde 1980-2010 yılları arasındaki elde edilen verilerle panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ilköğretim ve üniversite düzeyindeki cinsiyet eşitsizliğinin gelir eşitsizliği üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkiye sahipken ortaöğretim düzeyindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gelir eşitsizliği üzerine olumsuz bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim ve cinsiyet eşitsizliği gelir dağılımının belirleyicileri olduğu ve cinsiyet eşitsizliğindeki artışın gelir dağılımında eşitsizliğe yol açtığı saptanmıştır.

Günel ve Gedik (2021) kadınların yoksullaşmasında ücret eşitsizliğinin etkisini incelemiştir. 1996-2016 yılları arasında OECD ülkeleri örneklemini panel veri yöntemiyle analiz etmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, kadınların işgücüne katılımı, doğumda beklenen yaşam süresi, daha yüksek eğitim düzeyi, cinsiyete bağlı ücret eşitsizliğini azalttığı görülmektedir. Buna ek olarak kadınların düşük eğitim düzeyi ve 65 yaşın üzerindeki kadın nüfus oranının artması cinsiyetler arasındaki ücret farkını artıran bir etken olduğu tespit edilmiştir.

Kılınç (2020) işgücü piyasasında cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerine etkisini araştırmıştır. Yapılan çalışmada, Türkiye’de 2018 yılına ait TÜİK veri setine uyguladığı kantil regrasyon analizinde Machado- Mata Ayrıştırma yöntemiyle analiz etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre aynı nitelikteki işlerde kadınların ücret eşitsizliğine uğradığı ve kadınların daha az ücretteki işlere yönlendirildiği bunun yanısıra erkeklerin de daha yüksek ücretli iş için teşvik edildiği görülmektedir.

Torun ve Çabaş (2022) cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerine etkisini 2006-2020 yılları arasında 28 OECD ülkelerine ait yıllık verilerden oluşan panel veri setinden yararlanarak analiz etmişlerdir. Yapılan analiz bulgularına göre cinsiyet eşitsizliğinde oluşacak 1 birimlik iyileşme Gini Katsayısını %0.114 oranında düşürerek gelir dağılımının

adaletli olmasını sağlayacaktır. Eldde edilen sonuçta kısa ve uzun dönem analizlerinde tutarlılığı yakalaması cinsiyet eşitsizliği ile mücadele konusunda kısa dönemli gelirin daha adaletli dağılım yaptığı görülmektedir. Bunun yanısıra uygulanan nedensellik analizinde uzun dönemde cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımına yönelik tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı söz konusudur.

Avram ve Popova (2022) vergi ve transferlerin cinsiyetler arasında gelirleri nasıl etkilediği incelenmiştir. Çalışmada mikro simülasyon ve hanehalkı içi gelir bölme kurallarını kullanarak, bazı refah rejimi türlerini kapsayan sekiz Avrupa ülkesinde kişisel haracnabilir gelirin kadın ve erkeğe göre düzey ve bileşimindeki farklılıklar analize tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuca göre yaşlılık ve kamu emekli ücretleri dışındaki tüm vergi ve transferlerin cinsiyetler arası gelir adaletsizliğini oldukça azalttığını ancak cinsiyetler arasındaki yüksek kazanç farklarını telafi edilemediği tespit edilmiştir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerine etkisi analiz edilmiştir. Modelde kullanılan yöntem panel veri analizidir. Yapılan analizde yıllık verilerle konuya ilişkin incelemeler yapılmıştır.

#### 3.1. Veri Seti ve Model

Çalışma kapsamında, gelişmekte olan 16 ülkeye (Türkiye, El Salvador, Honduras, Dominik Cumhuriyeti, Rusya, Costa Rica, Ekvador, Endonezya, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Panama, Peru, Paraguay, Ukrayna, Uruguay) ilişkin 2006-2018 dönemine ait yıllık küresel cinsiyet uçurum endeksi (gender), gelir eşitsizliği göstergesi (gini) ve tüketici fiyat endeksindeki değişim (inflation) ve ABD Doları cinsinden sabit fiyatlarla kişi başı gelirdeki büyüme oranı (pergdp) verileri kullanılmıştır. Gini, pergdp ve inflation verileri Worldbank, World Development Indicators (Dünya Gelişme Göstergeleri) veri tabanından gender verisi ise World Economic Forum Veri tabanından derlenmiştir.

Gelir eşitsizliğini gösteren gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer almakta olup, 0'a yakınsadıkça gelir eşitsizliğinin azaldığını; 1'e yakınsadıkça da gelir eşitsizliğinin arttığını gösterir. Küresel cinsiyet uçurum endeksi de 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Endeks, 0'a yaklaştıkça cinsiyet eşitsizliğinin arttığına; 1'e yaklaştıkça ise cinsiyet eşitsizliğinin azaldığına işaret eder. Enflasyon değişkeni ise tüketici fiyat endeksindeki yıllık yüzde değişimi gösterir.

Çalışmanın kapsadığı dönemin seçilmesinde veri setinin kısıtlılığı etkili olmuştur. Enflasyona ilişkin veriler daha uzun bir zaman dilimi için erişilebilir olsa da, çalışmanın ana konusuna ilişkin değişkenlere ait veriler kısıtlıdır. Bunlardan cinsiyet eşitsizliği endeksi (gender) 2006 yılından itibaren hesaplanan bir endekstir. Diğer yandan birçok ülke için gini katsayısı verileri de kesintisiz düzenli bir şekilde açıklanmamaktadır.

Analize tabi tutulacak modelin oluşturulmasında hem incelenen konunun kapsamı hem de literatürdeki benzer çalışmalar etkili olmuştur. Gelir eşitsizliğini gösteren gini katsayısı bağımlı değişken ve cinsiyet eşitsizliği değişkeni ise temel açıklayıcı değişken olarak düşünülmüştür. Bunun yanında modelin açıklayıcı gücünü arttırmak için gelir dağılımı üzerinde etkisi olduğu düşünülen enflasyon ve kişi başı gelir değişkenlerinin de modele eklenmesi uygun görülmüştür.

Tüm bu açıklanan nedenlerden hareketle çalışmada kullanılacak model;  $i$  birim,  $t$  zaman ve  $u$  hata terimini göstermek üzere şu şekilde oluşturulmuştur:

$$gini_{it} = \beta_1 gender_{it} + \beta_2 inflation_{it} + \beta_3 pergdp_{it} + u_{it} \quad (3.1)$$

### 3.2. Metodoloji

Bu çalışmada, kullanılacak veri setinin hem yatay kesit hem de zaman boyutundan oluşması nedeniyle panel veri analizine başvurulmuştur. Ekonometrik analiz gerçekleştirilirken öncelikle serilerin durağanlığının araştırılması gerekmektedir. Ancak, veri setinin zaman boyutu görece kısa olduğu için literatürdeki yaygın görüş; Taş, Önder ve Hepşen (2013), Selmonaj vd. (2020), Vintila, Gherghina ve Toader (2019) ve Onofrei vd. (2015) gibi çalışmalar paralelinde birim kök araştırması yapılmamış ve seriler düzey değerlerinde analize tabi tutulmuştur. Öncelikle uygun panel veri modelinin seçimi için F Testi Olabilirlik Oranı Testi gibi birtakım testler yapılmış ve uygun modele karar verilmiştir. Daha sonra tahmin edilen model üzerinden değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon gibi varsayımları test etmek için Değiştirilmiş Wald Testi, Baltagi-Wu'nun Yerel En İyi Değişmez Testi, Pesaran'ın CD Testi gibi testler yapılmıştır. Bu testler sonucuna göre ise uygun dirençli tahminci (Arellano, Froot ve Rogers Tahmincisi) kullanılarak nihai regresyon modeli tahmin edilmiştir.

Yapılan ekonometrik analizin bulgularına geçmeden önce bu başlık altında analizde kullanılan model ve testlere ilişkin özet açıklamalar yapılacaktır.

### 3.2.1. Panel Veri Analizi

Ekonometrik analizlerde, zaman sabitken birimlere göre değişim gösteren yatay kesit serileri; tek bir birim varken zamana göre değişim gösteren zaman serileri ile hem yatay kesit hem de zaman serilerinin birleşiminden oluşan panel veriler kullanılmaktadır. Panel veriler de dengeli ve dengesiz panel veri olarak ikiye ayrılmaktadır. T sayıda döneme ait gözlemler tüm birimler için aynı ise dengeli panel verilerden; en az bir birime ait gözlem sayısı farklı ise dengesiz panel verilerden bahsedilir Genel olarak doğrusal panel veri modeli şu şekilde ifade edilebilmektedir (Güriş, 2018: 3-7):

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \sum_{k=2}^K \beta_{kit} X_{kit} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (3.2)$$

Burada i, birimleri ve t de zaman periyodunu, k ise parametre sayısını göstermektedir.  $\beta_{kit}$  sabit parametreyi,  $X_{kit}$  eğim parametresini ifade etmektedir.

Panel veri modelleri parametrelerin birim ve zamana göre değer olmasına bağlı olarak klasik, birim etkiler ve birim ve zaman etkiler modeli şeklinde sınıflandırılmaktadır. Hem sabit hem de eğim parametresi hem birim hem zamana göre sabit modellere klasik model; eğim parametresi sabitken sabit parametrenin birimlere göre değiştii modellere birim etkiler modeli; eğim parametresi sabitken sabit parametrenin zamana ve birimlere göre değiştii modellere birim ve zaman etkiler modeli denmektedir (Tatoğlu, 2018: 37-38).

### 3.2.2. Uygun Tahmincinin Seçimi İçin Kullanılan Testler

Kullanılacak modele karar vermek için sabit parametrenin birim ve zaman etkileri ile bu etkilerin sabit veya tesadüfi olma durumlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu başlık altında da bu tespit için yaygın olarak kullanılan testlere değinilecektir.

### 3.2.3. Birim ve Zaman Etkisinin Belirlenmesi

Sabit parametrenin değişip değişmemesi veya birime ve zamana göre değişimine bağlı olarak değişimine bağlı olarak klasik model, birim etkiler ile birim ve zaman etkiler modellerinden birinin seçilmesi gerekmektedir. Model eğer klasik model değilse birim ve/veya zaman etki varsa bu etkinin de sabit mi yoksa tesadüfi mi, olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Bu tespit için ise literatürde genellikle F Testi, Olabilirlik Oranı Testi (LR), Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı ve Düzeltilmiş Lagrange Çarpanı Testleri, Score Testi ve Wooldridge'in Testi kullanılmaktadır. En yaygın olarak kullanılan testler F Testi; klasik modelin geçerliliğini sabit birim ve zaman etkiye göre test etmektedir. Kurulan hipotezler ise; "tüm birim etkileri sıfıra eşittir" ve "tüm zaman etkileri sıfıra eşittir" şeklindedir. Bu temel hipotezlerin kabul edilmesi halinde klasik model tercih edilecektir (Tatoğlu, 2018: 168-172).

Diğer taraftan klasik modeli tesadüfi birim ve zaman etkilere göre test eden Olabilirlik Oranı Testi ise temel hipotezi "klasik model doğrudur" şeklinde kurmaktadır. Temel hipotezi kabulü durumunda klasik modelin seçimi uygun olacaktır. Bu test ile ayrıca birim ve zaman etkilerinin aynı anda geçerli olduğu iki yönlü model de test edilebilmektedir (Tatoğlu, 2018: 173).

### 3.2.4. Sabit Etkiler Tahmincisi ile Tesadüfi Etkiler Tahmincisi Arasında Tercih

Sabit veya tesadüfi etkinin seçiminde herhangi bir ön bilgi mevcutsa, seçim buna göre yapılabilir. Aksi halde bu tercih Hausman Testi yardımıyla yapılabilmektedir. Sabit etkili modellerde bağımsız değişkenlerin hata terimi bileşenleri ile ilişkisiz olduğu varsayımı yoktur. Buna karşılık tesadüfi modellerde hata terimi bileşenleri ile modeldeki bağımsız değişkenlerin ilişkisiz olduğu varsayımı söz konusudur. Özetle tesadüfi etkili modellerde  $E(v_{it}|X_{it})=0$  veya  $E(\alpha_{it}|X_{it})=0$ ,  $E(\lambda_t|X_{it})=0$  varsayımları gereklidir. Hausman testi bu varsayımlara dayanarak şu hipotezleri sınamaktadır (Gürüş, 2018: 38-39):

$$H_0 = E(u_{it}|X_{it})=0 \text{ veya } E(\alpha_{it}|X_{it})=0, E(\lambda_t|X_{it})=0 \quad (3.3)$$



$$H_1 = E(u_{it}|X_{it}) \neq 0 \text{ veya } E(\alpha_{it}|X_{it}) \neq 0, E(\lambda_{it}|X_{it}) \neq 0 \quad (3.4)$$

$H_0$  hipotezinin geçerliliği varsayımı altında, Wald kriyerine dayanan Hausman test istatistiği;

$$HS = (\hat{\beta}_{SE} - \hat{\beta}_{RE})' \left( \text{Var}(\hat{\beta}_{SE} - \hat{\beta}_{RE}) \right)^{-1} (\hat{\beta}_{SE} - \hat{\beta}_{RE}) \quad (3.5)$$

Burada  $\hat{\beta}_{SE}$  sabit etkili modelin parametrelerini,  $\hat{\beta}_{RE}$  de tesadüfi etkili modelin parametrelerini göstermektedir.

### 3.2.5. Panel Veri Modellerinde Temel Varsayımların Test Edilmesi

Gerek klasik gerek sabit gerekse tesadüfi etkiler olsun panel veri modellerinde heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon hususlarında temel varsayımların test edilmesi gerekmektedir. Bunun için literatürde çeşitli testler bulunmaktadır. Bu çalışmada da kullanılan sabit etkiler modelindeki testler şu şekildedir (Tatoğlu, 2018: 220-235):

- Levene, Brown ve Forsythe Testi: Levene, varyansların eşitliğini sınamak için türetilen ve Gauss dağılımını esas alan geleneksel F testlerine karşı normal dağılım varsayımının gerçekleşmediği durumda da dirençli olan bir heteroskedasite testi önermiştir. Brown ve Forsythe ise Levene'nin test istatistiğindeki ortalama yerine aykırı gözlemlere karşı da dirençli olan kırılmış ortalamaya dayalı alternatif tahminler önermişlerdir. Burada hesaplanan istatistikler  $g-1$  ve  $\sum_i(n_i - 1)$  serbestlik derecesi ile Snedecor F tablosundan elde edilmektedir.
- Baltagi-Wu'nun Yerel En İyi Değişmez Testi ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson Testi: Her iki testte de temel hipotez "otokorelasyon yoktur" şeklinde kurulmaktadır. Hesaplanan test istatistikleri 2'den uzak bir değer ise temel hipotez reddedilmektedir.

### 3.2.6. Temel Varsayımlardan Sapmanın Düzeltilmesi

Heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon gibi varsayımlardan sapmaların olduğu durumlarda dirençli tahminciler kullanılması önerilmektedir. Bu sapmaların hangi veya hangilerinin bulunduğuna bağlı olarak farklı tahminciler kullanılabilir.

Heteroskedasite ve otokorelasyon bulunduğu durumlarda Arellano, Froot ve Rogers Tahmincisi kullanılabilir. Arellano, Froot ve Rogers; Huber, Eicker ve White tahmincilerini geliştirmiş ve kalıntıların bağımsız dağılımlı olması varsayımının esneklediği durumda da tahminler yapmışlardır. Kalıntıların küme içerisinde korelasyonlu ve kümeler arasında korelasyonsuz olduğu durumda dirençli standart hatalar türetmişlerdir.

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### ARAŞTIRMA BULGULARI

#### 4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin özet bilgiler Tablo 5’de gösterilmektedir. Cinsiyet eşitsizliği (gender) indeksinin ortalaması yaklaşık 0.69, gini katsayısının 0.41, pergdp değişkeninin ise %3’tür. Enflasyon (inflation) değişkeninin ortalaması ise yaklaşık %6.2’dir.

Tablo 5

Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
gender	208	0.6893197	0.0313568	0.5768	0.749
gini	208	0.410726	0.0873224	0.24	0.575
inflation	208	0.0615891	0.0520698	-0.0084383	0.4869986
pergdp	208	0.0312522	0.0340417	-0.1475897	0.0997372

Değişkenlere ilişkin özet verilere bakıldığında standart sapması en yüksek değerini gini değişkenine, minimum ve maksimum değeri arasındaki en yüksek farkın ise enflasyon değişkenine ait olduğu görülmektedir.

Tablo 6

Korelasyon Matrisi

Değişkenler	gender	gini	inflation	pergdp
gender	1.0000			
gini	-0.0974	1.0000		
inflation	-0.3727	-0.1143	1.0000	
pergdp	-0.1074	0.0975	-0.0021	1.0000

Değişkenlere ait korelasyon matrisi incelendiğinde gini ve pergdp arasındaki hariç değişkenler arasında negatif korelasyon olduğu görülmektedir. Ayrıca en yüksek korelasyon katsayısına sahip eşleşme inflation ve gender değişkeni arasındadır.

#### 4.2. Klasik Modelin Birim ve Zaman Etkilere Göre Test Edilmesi

F testi sonuçlarına göre birim etkilerin sıfıra eşit olduğu temel hipotezi reddedilmiş; zaman etkilerinin sıfıra eşit olduğu hipotezi ise reddedilememiştir. Buna göre modelde zaman etkisi olmamakla birlikte birim etki bulunmaktadır ve klasik model uygun değildir.

Tablo 7

F Testi ve Olabilirlik Oranı Test Sonuçları

<b>F Testi</b>	<b>Test İstatistiği ve Olasılık Değeri</b>
Birim Etkinin Varlığının Sınanması	184.71 (0.0000)
Zaman Etkinin Varlığının Sınanması	1.40 (0.1699)
<b>Olabilirlik Oranı Testi</b>	<b>Test İstatistiği ve Olasılık Değeri</b>
Birim Etkinin Varlığının Sınanması	248.26 (0.000)
Zaman Etkinin Varlığının Sınanması	0.04 (0.4220)
Birim ve Zaman Etkinin Varlığının Sınanması	505.28 (0.0000)

Olabilirlik oranı test sonuçlarına göre; klasik modelin doğru olduğu temel hipotezi reddedilmektedir. Diğer yandan zaman etkilerinin standart hatalarının sıfıra eşit olduğu temel hipotezi reddedilememektedir. Bu nedenle zaman etki yoktur. Modelde zaman etki bulunmamasına karşın birim etki vardır ve klasik model geçerli değildir.

İki yönlü modelin geçerliliği için yapılan test sonucuna göre temel hipotez reddedilmiş ve iki yönlü model geçerlidir. Ancak bu birleşik bir test olduğu için zaman veya

birim etkiden birinin varlığı halinde bu sonuca ulaşılabilmektedir. Bu nedenle birim ve zaman etkilerine tek tek bakılarak uygun modele karar verilmelidir (Tatoğlu, 2018: 176).

Sonuçta klasik model geçerli değildir. Bununla birlikte gerek sabit gerek tesadüfi etkiler için zaman etkisi de bulunmamaktadır. Modelde sadece birim etkinin olduğu ve klasik modelin geçerli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Klasik modelin geçersizliği ortaya konduktan sonra; birim etkilerin sabit mi tesadüfi mi, olduğunun araştırılması gerekmektedir. Bunun için uygulanması gereken test Hausman testidir. Ancak rassal etkiler modelinde değişen varyans ve otokorelasyon problemleri varsa dirençli Hausman testi uygulanması gerekmektedir. Bu çalışmada kullanılan modelin rassal birim etkiler modeliyle tahmininde değişen varyans ve otokorelasyon problemlerinin olması nedeniyle dirençli Hausman testi uygulanmış ve sonuçlar tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

Dirençli Hausman Testi Sonucu

Test İstatistiği	Olasılık Değeri
0.63	0.8903

Parametreler arasındaki fark sistematik değildir, şeklinde kurulan temel hipotez kabul edilmiş ve sabit etkiler tahmincisinin tutarsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda tesadüfi etkiler tahmincisi geçerlidir.

Tablo 9

Tesadüfi Birim Etkiler Modeli Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Katsayılar	Standart Hatalar	Olasılık Değeri
gender	-0.555	0.1031	0.000*
inflation	0.0721	0.0365	0.048**
pergdp	0.0946	0.0484	0.051***
constant	0.7863	0.0735	0.000*
Gözlem Sayısı: 208	Wald Chi2: 45.85 Olasılık Değeri: 0.0000		

\*, \*\*, \*\*\* sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 9’da yer alan sonuçlara göre tüm değişkenler istatistiki olarak anlamlıdır. Ancak bu sonuçların yorumlanabilmesi için değişen varyans ve otokorelasyon gibi varsayımlardan sapma testlerinin yapılması gerekmektedir. Yapılan testler sonucunda varsayımlardan sapma tespit edilememesi durumunda bu sonuçlar güvenilir olacaktır.

Tablo 10

Varsayımlardan Sapma Testleri Sonuçları

Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Levene, Brown ve Forsythe Testi	W0= 4.8336792	0.00000006
	W50= 2.5881535	0.00148284
	W10= 4.4111399	0.00000042
Otokorelasyon Testi (Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin-Watson Testi ve Baltagi-Wu Yerel En iyi Değişmez Testi)	Durbin-Watson: 0.60759216	-
	Baltagi-Wu: 0.87479883	-

Tablo 10’da değişen varyans ve otokorelasyon problemlerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Ancak model tesadüfi birim etkiler modeli olduğundan yani birimler tesadüfi çekimden geldiğinden birimler arası korelasyona rastlanması beklenmemektedir. O nedenle buna ilişkin teste yer verilmemiştir (Tatoğlu, 2018: 233).

Levene, Brown ve Forsythe Testi sonucuna göre; test istatistikleri (W0, W50 ve W10) (15,192) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırılarak birimler arası varyansın eşit olduğu şeklinde kurulan sıfır hipotezi reddedilmektedir, değişen varyans problemi vardır. Durbin-Watson ve Baltagi-Wu test istatistiklerinin değerlerinin 2’den oldukça düşük olması, modelde otokorelasyon probleminin olduğunu göstermektedir.

Sonuçlara göre, modelde hem değişen varyans hem otokorelasyon problemi bulunmaktadır. Bu nedenle bu sapmalara karşı dirençli olan Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi ile model tahmin edilmiş ve sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Arellano, Froot ve Rogers Tahmincisi Sonuçları

<b>Bağımsız Değişkenler</b>	<b>Katsayılar</b>	<b>Dirençli Standart Hatalar</b>	<b>Olasılık Değeri</b>
gender	-0.5555	0.19338	0.004*
inflation	0.0721	0.04867	0.139
pergdp	0.0946	0.04620	0.041**
constant	0.7863	0.13661	0.000**
Gözlem Sayısı: 208	Wald Chi2: 29.32 Olasılık Değeri: 0.0000		

\*,\*\* sırasıyla %1 ve %5 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 11’deki sonuçlara göre; inflation değişkeni istatistiki olarak anlamsız, gender ve pergdp değişkenleri ise istatistiki olarak anlamlıdır. Modelin genel anlamlılığını gösteren Wald istatistiği ise (0.0000<0.05) anlamlıdır.

Cinsiyet eşitsizliği değişkenindeki 1 birimlik artış, gini değişkeninde yaklaşık 0.55 birimlik bir azalışa neden olmaktadır. Bu sonuç, cinsiyet eşitliğindeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir. Diğer yandan pergdp’deki 1 birimlik artış gini değişkeninde yaklaşık 0.07 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Bu sonuç, kişi başı gelirdeki artışın gelir dağılımını bozucu etkisi olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerin gelişmekte olan ülkeler olduğu göz önüne alındığında bu sonucun, Kuznets’in öngörüsüne uygun olduğu söylenebilir. Zira Kuznets’e göre ekonomik gelişmenin ilk aşamalarında artan gelirle birlikte gelir dağılımındaki eşitlik bozulmaktadır.

Sonuç olarak, cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerinde daha güçlü ve olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle de cinsiyet eşitsizliğini azaltma hususunda uygulanacak politikaların, gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma amacına etkin bir Şekilde hizmet edeceği söylenbilir.





## BEŞİNCİ BÖLÜM

### SONUÇ VE ÖNERİLER

#### 5.1. Sonuç

Cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeklerin farklı muameleye maruz kalmaları, cinsiyetçi ayırım yapılması ülkelerin ilerlemesinde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Buna bağlı gelişen cinsiyete dayalı ayrımcılık kadınların yoksullaşmasına neden olmuştur. Kadın ve erkeğin yoksulluk boyutu incelendiğinde kadınların yoksulluk boyutu erkeklere göre daha farklı şekilde ve daha fazladır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların önünde büyük bir engel olarak yer aldığı görülür. Böylece kadınlar hane içinde gelir dağılımı, kaynakları kullanma, mülkiyet hakkını elde edememe, istihdamda yaşanan ayrımcılık, ev işlerini üstlenmesinden dolayı iş hayatına katılamama, sosyo-ekonomik ve politik anlamda bir dışlanma yaşamaktadır.

Kadınların yeterince milli gelirden pay alamaması da ayrıca cinsiyetler arası gelir dağılımı problemini oluşturan bir etmendir. Toplumsal huzur ve refahın oluşması açısından gelir dağılımının adaletinin sağlanması oldukça önemli bir husustur. Günümüz dünyasında teknolojik araç ve gereçlerin kullanımının artmasıyla birlikte kişilerin birbirinden farklı bir hayat standartlarının olduğunun görülmesi sosyal bir sorun olarak yer almıştır. Devlet politikacılarının bu sorun üzerinde durarak gelir dağılımının eşitliğinin sağlanması açısından gerekli müdahale ve politikalar yapılmalıdır.

Çalışmada yapılan ekonometrik model bölümünde 2006-2018 yıllık verilerle inceleme yapılmıştır. Çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerine etkisi için yaygın görüşe bağlı olarak birim kök araştırması yapılmamış ve seriler düzey değerlerinde analize tabi tutulmuştur. Öncelikle uygun panel verinin seçimi için F Testi Olabilirlik Oranı Testi gibi testlerle modele karar verilmiştir. Tahmin edilen model üzerinden değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon gibi varsayımları test etmek için, Değiştirilmiş Wald Testi, Baltagi- Wu'nun Yerel En İyi Değişmez Testi, Pesaran'ın CD testi gibi testler uygulanmıştır. Yapılan testlerin sonucunda ise uygun dirençli tahminci ( Arellan, Froot ve

Rogers Tahmincisi) kullanılarak regresyon modeli tahmin edilmiştir. Analiz için kullanılan F testi sonucuna göre, birim etkilerin sıfıra eşit olduğu hipotez reddedilmiş, fakat zaman etkilerinin sıfıra eşit olduğu hipotez reddedilememiştir. Buna bağlı olarak, modelde zaman etkisi olmamakla birlikte birim etkinin bulunması söz konusudur. Klasik model uygun değildir. Olabilirlik oranı test sonucunda ise klasik modelin doğru olduğu hipotez reddedilirken, zaman etkilerinin sıfıra eşit olduğu temel hipotez reddedilememektedir. Buna göre zaman etkisi bulunmamaktadır. Modelde zaman etkisi görülmezken, birim etki vardır ve klasik model geçerli değildir.

Test sonuçlarına göre klasik modelin geçerli olmadığı ortaya konduktan sonra, birim etkilerin sabit mi, tesadüfi mi olduğu belirlenmelidir. Birim etkinin sabit mi yoksa tesadüfi mi olduğuna karar vermek için Hausman testi uygulanmalıdır. Fakat rassal etkiler modelinde değişen varyans ve otokorelasyon problemleri bulunduğu için dirençli Hausman testi uygulaması yapılmıştır. Dirençli Hausman Testine göre, tesadüfi etkiler tahmincisi geçerlidir. Tesadüfi birim etkiler modeli regresyon sonucunda %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu sonuçların yorumlanması için değişen varyans ve otokorelasyon gibi varsayımlardan sapma testleri yapılacaktır. Lewene, Brown ve Forsythe Testi sonucunda test istatistikleri ( $W_0, W_{50}$  ve  $W_{10}$ ) (15,192) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırılarak birimler arası varyansın eşit olduğu hipotez reddedilmektedir, değişen varyans problemi vardır. Durbin- Watson ve Baltagi-Wu test istatistikleri değerlerinin 2'den oldukça düşük olması, modelde otokorelasyon problemi olduğu görülmektedir. Hem değişen varyans hem otokorelasyon problemi olduğu için saptalara karşı dirençli olan Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi kullanılarak model tahmin edilmiştir. Yapılan tahminci sonucuna göre, inflation değişkeni istatistiki olarak anlamsız, gdp ve pergdg değişkenleri ise istatistiki olarak anlamlılık göstermektedir. Modelin genel anlamlılığını gösteren Wald istatistiği ise ( $0.0000 < 0.05$ ) anlamlıdır.

Cinsiyet eşitsizliği değişkenindeki 1 birimlik artış, gini değişkeninde 0.55 birimlik bir azalış yaşanmaktadır. Sonuca göre cinsiyet eşitliğindeki artışın gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Pergdg'deki 1 birimlik artış gini değişkeninde yaklaşık 0.07 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, Torun ve Çabaş (2022), Baloch vd. (2018) ile Balan ve Kılıç (2019)'daki sonuçları destekler niteliktedir. Yapılan çalışmanın

sonucunda, cinsiyet eşitsizliğinin gelir dağılımı üzerinde daha güçlü ve olumsuz bir etkisi bulunmaktadır. Cinsiyet eşitsizliğini azaltacak politikalar aynı zamanda gelir dağılımındaki eşitsizliği de azaltmayı sağlayacaktır.

## 5.2. Öneriler

- Günümüzde artan cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak ortaya çıkan problemlerin çözümü için öncelikle kadınların her alanda var olabileceği pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır.
- Ülkedeki politika yapıcıların cinsiyet dayalı ayrımcılığı azaltmak için gerekli politikaların üretilmesini sağlayarak uygulamaya koymalıdır.
- Eğitim öğretim programları içerisinde cinsiyet eşitliği ders müfredatlarının kitaplarında yerini almalıdır.
- Uluslararası anlaşmalara bağlı kalarak kadın ve kız çocuklarının hakkı korunmalıdır.
- Kadın ve erkek ayrımcılığına neden olan kültürlerin etkisi azaltılarak cinsiyet uçurumu önlenmelidir.
- Meclis içerisinde bakanlık ve milletvekili kadın temsilinin sadece sayısal anlamda değil, aynı zamanda niteliksel anlamda güçlendirilerek meclis içerisindeki konumu artırılmalıdır.
- Birçok şiddet, cinayet, tecavüz ve tacize maruz kalan kadınların hukuksal açıdan koruması artırılarak bu gibi olayların yaşanmasının önüne geçilmelidir.

## KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2015). “Türkiye’de Gelir Dağılımı”. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (8), 43-59.
- Acar, Y. (2002). *İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri*. Vipaş Yayınları: Bursa.
- Acker, J. (1992). “From Sex Roles to Gendered Institutions”. *Contemporary Sociology*, 21 (5), 565-569.
- Açıkgöz, R. (2010). “Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme”, *Yardım ve Dayanışma Dergisi*. 163, 45-96.
- Adaçay, F.R. (2017). “Kalkınma Açısından Cinsiyetlerarası Eşitsizlikler ve Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet”. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 2 (1), 1-21.
- Akça, H. ve Ela, M. (2012). “Türkiye’de, Eğitim, Doğurganlık ve İşsizlik İlişkisinin Analizi”. *Maliye Dergisi*, 0 (163), 223-242.
- Akdoğan, A. (2016). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Akın, A. ve Demirel, S. (2003). “Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri”. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 73-82.
- Akın, C.S. ve Aytun, C. (2018). “Gelir Dağılımının Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (42), 52-81.
- Akısoğlu, Özgür (2012). “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin Genel Çerçevesi ve Sözleşmenin Birinci Maddesinin Kapsamıyla Türk Hukukundaki Yeri”, <https://myuniversities.wordpress.com/2012/11/26/161/>
- Akkaş, İ. (2020). “Toplumsal Cinsiyet Algısı Üzrine Bir Değerlendirme: Erzincan Örneği”. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 2020 (2020), 55-72.
- Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6 (1) 32-42.
- Akman, S. (2021). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Toplumsal Baskı: Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Araştırması Üzerine Analizler”. *Ekoist: Journal of Econometrics and Statistics*, 0 (35), 83-109.

- Aktan, C.C ve Vural İ.Y. (2002). “Gelir Dağılımı Adaletsizlik ve Gelir Eşitsizliği: Terminoloji Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, 2002.
- Aktan, C.C. (2010). “Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi”. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2 (2010), 168-182.
- Aktaş, A. M. (2007). “Türkiye’de Kadın Sağlığını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler ve Yoksulluk” . *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12 (12), 65-72.
- Akyürek, M.B. (2008). Enflasyondaki Değişmelerin Gelir Dağılımına Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alemdar, Z. ve Çetin, E. (Ed.). (2021). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erişimde Normlar ve Standartlar*. CEİD yayınları: Ankara.
- Alptekin, D. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Örüntüsünde Kadının Yoksulluğu ve Yoksunlukları” A. Topçuoğlu vd. (ed.). içinde *Yoksulluk ve Kadın*. (s. 15-33). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Altınışık, İ. ve Peker H.S. (2008). “Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2008 (2), 101-118.
- Alyu, E. (2018). Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Mikroekonomisi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Amate- Fortes, I., Guarnido- Rueda, A., Martínez- Navarro, D., Oliver Márquez, F.J. (2021). “Measuring İnequality in İncome Distrubition Between Men and Women: What Causes Gender İnequality in Europe?”. *Quality and Quantity*, 55 (2), 395-418.
- Arslan, G.E. (2013). “Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 45-52.
- Arslan, M. A. ve Şaşmaz, M. Ü. (2021). “Kamu Borçlarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Avrupa Birliği Geçiş Ekonomileri Örneği”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17 (3), 660-680.

- Ataklı Yavuz, R. (2016). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ekseninde Kadın İstihdamı ve Ekonomik Şiddet”. *Journal Of Life Economics*, 3 (3), 77-100.
- Atlama, S. ve Özsoy, C. (2009). “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi”, 7. *Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 30 Ekim 2009, Yalova. 63-77.
- Avrom, S. and Popova, D. (2022). “Do Taxes and Transfers Reduce Gender Income Inequality? Evidence From Eight European Welfare States”. *Social Science Research*, 102 (2022). 2-12.
- Aydemir, F.A. (2019). Avrupa Birliği'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikalarına Etkisi: İtalya ve Slovenya'nın Karşılaştırmalı Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baloch, A. , Noor, Z.M. , Habibullah, M.S. and M. Bani, N.Y. (2018). “The Effect of the Gender Equality on Income Inequality: A Dynamic Panel Approach”. *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 52 (2), 3-17.
- Bıyık, G. (2021). Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamaları ile Gelir Dağılımı Arasındaki İlişkinin Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara.
- Bilen, M. ve Yumuşak, İ.G. (2000). “Gelir Dağılımı- Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”. *K.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 77-96.
- Bodur, G. (2021). Türkiye'de Ekonomik Büyümenin Gelir Dağılımı ve İstihdam Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Bükecik, E. ve Özkan, B. (2018). “ Kadına Yönelik Şiddet: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi”. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 33-37.
- Ceyhan, S. ve Peçe, M.A. (2020). “Reel Faizlerin Gelir Adaletsizliği Üzerindeki Etkileri: Seçilmiş Oecd Ülkeleri İçin Bir Panel Ardl Analizi”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16 (1), 35-46.

- Clark, J.M. (1946). "Distribution". Felner W. and Haley, Bernard F. (Eds.) in: *Readings in the Theory of Income Distribution*. (pp. 59-60). Blakiston Company: America.
- Costa, J., Silva, E. ve Vaz, F. (2009). "The Role of Gender Inequalities in Explaining Income Growth, Poverty and Inequality: Evidence From Latin American Countries". International Policy Centre for Inclusive Growth, Work Paper 52. 2-45.
- Coşkun, A. (2019). Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Gelir Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Coşkun, A. ve Özdilek, R. (2012). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sağlığa Yansıması ve Kadın Sağlığı Hemşiresinin Rolü". *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9 (3), 30-39.
- Cowell, A. F. (2009). *Measuring Inequality*, Oxford University Press: New York.
- Çağatay, N. and Özler, Ş. (1995). "Feminization of the Labor Force: The Effects of Long Term Development and Structural Adjustment". *World Development*, 23 (11), 1883-1894.
- Çalışkan, Ş. (2010). "Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (59), 89-132.
- Çapar, U. (2018). Türkiye’de Bölgelerarası Gelir Dağılımı Yakınsaması: Mekansal Ekonometrik Analiz. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çelik, Ö. ve E.Atabay, S. (2013). "Toplumsal Cinsiyetin Ana Akımlaştırılması ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (4), 151-165.
- Çetin, B.I. (2011). İktisadi Sistemler Bağlamında Gelir Dağılımı - Kredi Ekonomisi İlişkisi ve Türkiye. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınar, Ç.N. (2021). Gelir Dağılımı ve Türkiye’de Gelir Dağılımı Üzerine 2000-2020 Yılları Arasında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Analiz İncelemesi.

- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Çolak, Ü. (2011). İnsani Kalkınma ve Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Dağcı, S. ve Ören, B. (2019). “Cinsiyet Eşitsizliği, Kadına Yönelik Şiddet ve Sağlık Çalışanlarının Yaklaşımı”. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 50 (4), 236-240.
- Demir, D. (2018). Küreselleşme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Gelir Dağılımı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Demir, Z. (2015). “Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler” . *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1 (2) , 35-47 .
- Demirbilek, S. (2007). “Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi”. *Finans Politik Ekonomik Yorumlar*, 44 (511), 12-26.
- Demirgil, B. (2018). “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (2) , 118-131.
- Deniz, M. ve Hobikoğlu, E. (2012). “Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği”. *International Conference On Eurasian Economies*. 123-129.
- Dewan, R. (2004). “Gender, Poverty and Development: Gender Sensitive Budgeting and Other ‘Best Practices’”, Working paper UDE13/1/2004. 1-18.
- Dollar, D. and Gatti, R. (1999). “Gender Inequality, Income, and Growth: Are Good Times Good for Women?”. Policy Research Report on Gender and Development Working Paper Series, No. 1. Development Research Group/PREM, The World Bank.
- DPT (2001), Yıllık Rapor, Erişim: 27.07.2022, [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun\\_Vadeli\\_Strateji\\_ve\\_Sekizinci\\_Bes\\_Yillik\\_Kalkinma\\_Planı-2001-2005.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-2001-2005.pdf)



- Durgun, C. ve Oğuz Gök, G. (2017). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bağlamında Brics & G7 Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi”. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 20-32.
- Duruoğlu, T. (2007). “Emek Piyasasında Cinsiyetçi Ücret Ayrımı: Bursa Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 0 (24), 61-67.
- Duryea, S., Galiani, S., Nopo, H. ve Piras, C. (2007). “The Educational Gender Gap in Latin America and Caribbean”. *Inter-American Development Bank Research Department Working Paper Series*, No: 600, 1-52.
- E.Yıldırım, İ., Ergüt, Ö. ve Camkıran, C. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Konusundaki Farkındalığın Belirlenmesine Yönelik Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma”. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2 (2017), 37-46.
- Ecevit, Y. (2003). “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?”. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 83-88.
- Eğilmez, M. (2012). Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye. Erişim Tarihi: 27.07.2022, <https://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html>
- Emek, Ö.F. ve Tatoğlu, F. (2020). “Gelir Eşitsizliği ile Enflasyon İlişkisinin Gelişmişlik Düzeyine Göre Heterojen Panel Veri Modelleri ile Analizi”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10 (2), 301-312.
- Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu, İ. (2015). Kamu Maliyesi. Ekin Kitabevi: Bursa.
- Eren, E. (2018). “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Sorunsalı: Eğitim Politikalarında Kadının Yeri”, 2. Uluslararası Kadın Kongresi, 2018-10-01, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. 1071-1082.
- Eryılmaz, S. (2020). “Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Kadın Sağlığı”. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 5-13.
- Eşkinat, R. (2016). “Binyıl Kalkınma Hedeflerinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine”. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 267-282.
- European Women's Lobby (2015, Haziran 12). Erişim Adresi: [30 years of European Women's Lobby \(womenlobby.org\)](http://30_years_of_European_Women's_Lobby_(womenlobby.org)).

- Ganaie, A and Kamaiah, B. (2015). “Kuznets Inverted U Hypothesis of Income Inequality: Looking Inside the Available Economic Literature”. *PRN: Distributive and Economic Justice*, 9 (2015), 138-148.
- Gonzales, C., Jain-Chandra, S., Kochhar, K., Newiak, M., and Zeinullayev, T. (2015). “Catalyst For Change: Empowering Women And Tackling Income Inequality”. IMF Staff Discussion Note. International Monetary Fund, Washington, DC. 4-28.
- Göçmener, S. (2008). Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökalp Faysal, M., Baldemir, E. ve Akgün, G. (2021). “Türkiye Ekonomisinde Dışa Açılma ve Gelir Eşitsizlikleri İlişkisi”. *Yönetim ve Ekonomi*, 18 (1), 88-104.
- Gönenç, İ.M. , Topuz, Ş. , Yılmaz Sezer, N. , Yılmaz, S. , Büyükkayacı Duman, N. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Dersinin Toplumsal Cinsiyet Algısına Etkisi”. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 22-29.
- Güçlü, S. ve Bilen, M. (1995). “1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler”. *Yeni Türkiye Dergisi*, 6, 160-171.
- Gündem, F. (2014). Bölgesel Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörlerin Analizi: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Günel, T. ve A. Gedik, M. (2021). “Cinsiyet Ücret Eşitsizliğini Etkileyen Faktörler: Bazı OECD Ülkelerinden Ampirik Bulgular”. *Ömer Halis Demir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (3), 1051-1061.
- Güriş, S. (2018). *Panel Veri Modelleri, Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi (İçinde)*, Güriş, S. (Ed.), DER Yayınları: İstanbul.
- Güven, C. ve Öcal, F.M. (2022). “Gelir Dağılımı Eşitsizliği: 1990-2018 Döneminde Brics-T Ülkeleri İncelemesi”. S. Paksoy (ed.). içinde *Sosyal Bilimlerde Özgün Çalışmalar* 3 (s.16-50). İksad Yayınevi: Ankara.

Güvenoğlu, H. ve Erçakar, M. E. (2018). “‘Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış” . *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018 (1) , 38-53 .

H. Eren, B. ve Ö. Gelmez, S. (2013). “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kadınlarla Bilinç Yükseltme Çalışmaları”, *Aile ve Kadın Sempozyumu*, 16 Mayıs 2013, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 101-105.

Harkness, S. (2010). “The Contribution of Women’s Employment and Earnings to Household Income Inequality: A Cross- Country Analysis”. LIS Working Paper Series 531. 2-46.

Hodoğlugil, N.S. ve Akın, A. (2001).“Cinsiyet Eşitliği, Barış ve Gelişme Yolunda Pekin +5 Sonuçları Ve Türkiye’ De Durum”. *Aktüel Tıp Dergisi*, 6(1), 9-17.

<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

İlkkaracan, İ. and Selim, R. (2002). “Gender Inequalities in the Labor Market in Turkey: Differentials in Wages, Industrial & Occupational Distribution of Men and Women”. 1-19.

İnsan Hakları Derneği, (2022). <https://www.ihd.org.tr/birlesmis-milletler-pek-in-deklarasyonu>

Jacob, M. (2020). “Income Inequality and Gender”. *SSRN Electronic Journal*, 1-9.

Jahan, S. (2003). “Evolution of The Human Development Index”. S.F. Parr and A.K. Shiva Kumar (eds.). in: *Reading in Human Development*. (pp.152-163). Oxford University Press: New York.

Jahan, S. (2003). “Evolution of the Human Development Index”. Sakiko Fukuda-Parr and A.K. Shiva Kumar (eds.). in: *Readings in Human Development*, (pp 152-163). Oxford University Press: New York.

Jahan, S. (2016). *Human Development Report 2016: Human Development for Everyone*. UNDP: New York

- K. Aktaş, G. (2007). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kabaoğlu, S.Q. (2017). “Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 368-371.
- Kalkay, D. (2020). “Küreselleşmenin Gelir Dağılımında Yarattığı Eşitsizlik Ve Çalışan Yoksullara Yansıması”. *Toplumsal Politika Dergisi*, 1 (2), 155-166.
- Kanca, O.C. ve Bayrak, M. (2019). “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Belirleyiciliği: Panel Veri Analizi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (4), 1495-1514.
- Kanwal, A. and Munir, K. (2015). “The Impact of Educational and Gender Inequality on Income Inequality in South Asia”. MPRA Paper No. 66661, 1-33.
- Karacan, R. (2017). *Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*. Yalın Yayıncılık: İstanbul.
- Karaçoban, A.ve Rad, S. (2021). "Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Kırsaldaki Genç Nüfusa İstihdam Sağlamak", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 156-176 .
- Karahan, M.S., Arpacı, F. ve Esen, İ. (2022). “Türkiye’de Kadınlara Yönelik Şiddetin Uygulanan Sosyal Politikalar Bağlamında Bireysel ve Toplumsal Boyutlarda Etkileri”. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, özel sayı, 36-41.
- Karakaş, B. ve Çevik, Ö.C. (2016). “Cinsiyet Eşitsizliğinin Ölçülmesi: Küresel Cinsiyet Uçurum Endeksi Eleştirel Bir Yaklaşım” . *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5 (13), 67-81.
- Karakaş, B. ve Çevik, Ö.C. (2016). “Cinsiyet Eşitsizliğinin Ölçülmesi: Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksine Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, 5 (13), 68-81.
- Karasu, B.T. (2019). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine İlişkin Bakış Açılarının Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kavas, A. (2016). Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi, TEPAV

- Kayrakcı, B.H. (2006). Türkiye’de Kamu Borçlanma Politikası Ve Fonksiyonel Gelir Dağılımı İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kılıç, C. ve Balan, F. (2019). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi”. *10. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, 1-3 Kasım 2019, Bandırma, Balıkesir. 203-214.
- Kılınç, N. (2020). İşgücü Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Gelir Dağılımı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kızmaz, A.A. (2019). Gelir Dağılımı İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Üst-Orta Gelir Grubunda Yer Alan Bazı Ülkeler Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Klasen, S. (2006). “UNDP’s Gender-related Measures: Some Conceptual Problems and Possible Solutions”. *Journal of Human Development*, 7 (2), 243-274. <https://doi.org/10.1080/14649880600768595>.
- Klasen, S. 2000. Does Gender Inequality Reduce Growth and Development? Evidence from Cross-Country Regressions. World Bank Policy Research Working Paper No. 7.
- Klasen, S. and Lamanna, F. (2009). “The Impact of Gender Inequality in Education and Employment on Economic Growth: New Evidence For A Panel of Countries”. *Feminist Economics*, 15(3), 91–132.
- Kubar, Y. (2011). “Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 227-246.
- Kurtipek, Rıdvan (2011) Türkiye için Gelir Grupları Arası Gelir Oluşum İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kuştepe, Y. ve Halaç, U. (2004). “Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (4), 143-160.

- Kuznets, S. (1955). "Economic Growth and Income Inequality". *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Külekci, C. ve Canbay, T. (2012). "Kadına Haklarının Kazandırılmasıyla Birlikte Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme". *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 2 (1), 32-48.
- Lantican, C. P., Gladwin, C. H., and Scale, J. L. (1996). "Income and gender inequalities in Asia: Testing alternative theories of development". *Economic Development and Cultural Chang*, 44 (2), 235–263.
- Manderson, L. (1999). Social Meaning and Sexual Bodies: gender, sexuality and Women's health care. *Gender and Health*, Pollard,T. ve Hyatt S.b. (Ed.). UK: Cambridge University Press: 75-93.
- Maya, İlknur (2019) "Türk Eğitim Sistemindeki Cinsiyet Eşitsizliklerinin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması", Avrupa'da Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 11-12 Haziran 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 70-84.
- Okay, Y. (2021). "Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımının Kadınların Emek Piyasasına Katılımına Etkisi", *Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 12-33.
- Oktay S., D. (2019). "Enflasyon ve İşsizliğin Gelir Eşitsizliği Üzerine Asimetrik Etkisi: Türkiye Örneği". *International Conference on Eurasian Economies 2019*, 11-13 Haziran 2019, Famagusta. 11-19.
- Olafsdottir, K. (2008). "New Collective Bargaining Contracts and Gender Wage Differentials". *RU Institute for Research in Finance and Economics Working Papers* 2-37.
- Onefrei, M., Tudose, B.M. Durdureanu, C. and Anton, S.G. (2015). "Determinant Factors of Firm Leverage: An Empirical Anlysis at Lasicounty Level". *Procedia Economics and Finance*, 20, 460-466.
- Önder, E., Taş, N. ve Hepşen, A. (2013). "Performance Evaulation of Turkish Banks Using Analytical Hierarchy Process and TOPSIS Methods". *Journal of International Scientific Publication: Economy and Business*, 7 (1).

- Öngen, B. ve Aytaç, S. “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi”. *Istanbul Journal Of Sociological Studies*, 0 (48), 1-18.
- Özalp, L. F. A. (2021). “Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı ve Eşitsizlik”, *Journal of Economy Culture and Society*, 0 (64), 91-104. <https://doi.org/10.26650/JECS2021-903123>
- Özdemir, Ö. (2016). “Değişen Uluslararası Güvenlik İnşasında Toplumsal Cinsiyet Meselesi”. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(2), 33-59.
- Özsoy, C. (2012). “Kalkınma Ekonomisinin Anlam ve İçeriği”, Günsoy B. ve Özsoy C. (ed.). içinde *İktisadi Kalkınma*, (s.2-26). Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.
- Parada, C. (2014). “: Empleo Femenino, Pobreza y Desigualdad: Un Análisis de Microdescomposiciones. Uruguay 1991-2012”. Documento de Trabajo, No. 174, Universidad Nacional de La Plata, Centro de Estudios Distributivos, Laborales y Sociales (CEDLAS), La Plata. 2-28.
- Park, W.G. and Brat, D.A. (1995). “ A Global Kuznets Curve”. *Kyklos*, 48 (1), 105-131.
- Pehlivan, M.S. (2009). Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Phillips, A. (2012). *Demokrasinin Cinsiyeti*. Alev Türker (çev.), Metis Yayınları: İstanbul.
- Rankin, B.H. and Aytaç, I.A. (2006). “Gender inequality in schooling: The case of Turkey”. *Sociology of Education*, 79(1), 25-43.
- Ricardo, D. (1997). *Ekonomi Politikin ve Vergilendirmenin İlkeleri*. Ertan Tayfun (çev.). Belge Yayıncılık: İstanbul.
- Rochon, L.P. and Setterfield, M. (2008). “The Political Economy of Interest-Rate Setting, Inflation, and Income Distribution”. *International Journal of Political Economy*, 37 (2), 5-25.
- Sadeghi, J. M. (1995). “The Relationship of Gender Difference in Education to Economic Growth: A Cross-Country Analysis”. *Working Papers, Economic Research Forum*. 1-15.

- Sancar, S. (2008). "Türkiye'de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı". *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), 173-184.
- Saracaloğlu, A.S. ve Kocakuşak, N. (2019). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet", A.S. Saracaloğlu, G. Hergüner ve S. Saçan (ed.) içinde *Anne Çocuk Sağlığı ve Eğitimi*, (s.7-29). Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları: İstanbul.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim*. Dipnot Yayınları: Ankara.
- Seguino, S. (2000). "The Effects of Structural Change And Economic Liberalisation on Gender Wage Differentials in South Korea and Taiwan". *Cambridge Journal of Economics*, 24 (4), 437-459.
- Selmonaj, D., Morina, F. Özen, E. and Grima, S. (2021). "Income Inequality and Economic Growth: an Econometric Anlysis of OECD Countries (2005-2018)". *Uşak Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 80-95.
- Sezgin, D. (2015). "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18 (1), 153-186. <https://doi.org/10.18490/sad.63338>.
- Sezgin, D. (2015). "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Sağlık ve Tıbbileştirme". *Sosyoloji Araştırmalar Dergisi*, 18 (1), 153-186.
- Shkolnikov, V. M. vd., (2003). "Gini Coefficient as a Table Function: Computation from Discrete Data, Decomposition of Differences and Empirical Examples". *Demographic Research*, 8 (11), 305-358.
- Şahin, H. (1997). *Türkiye Ekonomisi*. Ezgi Kitabevi: Bursa.
- Şaşmaz, M.Ü. ve Yayla, Y.E. (2018). "Ekonomik Kalkınmanın Belirleyicilerinin Değerlendirilmesi: Ekonomik Faktörler". *International Journal of Public Finance*, 3 (2) , 249-268.
- Şener, O. (1996). "Kamu Ekonomisi". (20-33). Beta Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.
- Şimşek, H. (2011). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği". *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 119-126.
- Tanrıverdi, P. (2007). *Gelir Dağılımı ve Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.



- Tansel, A. (2005). "Public-Private Employment Choice, Wage Differentials, and Gender in Turkey". *Economic Development and Cultural Change*, 53(2), 453-477.
- Taş, Burhan (2016). Kişisel Gelir Dağılımının İşgücü Ve İstihdam Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Tatoğlu, F. Y. (2018). *Panel Veri Ekonometrisi* (4. Baskı), Beta: İstanbul.
- Tayyar, E. (2011). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Bir Ekonometrik Analiz. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekelioğlu, S. ve Örtlek, M. (2013). "Türkiye’de Siyaset ve Kadın". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 278-287.
- Tekin, M. (2021). Vergilemenin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi. Proje Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Tepekule, U., Özcan, P. ve Kayalidere, G. (2016). "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye Örneği". *Itobiad: Journal Of The Human Social Science Researches*, 5(7), 2316-2331.
- Todaro, M. P. ve Smith, S. C. (2012). *Economic Development*. Pearson Education Limited: London.
- Topkaya, Ö. (2018). "Gelir Dağılımı". (ed.) C. Kılıç vd. içinde *İktisada Giriş*. (s. 203-208). Özel Yayın: Çanakkale.
- Torun, M. ve Çabaş, M. (2022). "OECD Ülkelerinde Cinsiyet Eşitsizliğinin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, II. Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı Özel Sayısı, 194-217 .
- Tügen, K. ve Özen, A. "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı", *Maliye Dergisi*, 154, 1-11.
- TÜİK (2018). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*. Erişim: 01.10.2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2018-30755>.

- Ulutürk, S. ve Ersezer, D. (2011). “Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü”. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0 (47), 87-105.
- UNDP (2019). *Yıllık Rapor*. Erişim: 27.07.2022, <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/insani-gelisme-raporu-2019-21-yuzyilda-insani-gelismedeki-esitsizlikler>.
- UNICEF (2006). *The State of the World's Children, Women and Children: The Double Dividend of Gender Equality*. Erişim: 01.10.2022. <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2006>
- Uyanık, Y. (2008). “Neoliberal Küreselleşme Sürecinde İşgücü Piyasaları”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 209-224.
- Uzunyılmaz, Ç. (2019). Vergi ve Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ü.Erzen, M. (2019). “Siyasette Cinsiyet Eşitsizliği”. *Asya Studies*, 2 (8), 21-32.
- Ürper, T. (2018). Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vatandaş, C. (2007). “Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (35), 29-56.
- Viaene, J.M. and Zilcha, I. (2001). “Human Capital Formation, Income Inequality and Growth”. *Cesifo Working Paper*, 104 (2), 1-33.
- Vintila, G., Gherghina, Ş.C. and Toader, D.A. (2019). “Exploring the Determinants of Financial Structure in the Technology Industry: Panel Data Evidence From the New York Stock Exchange Listed Companies”, *JRFM, MDPI*, 12 (4), 1-16.
- World Development Indicators (2022). Erişim: 24.04.2022. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.
- World Economic Forum (2006), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022 [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GenderGap\\_Report\\_2006.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2006.pdf)

- World Economic Forum (2007), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022  
[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GenderGap\\_Report\\_2007.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2007.pdf)
- World Economic Forum (2008), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022  
[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GenderGap\\_Report\\_2008.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2008.pdf)
- World Economic Forum (2009), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022  
[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GenderGap\\_Report\\_2009.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2009.pdf)
- World Economic Forum (2010), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022  
[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GenderGap\\_Report\\_2010.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2010.pdf)
- World Economic Forum (2011), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022  
[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GenderGap\\_Report\\_2011.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2011.pdf)
- World Economic Forum (2015), Yıllık rapor. Erişim: 25.07.2022  
<https://www3.weforum.org/docs/GGGR2015/cover.pdf>
- World Economic Forum (2020). Yıllık Rapor. Erişim: 25.07.2022.  
[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GGGR\\_2020.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf)
- World Inequality Lab. (2022). *World Inequality Report*. Erişim: 01.10.2022,  
<https://wir2022.wid.world/>
- Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yaşar, N. (2018). "Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Okullaşma Oranına Etkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Karşılaştırması". *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 55-69.
- Yıldırım, K. (2019). *Makro Ekonomi*, Seçkin Yayınları: Bursa
- Yıldız, A. (2015). "Orta Gelir Tuzağı ve Orta Gelir Tuzağından Çıkış Stratejileri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (2), 155-170.

- Yılmaz, H. ve Güven, M.E. (2021). “Türkiye’de Gelir Dağılımındaki Adaletsizliğe Yönelik Siyasi Partilerin Yaklaşımları”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021 (9), 67-81.
- Yılmaz, V. ve Demirgil, B. (2021). “Finansal Gelişme Ve Gelir Dağılımı Eşitsizliğini İncelemeye Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği”. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* , 7 (2), 289-306.
- Yiğenoğlu, K. (2015). Türkiye’de Gelir Dağılımı Problemi ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesine Yönelik Öneriler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yücel, D. (2011). Gelir Dağılımı Teorileri ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı-Yoksulluk Sorunu. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zülgüfarlı, N. (2020). Türkiye’de Cinsiyet Eşitsizliğinin İnsani Gelişmişlik Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.